

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI
ȘI PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

INTERVENȚIILE ECONOMIEI SOCIALE ÎN CADRUL DIFERITELOR ACTIVITĂȚI ECONOMICE

Manual de intervenție

*Proiectul "INTEGRAT - Resurse pentru femeile
și grupurile Roma excluse social",
proiect cofinanțat din Fondul Social European prin
Programul Operațional Sectorial
Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013 "Investește în oameni!"*

Activitatea nr. 3:

Elaborarea unor manuale de intervenție pe baza principiilor economiei sociale

Coordonatori:

Dimitris ZIOMAS

Daniel ARPINTE

Cosmin BRICIU

Raluca POPESCU

București, România

CNCSIS: cod 045/2006

Editor: Valeriu IOAN-FRANC

Redactor: Paula NEACȘU

Concepție grafică, machetare și tehnoredactare: Luminița LOGIN

Coperta: Nicolae LOGIN

Toate drepturile asupra acestei ediții aparțin Asociației pentru Dezvoltare și Promovare socio-economică CATALACTICA – București. Reproducerea, fie și parțială și pe orice suport, este interzisă fără acordul prealabil al Asociației, fiind supusă prevederilor legii drepturilor de autor.

ISBN 978-973-618-304-1

Anul apariției 2012

Manual de intervenție

**Intervențiile
economiei
sociale în cadrul
diferitelor
activități
economice**

EDITURA
Expert

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE.....	9
LISTA ABREVIERILOR.....	14
LISTA CASETELOR, TABELELOR ȘI FIGURILOR.....	15
Capitolul 1 - DEFINIREA SECTORULUI ECONOMIEI SOCIALE ...	17
1.1. Ce este economia socială?	17
1.2. Ce organizații alcătuiesc sectorul economiei sociale – principalele forme organizaționale/ legale.....	22
1.3. Rolul, principiile de bază și elementele inovatoare ale structurilor economiei sociale	27
1.4. Apariția noilor forme: cazul întreprinderilor sociale	29
1.4.1. Ce este o întreprindere socială	29
1.4.2. Care sunt criteriile de definire a unei organizații ca întreprindere socială.....	34
1.4.3. Caracteristicile distinctive ale unei întreprinderi sociale față de o organizație nonprofit și față de o întreprindere mică și mijlocie (generatoare de profit)	37
Capitolul 2 - CONTRIBUȚIA ECONOMIEI SOCIALE LA PROMOVAREA ANGAJĂRII ȘI DEZVOLTAREA LOCALĂ: O SCURTĂ TRECERE ÎN REVISTĂ.....	40
2.1. Integrarea vocațională și crearea de locuri de muncă pentru oamenii dezavantajați	40
2.2. Metode de lucru: dezvoltarea locală și inițiativele de angajare	44
2.3. Domenii principale ale activităților economice – noi surse de angajare.....	47

Capitolul 3 - DOMENIILE POTENȚIALE DE INTERVENȚIE ȘI ACTIVITĂȚILE ECONOMICE ALE ECONOMIEI SOCIALE – SECTOARE ECONOMICE DE INTERES	52
3.1. Sectorul serviciilor sociale	52
3.2. Economia de mediu (bunurile și serviciile legate de mediul înconjurător).....	54
3.3. Cultura, sportul și mass-media	56
3.4. O vedere de ansamblu a sectoarelor potențiale ale activităților economice pentru organizațiile economiei sociale	58
Capitolul 4 - CREAREA CONDIȚIILOR NECESARE PENTRU DEZVOLTAREA ECONOMIEI SOCIALE, A ANTREPRENORIALULUI SOCIAL ȘI A ÎNȚEPRINDERILOR SOCIALE CA TIPURI DE ORGANIZAȚII	65
4.1. Structurile de susținere ale organizațiilor economiei sociale: vedere de ansamblu asupra experienței existente.....	65
4.2. Pregătirea și susținerea infrastructurii (administrative și juridice) pentru a facilita înființarea întreprinderilor sociale: exemple indicative ale experienței europene prezente	72
4.3. Dezvoltarea infrastructurii de susținere a întreprinderilor sociale.....	76
4.3.1. Structura de suport tehnic și consultanță ..	78
4.3.2. Serviciile de pregătire și susținere (administrative și legale) pentru întreprinderile sociale nou create.....	82
4.4. Componentele-cheie ale unei intervenții integrate de consolidare a economiei sociale și a antreprenorialului social	85

Capitolul 5 - PERSPECTIVE ACTUALE ALE DOMENIULUI	
ECONOMIEI SOCIALE ÎN ROMÂNIA.....	89
5.1. Tipuri de structuri de economie socială.....	93
5.2. Structuri de economie socială din România – orientări istorice și contemporane	106
5.3. Concluzii	143
GLOSAR DE TERMENI	146
REFERINȚE	152

CUVÂNT ÎNAINTE

Evoluția din ultimii ani a dus la un nou tip de organizare a sectorului economiei sociale, și anume „întreprinderea socială”, ale cărei trăsături distincte (față de organizația tradițională nonprofit) sunt reprezentate de rolul său intens productiv și comportamentul său antreprenorial. O altă trăsătură-cheie a întreprinderii sociale a fost capacitatea acesteia de a consolida relația fiduciară din cadrul organizației și de a mobiliza resursele societății, favorizând astfel crearea „capitalului social”.

Experiența dobândită până acum în țările europene arată că organizațiile economiei sociale, față de organizațiile generatoare de profit, sunt mai adecvate producției eficiente a unor sectoare, în special servicii comunitare, sociale, de mediu, cultură, sport și mass-media. Astfel, se constituie tot mai mult sectoare de activitate în cadrul cărora schimburile private (dintre producători și consumatori) sunt realizabile și profitabile: nu este nevoie nici de producție publică, nici de finanțare publică la scară înaltă în cadrul majorității serviciilor oferite de organizațiile economiei sociale.

După cum arată multe studii, structurile economiei sociale promovează nu numai integrarea socială a grupurilor sociale dezavantajate, ci sunt capabile atât de a dezvolta produse și servicii inovatoare, cât și de a mobiliza resurse ascunse. Ca rezultat, acestea conferă un dinamism nou inițiativelor pentru binele comun prin stimularea antreprenoriatului civic și a disponibilității cetățenilor de a se implica, ceea ce reprezintă un factor de o importanță majoră

pentru asigurarea continuității modelului social european. Cu toate acestea, contribuția economiei sociale nu poate fi adusă la potențial maxim fără reglementarea acțiunilor publice. În concluzie, mai mult din punct de vedere politic decât tehnic, este nevoie de decizii.

„INTEGRAT – Resurse pentru femeile și grupurile roma excluse social” este un proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul operațional sectorial Dezvoltarea resurselor umane 2007-2013. Proiectul este implementat de către CATALACTICA, filiala București, în parteneriat cu Institutul de Cercetare a Calității Vieții (ICCV) și Bolt International Consulting – L. Katsikaris – I. Parcharidis O.E. (Grecia). Regiunile vizate sunt București-Ilfov și Sud-Est (București, Ilfov, Buzău, Brăila, Galați, Constanța, Vrancea, Tulcea), iar durata de implementare este de 36 de luni.

Obiectivul general al proiectului este promovarea activă a incluziunii sociale pe piața muncii, prin activarea economiei sociale, a femeilor și grupurilor roma, prin dezvoltarea de parteneriate și prin stimularea implicării în viața comunității a persoanelor excluse social din Regiunile de dezvoltare București-Ilfov și Sud-Est.

Obiectivele specifice ale proiectului sunt:

- creșterea nivelului de informare privind economia socială;
- formarea în scopul dezvoltării profesionale a femeilor și a reprezentanților minorităților roma din ONG-uri care își desfășoară activitatea în domeniul economiei sociale;
- creșterea nivelului de cooperare prin inițierea unei rețele interprofesionale, concretizate în crearea unui centru de resurse pentru structurile economiei sociale;
- contribuirea la depășirea stereotipului cultural cu privire la rolul social și statutul profesional al femeilor și minorităților roma pe piața muncii.

Beneficiari pe termen scurt și lung ai proiectului sunt:

- femei;
- persoane de etnie roma;
- formatori implicați în economia socială;

- lucrători sociali;
- manageri ai întreprinderilor sociale;
- experți mass-media;
- specialiști implicați în economia socială.

Cu origini relativ recente la nivel european, economia socială a devenit cunoscută în România abia în ultimii patru ani, un rol important în promovarea domeniului revenind fondurilor structurale europene care asigură resurse pentru finanțarea activităților de economie socială.

Deși conceptul de economie socială a fost practic inexistent în literatura de specialitate din România, există o tradiție îndelungată a structurilor care au dezvoltat activități specifice încă de la începutul secolului trecut. Chiar și în perioada regimului comunist, activitatea cooperativelor avea o pondere semnificativă în economia celor mai multe județe, în special în mediul rural. Cele mai multe cooperative realizau activități de nișă, adaptate condițiilor din zonele în care funcționau. În lipsa unor oportunități de ocupare oferite de marile întreprinderi, cooperativele aveau un rol esențial în crearea de servicii sau exploatarea unor resurse neglijate.

În prezent, structurile de economie socială au un potențial semnificativ, în special prin asigurarea de locuri de muncă pentru persoane aparținând grupurilor vulnerabile. Perioada de criză socială și economică accentuează importanța sectorului de economie socială, știut fiind faptul că pierderea locului de muncă sau șansele de integrare pe piața muncii afectează în primul rând persoanele care au un capital de educație sau social mai redus. Reintegrarea sau intrarea pe piața muncii în cazul acestora este mai dificilă, uneori foarte puțin probabilă, cu șanse mari de a rămâne captive în sistemul de asistență socială. Soluțiile clasice de creștere a ocupării persoanelor vulnerabile s-au dovedit slab eficiente. Proiectele cu finanțare externă sau beneficiile acordate pentru stimularea creșterii ocupării persoanelor vulnerabile produc efecte temporare și nu se dovedesc suficient de atractive pentru angajatori. Eșecul măsurilor

de ocupare pentru vulnerabili afectează semnificativ și sistemul de asistență socială pentru aceste categorii. Cele mai multe persoane vulnerabile devin dependente de beneficiile sau serviciile sociale, în lipsa mecanismelor de creștere a ocupării. În acest context, economia socială oferă o alternativă sustenabilă.

Manualul își propune:

1. **să clarifice cele mai importante concepte specifice domeniului economiei sociale și antreprenoriatului social.**

Cadrul conceptual cuprinde cele mai importante definiții ale domeniului economiei sociale și principalele caracteristici ale economiei sociale. Pentru România, se analizează în ce măsură aceste definiții se dovedesc aplicabile. De asemenea, sunt identificate și principalele structuri care realizează activități de economie socială;

2. **să ofere o serie de modele de dezvoltare a structurilor economiei sociale;**

3. **să prezinte principalele structuri de economie socială din România.** Secțiunea inventariază organizațiile care contribuie la dezvoltarea sectorului economiei sociale: ONG-urile, CAR-urile, cooperativele și atelierile protejate.

Pentru fiecare tip de structură menționată anterior este prezentat un mod de bună practică din perspectiva activităților de economie socială realizate.

Având în vedere cele menționate mai sus, prezentul manual încearcă să demonstreze atât utilitatea excepțională a conceptului economiei sociale și a noilor forme ale antreprenoriatului social, cât și potențialul acestora de a întreprinde o serie de activități economice în sectoare specifice. În acest fel, se speră că va contribui atât la o mai bună înțelegere a problemelor implicate în domeniul economiei sociale, care sunt de o importanță din ce în ce mai mare pentru societățile moderne, cât și la o mobilizare și împuternicire a actorilor implicați în acest domeniu. În acest context, aducem mulțumiri experților ce și-au adus contribuția în a asigura

documentarea și furnizarea elementelor de noutate cuprinse în acest volum (Sorin Cace, Ștefan Cojocaru), precum și specialiștilor ce au sprijinit structurarea și formularea adecvată a prezentului material (Nicolae Login, Luminița Login, Paula Neacșu).

Acest manual optează în special pentru constituirea unui ghid cuprinzător și structurat al abordărilor de economie socială și antreprenoriat social, cu accent pe activitățile și potențialul acestora de a promova forța de muncă și dezvoltarea locală. Astfel, manualul are drept scop folosirea sa ca instrument informativ și metodologic pentru manageri, angajați și voluntari ai entităților economiei sociale: societăți mutuale, ONG-uri și cooperative. Scopul său final este de a fi un stimul în întreprinderea diferitelor inițiative de antreprenoriat social și a proiectelor de dezvoltare viitoare a acestui sector pentru toți cei implicați în economia socială.

Victor NICOLĂESCU

Manager de proiect

*Asociația pentru Dezvoltare și Promovare
socio-economică CATALACTICA*

LISTA ABREVIERILOR

CAR	Casă de ajutor reciproc
CARP	Casă de ajutor reciproc a pensionarilor
CARS	Casă de ajutor reciproc a salariaților
CIRIEC	Centrul Internațional de Cercetare și Informare privind Economia Publică, Socială și Cooperatistă
EESC	Comitetul Economic și Social European
EMES	Rețeaua Europeană de Cercetare cu privire la întreprinderile sociale
ES	Economie socială
IFN	Instituții financiare nebancale
IMM	Întreprinderi mici și mijlocii
ONG	Organizație neguvernamentală
REVES	Rețeaua Europeană a Orașelor și Regiunilor
UE	Uniunea Europeană
UPA	Unități protejate autorizate

LISTA CASETELOR, TABELELOR ȘI FIGURILOR

Caseta nr. 1.	Definiția economiei sociale (1).....	18
Caseta nr. 2.	Definiția economiei sociale (2).....	19
Caseta nr. 3.	Principiile economiei sociale.....	20
Caseta nr. 4.	Definiția economiei sociale (3).....	21
Caseta nr. 5.	Alte definiții ale economiei sociale	22
Caseta nr. 6.	Trăsăturile distinctive ale organizațiilor ce alcătuiesc sectorul economiei sociale.....	23
Caseta nr. 7.	Definiția EMES a întreprinderii sociale	34
Caseta nr. 8.	„Cooperativa Sociale Prospettiva” – Italia	41
Caseta nr. 9.	„Groupe SOS - L'Usine” – Franța	43
Caseta nr. 10.	Centrul Comercial de Solidaritate Economică din Roma – Italia	45
Caseta nr. 11.	Afacerile sociale în Marea Britanie	45
Caseta nr. 12.	Servicii de sinergie pe persoană – Franța	46
Caseta nr. 13.	Dezvoltări recente ale economiei sociale.....	57
Caseta nr. 14.	Studiu cu privire la activitățile specifice și formele de organizare care conduc la promovarea ocupării forței de muncă a persoanelor cu handicap și a altor grupuri vulnerabile în Grecia	63
Caseta nr. 15.	Unitățile protejate „Util Deco” și domeniile lor de activitate.....	127

Tabelul nr. 1.	Forme organizaționale ale economiei sociale în diverse țări.....	24
Tabelul nr. 2.	Exemple de întreprinderi sociale	31
Tabelul nr. 3.	Sectoare de activitate economică, noi specializări și servicii ocupaționale cu potențial de creștere în domeniul economiei sociale	59
Tabelul nr. 4.	Servicii medico-sociale furnizate de „Samusocial”	122
Figura nr. 1.	Definirea economiei sociale	17
Figura nr. 2.	Întreprinderile sociale, la intersecția cooperativelor cu sectoarele nonprofit	38
Figura nr. 3.	Portofoliul de credite al CREDITCOOP, pe regiuni	99

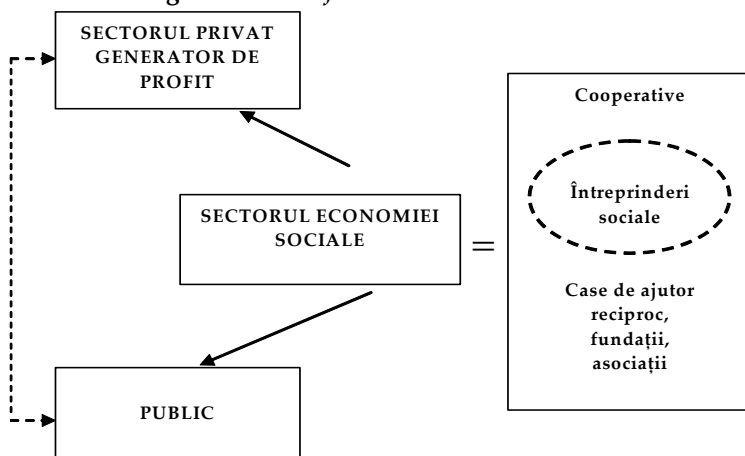
CAPITOLUL 1

DEFINIREA SECTORULUI ECONOMIEI SOCIALE

1.1. Ce este economia socială?

În prezent, este dificil a indentifica o cale simplă și directă pentru a defini economia socială. În general, economia socială este deseori numită „sectorul terțiar” sau „sectorul nonprofit” și poate fi definită ca fiind spațiul economiei situat între sectorul privat generator de profit și sectorul public unde sunt realizate activitățile economice care au scopuri sociale (vezi figura 1 de mai jos).

Figura nr. 1. Definirea economiei sociale

Sursa: Defourny, J. (2004), „Social Enterprise in an Enlarged Europe: Concept and Realities”, *Cea de-a doua Conferință pe tema economiei sociale în țările central și est-europene „Social Entrepreneurship & Economic Efficiency”*, Cracovia (Polonia), 27-28 octombrie 2004.

Cu alte cuvinte, sectorul economiei sociale se referă la toate acele activități socioeconomice care nu aparțin nici sectorului tradițional privat generator de profit, nici sectorului public și care funcționează sub forma unei mari varietăți de forme legale/organizaționale. Trebuie reținut însă că formele legale, experiențele și tradițiile istorice ale unor asemenea activități socioeconomice variază în mod considerabil de la țară la țară.

În majoritatea țărilor din Europa, economia socială privește în mare parte caracteristicile legale/instituționale ale organizațiilor ce alcătuiesc sectorul, ceea ce înseamnă că economia socială este definită și descrisă ca fiind compusă din patru „forme de organizare familială”: întreprinderi de tip cooperativă, organizații de tip mutual, asociații și fundații. În ultimii ani au apărut și organizațiile de tip întreprindere socială¹, definită de un set de valori și principii pe care le au în comun organizațiile economiei sociale. Printre aceste principii și valori², predomină procesul decizional democratic și prioritatea pe care o au oamenii asupra capitalului în distribuția surplusurilor.

Cu toate că sunt multe feluri de a defini economia socială, există consensul că sectorul economiei sociale poate fi mai bine înțeles prin combinarea caracteristicilor sale instituționale cu o afirmare a valorilor și principiilor de bază ce îl susțin.

Urmând rândurile de mai sus, economia socială poate fi definită după cum urmează:

Caseta nr. 1

Definiția economiei sociale (1)

Economia socială include activități economice exercitate de cooperative și întreprinderi similare, societăți mutuale și acele organizații ce pot fi

¹ Borzaga, C.; Defourny, J. (eds.) (2001), *The Emergence of Social Enterprise*, Londra, Routledge.

² Vezi *Declarația Conferinței Permanente Europene cu privire la cooperativele mutuale, societăți, asociații și fundații* (CEP-CMAF), iunie 2002.

în general descrise ca asociații și fundații și a căror poziție etică este reprezentată de următoarele principii (care sunt cumulative):

- scopul de a deservi membrii sau comunitatea este mai important decât cel de a genera profit;*
- un management independent;*
- un proces decizional democratic;*
- înțâietatea oamenilor și a muncii față de capital în distribuția venitului.*

În ultimii ani, una dintre cele mai folosite definiții ale economiei sociale a fost propusă de Centrul Internațional de Cercetare și Informare privind Economia Publică, Socială și Cooperatistă (CIRIEC) în 2007 și are următorul conținut:

Caseta nr. 2

Definiția economiei sociale (2)

Setul de întreprinderi private, organizate formal, cu autonomie decizională și libertatea apartenenței, create pentru a întruni nevoile membrilor lor prin piață, producând bunuri și oferind servicii, asigurări și finanțe, în cadrul cărora factorul decizional și distribuția profitului și surplusului între membrii lor nu sunt direct legate de capitalul sau taxele obținute din contribuția fiecărui membru, iar fiecare membru are dreptul la un singur vot. Economia socială include și societăți private, formal organizate, cu autonomie de decizie și libertatea apartenenței, care produc servicii fără valoare comercială pe piață, pentru uz casnic și al căror surplus, dacă există, nu poate fi revendicat de către agenții economici care le creează, controlează sau finanțează.

Sursa: CIRIEC (Monzon și Chavez) (2007), *The Social Economy in the European Union*, Comitetul Economic și Social European (EESC), Raportul nr. CESE/COMM/05/2005, CIRIEC International.

Definiția de mai sus se referă implicit la două subsectoare ale economiei sociale (ES): subsectorul de piață și subsectorul producător de produse fără valoare comercială pe piață. Caracteristica comună de prim rang a acestor două sectoare este faptul că ambele includ *organizații care realizează o activitate având ca scop principal mai degrabă satisfacerea nevoilor persoanelor decât remunerarea investitorilor.*

Trebuie reținut că definiția de mai sus pune un accent mai mare pe valorile și principiile ce caracterizează toate structurile economiei sociale și le diferențiază de societățile private clasice și de sectorul public. Aceste principii sunt în concordanță cu acelea incluse în *Carta principiilor economiei sociale*, care a fost adoptată în 2002 de către Conferința Permanentă Europeană având ca temă cooperativele mutuale, societățile, asociațiile și fundațiile (CEP-CMAF).

Caseta nr. 3

Principiile economiei sociale:

- *întâietatea individului și a obiectivului social față de capital;*
- *statutul de membru voluntar și deschis;*
- *controlul democratic prin votul membrilor;*
- *combinarea intereselor membrilor/utilizatorilor și/sau a interesului general;*
- *apărarea și aplicarea principiului solidarității și responsabilității;*
- *administrare autonomă și independență față de autoritățile publice;*
- *majoritatea surplusului este folosit pentru îndeplinirea obiectivelor de dezvoltare durabilă, a serviciilor de interes pentru membri sau a celor de interes general.*

Sursa: *Declarația Conferinței Permanente Europene cu privire la cooperativele mutuale, societăți, asociații și fundații (CEP-CMAF), iunie 2002.*

În februarie 2009, Parlamentul European a adoptat o rezoluție cu privire la economia socială, pe baza raportului întocmit de Patrizia

Toia, care conține o definiție asemănătoare celor menționate mai sus. Conform acestui raport, economia socială acoperă o varietate de termeni folosiți în diferitele state membre, cum ar fi economia de solidaritate, sectorul terțiar sau al treilea sistem, iar activitățile din Europa ce împărtășesc aceleași caracteristici pot fi denumite activități ale economiei sociale.

Caseta nr. 4

Definiția economiei sociale (3)

„Economia socială este formată din cooperative, societăți mutuale, asociații, fundații și alte întreprinderi și organizații ce împărtășesc caracteristicile fundamentale ale economiei sociale.

Structurile economiei sociale pot fi definite de caracteristicile și valorile pe care le au în comun:

- întâietatea individului și a obiectivelor sociale față de capital;*
- apărarea și implementarea principiilor solidarității și responsabilității;*
- coincidența intereselor membrilor utilizatori cu interesul general;*
- controlul democratic exercitat de către membri;*
- calitatea voluntară și deschisă de membru;*
- administrare proprie și independență față de autorități;*
- mobilizarea surplusului pentru îndeplinirea obiectivelor de dezvoltare durabilă, de promovare a serviciilor către membri și a interesului general.”*

Sursa: Raportul Parlamentului European (2008) asupra temei economiei sociale (2008/2250(INI)), Comitetul de Angajare și Afaceri Sociale, raportor: Patrizia Toia.

De asemenea, există un număr mare de definiții care se aseamănă într-o măsură mai mare sau mai mică cu cele trei definiții principale descrise. Astfel de definiții sunt prezentate mai jos:

Alte definiții ale economiei sociale

„Organizațiile economiei sociale sunt organizații mici sau mijlocii pe bază de valoare, fondate pe angajament (ce derivă din devotament, compasiune, entuziasm, solidaritate etc.) și muncă pentru un beneficiu comun sau public”.

Sursa: Paton, Rob, *The Social Economy: Value-based organisations in the wider society*, 1992.

“Organizațiile economiei sociale și societățile acesteia sunt independente de stat, producând bunuri și servicii ce se pot valorifica sau fără valoare comercială, în scopuri sociale. Acestea exercită participarea democratică a membrilor săi, atât utilizatori, cât și lucrători. Principalele lor obiective sunt cele de interes general și de solidaritate; ele nu distribuie profitul între acționari”.

Sursa: *Carta REVES* (European Network of Cities and Regions – Rețeaua Europeană a Orașelor și Regiunilor), care include principiile-cheie ce trebuie respectate de către membrii săi (vezi website-ul REVES).

1.2. Ce organizații alcătuiesc sectorul economiei sociale – principalele forme organizaționale/legale

După cum s-a arătat deja, sectorul economiei sociale include o varietate de activități socioeconomice realizate de entități cu caracter colectiv, cum ar fi întreprinderile sociale, cooperativele, organizațiile nonprofit (asociații și fundații), care se bazează pe organizare proprie și participare voluntară a cetățenilor și sunt susținute de un spirit de solidaritate și cooperare. Totuși, trebuie luat în calcul faptul că entitățile colective ale economiei sociale din zona europeană sunt diferite în ceea ce privește forma lor organizațională. Astfel, identificarea lor cu exactitate într-o anumită țară depinde de o serie de factori, cum ar fi: cadrul juridic și instituțional, relația dintre sectorul public și cel privat, rolul autorităților publice și al

instituțiilor publice, tradițiile culturale și, în general, condițiile sociopolitice. În plus, evoluția continuă a formelor de organizare ale economiei sociale în unele țări europene demonstrează potențialul și perspectivele sectorului.

Caseta nr. 6

***Trăsăturile distinctive ale organizațiilor ce alcătuiesc
sectorul economiei sociale***

- ***Sunt private***, cu alte cuvinte, nu fac parte din sau nu sunt controlate de sectorul public.
- ***Sunt organizate formal***, ceea ce înseamnă că, în general, ele au o identitate legală.
- ***Au autonomie decizională***, ceea ce înseamnă că au capacitate deplină să aleagă sau să respingă structurile guvernamentale și să își controleze și organizeze activitățile.
- ***Au libertatea statutului de membru***, cu alte cuvinte, nu este obligatoriu să devii membru în cadrul acestora.
- ***Orice distribuire a surplusului între membrii utilizatori***, dacă este cazul, ***nu este proporțională cu capitalul sau contribuțiile investite de către membri***, ci cu activitățile și tranzacțiile lor realizate cu organizația.
- ***Urmăresc activitatea economică propriu-zisă***, pentru a satisface nevoile persoanelor, gospodăriilor sau familiilor. Din acest motiv, organizațiile economiei sociale se spune că sunt organizații ale oamenilor, nu ale capitalului.
- ***Funcționează cu capital sau alte resurse nonmonetare***, dar nu cu scopul de a realiza profit.
- ***Sunt organizații democratice***. Cu excepția unor organizații de voluntariat care oferă servicii fără valoare comercială gospodăriilor, structurile economiei sociale de prim nivel sau de susținere aplică principiul „o persoană, un vot” în procesul lor decizional, fără a ține cont de capitalul sau contribuțiile investite de membri (și organiza-

țiile de la alt nivel sunt organizate democratic). Membrii au majoritate sau control exclusiv al puterii decizionale în cadrul organizației.

Sursa: CIRIEC (Monzon și Chavez), (2007), *Economia socială în Uniunea Europeană*, Comitetul Economic și Social European (EESC), Raportul nr. CESE/COMM/05/2005, CIRIEC International.

Trebuie observat că formele juridice ale organizațiilor economiei sociale și experiențele și tradițiile istorice variază considerabil de la țară la țară. Unele organizații din acest sector au legături istorice profunde, mai ales în domeniile religiei și ale mișcării sindicale, deși au fost create în Europa mii de noi inițiative în ultimii treizeci de ani.

Sunt listate mai jos câteva exemple de forme organizaționale diferite ale economiei sociale în diverse țări.

Tabelul nr. 1. Forme organizaționale ale economiei sociale în diverse țări

Țări	Cadrul legal
Austria	1. Asociații nonprofit 2. Cooperative 3. Companie comunitară nonprofit
Belgia	1. Întreprindere cu scop social (<i>entreprise à finalité sociale</i>) 2. Asociații nonprofit 3. Utilități 4. Cooperative
Finlanda	1. Întreprindere socială 2. Cooperative 3. Asociații nonprofit
Franța	1. Cooperative 2. Asociații locale de dezvoltare 3. Întreprindere intermediară 4. Organizații nonprofit de caritate

	5. Societăți comerciale limitate de garantare
Germania	<ol style="list-style-type: none"> 1. Organizații nonprofit 2. Organizații de voluntariat 3. Utilități 4. Companie de integrare
Marea Britanie	<ol style="list-style-type: none"> 1. Companie în interesul comunității (<i>CIC - Community Interest Company</i>) 2. Societate industrială și de economie (<i>IPS - Industrial and Provident Society</i>) 3. Organizație încorporată (<i>CIO - Incorporated Organisation</i>) 4. Asociație neîncorporată 5. Structuri de grup și status caritabil 6. Societate limitată de garantare 7. Societate limitată pe acțiuni 8. Societate de interes comunitar
Grecia	<ol style="list-style-type: none"> 1. Întreprinderi de cooperative sociale 2. Cooperative sociale 3. Cooperative 4. Societate civilă 5. Asociații
Italia	<ol style="list-style-type: none"> 6. Întreprinderi sociale 7. Cooperative sociale 8. Organizații sociale nonguvernamentale (<i>ONLUS - Organizzazione non Lucrative di Utilita Sociale</i>) <ol style="list-style-type: none"> a. Comitete b. Fundații c. Asociații recunoscute și nerecunoscute
România	<ol style="list-style-type: none"> 1. Cooperative 2. Case de ajutor reciproc 3. Asociații și fundații
Spania	<ol style="list-style-type: none"> 1. Cooperative 2. Asociații nonprofit

	3. Societăți limitate de garantare 4. Societăți limitate pe acțiuni
Suedia	1. Cooperative 2. Asociații nonprofit 3. Cooperative

Sursa: Propria redactare de informații în urma cercetării pe internet - Proiect „Integrat” 2011.

Cu toate acestea, în ciuda diferitelor lor forme organizaționale, organizațiile economiei sociale urmăresc un număr de scopuri comune, care pot fi rezumate după cum urmează:

- obiectivele economice și sociale sunt urmărite în mod egal;
- activitatea economică nu este orientată spre profit;
- inițiativele sunt independente din punct de vedere economic;
- la nivel național sau la nivel regional, inițiativele sunt deseori slab legate una de alta pentru a oferi suport reciproc și o reprezentare comună a intereselor;
- inițiativele tind să includă angajații lor în procesele decizionale.

În ansamblu, se poate spune că, în ciuda formelor legale sau organizaționale diferite adoptate în diverse țări, organizațiile economiei sociale sau ale sectorului terțiar cuprind toate organizațiile care au fost înființate și care lucrează pentru obiective ce nu includ profitul sau, în general, alte obiective decât câștigul monetar al proprietarilor. Acest lucru nu înseamnă că aceste organizații nu remunerează factorii lor de producție, ci doar că acea remunerație nu este scopul lor prioritar: o constrângere de distribuție totală nu este o condiție necesară ca o organizație să fie inclusă în sectorul economiei sociale, deși se cere o libertate restrânsă în alocarea profiturilor.

Pe scurt, ceea ce toate organizațiile economiei sociale au în comun este că au fost create nu cu scopul de maximizare a profitului sau investiției, ci cu acela al întrunirii unor interese generale sau

reciproce, ce contribuie la binele comun sau la îndeplinirea cerințelor sociale specifice.

1.3. Rolul, principiile de bază și elementele inovatoare ale structurilor economiei sociale

Rolul principal al organizațiilor economiei sociale este acela de a servi scopurilor sociale prin dezvoltarea inițiativelor și activităților economice care implică producția și distribuția de produse și servicii. Obiectivul principal este de a atinge scopurile sociale, și nu de a genera profit, cum este cazul întreprinderilor sectorului privat generator de profit. Astfel, se încearcă să se reconcilieze în special dinamica societății cu dinamica economiei, adică se încearcă să se integreze, în activitățile economice pe care le desfășoară, dinamica relațiilor, tranzacțiilor și proceselor sociale, precum și identitatea comunitară și oportunitatea socială. În acest fel, se combină folosirea metodelor de afaceri, croindu-se pe specificitățile diferitelor grupuri de populație sau pe cele ale nevoilor sociale locale, în scopul îndeplinirii obiectivelor sociale.

După cum s-a menționat deja, funcționarea organizațiilor economiei sociale este susținută de un set de valori și principii care le diferențiază de organizațiile tradiționale private sau de organizațiile sectorului public.

Primul principiu de bază este acela că aceste inițiative sunt colective prin natura lor și, deși pot funcționa ca o afacere, ele sunt guvernate de un spirit antreprenorial bazat pe solidaritate și au ca scop dominant oferirea de servicii membrilor societății lor în mod preponderent față de urmărirea profitului. Cu alte cuvinte, aceste inițiative constituie afaceri sau organizații orientate social.

Un al doilea principiu de bază este acela că au management independent, ceea ce înseamnă că managementul organizației nu poate fi exercitat, direct sau indirect, de orice autoritate sau agenție publică de guvernare locală sau afacere a sectorului privat generator

de profit, chiar dacă acele afaceri și organizații participă la această inițiativă prin cumpărarea de acțiuni ale afacerii inițiale cu capital orientat social.

Cel de-al treilea principiu de bază este că ele aplică un sistem decizional democratic. Astfel, se urmează principiul „un membru-un vot”, chiar dacă există membri care au mai mult de o acțiune.

Al patrulea principiu este legat de faptul că dau prioritate oamenilor și muncii față de capital în distribuția surplusului ce reiese din activitățile organizației.

Mai mult, trebuie subliniată importanța organizațiilor economiei sociale cu privire la **avantajele lor specifice în producerea externalităților pozitive sau a altor resurse “invizibile”** (încrederea, capitalul uman, relațiile din rețea etc.) care favorizează crearea „capitalului social” (ce se consideră a avea o mare valoare). Acesta este cazul în sectorul specific al serviciilor sociale și de vecinătate, unde, printre avantaje, se identifică: crearea relațiilor de încredere între consumatori și lucrători, reducerea comportamentului de oportunitate, folosirea factorilor de producție într-un mod flexibil și capacitatea lor de a obține resurse cu preț scăzut sau cu titlu gratuit.

Sursa avantajelor menționate mai sus derivă din caracteristicile specifice organizațiilor economiei sociale, mai ales din:

- **structura lor participatorie** (consumatorii și/sau muncitorii participă deseori direct în procesul decizional) și managementul lor democratic; se asigură nu numai relații de încredere, ci și o dedicare intensă a acționarilor pentru misiunea organizației;
- **natura lor multiacționară**, care garantează participarea directă în management a câtorva grupuri de acționari (de exemplu, consumatorii și muncitorii, dar și reprezentanții comunității locale) sau care aplică alte strategii organizaționale menite să ia în seamă interesele acționarilor;
- **prezența lucrătorilor voluntari** care, pe lângă oferirea unor resurse de muncă gratuite, exercită și control asupra

concordanței dintre activitatea întreprinsă și misiunea organizației;

- **legături strânse cu comunitatea locală**, cu nevoile sale, dar și cu resursele sale (umane, tehnice, organizaționale, financiare);
- **o predilecție pentru colaborarea** dintre organizațiile economiei sociale și crearea de organizații de nivel secundar (și câteodată terțiar) pentru a depăși dezavantajele economice de scară care apar la dimensiuni mici;
- **o înclinație puternică spre inovare și experimentare**: donațiile și munca voluntară reduc costurile și riscurile inovațiilor.

1.4. Apariția noilor forme: cazul întreprinderilor sociale

1.4.1. Ce este o întreprindere socială

Termenul *întreprindere socială* ca atare a început să fie de curând folosit în diverse țări. În unele țări, întreprinderile sociale sunt de obicei formate sub aceeași structură legală: poate fi o asociație (în Franța, Belgia și Finlanda) sau o cooperativă (în special în Italia, unde a fost adoptată legea pentru „cooperative sociale” în 1991). În alte țări, întreprinderile sociale există sub diverse forme juridice – de la asociațiile suedeze „*ideel*” sau varianta britanică „*friendly society*” la companii cu capital de bază mai clasic, iar undeva, pe la mijlocul scalei, abordarea spaniolă „*sociedad anonyma laboral*”. În unele cazuri, noi cadre legale au fost înființate în mod special pentru inițiativele economice cu un obiectiv social. În plus, față de legea italiană din 1991 pentru cooperative sociale, legea belgiană din 1995 a permis adoptarea formei comerciale clasice, cu adăugarea termenului calificativ „à *finalité sociale*”, dacă un anumit număr de condiții sunt îndeplinite. În Grecia, „*cooperativa socială cu răspundere limitată*” (pentru persoane cu probleme mintale) a fost înființată prin lege în 1999, iar recent (septembrie 2011) a fost adoptat un nou cadru juridic pentru înființarea „*societăților cooperative sociale*”.

Conceptul de întreprindere socială nu este identic cu cel de economie socială, acesta formându-se în mod treptat, pentru a reflecta un nou tip de organizație ce a fost fondată sub auspiciile sectorului economiei sociale. Întreprinderea socială se referă la entitățile create de la zero, care constituie o nouă formă de antreprenariat și care conțin unele elemente din experiențele trecute ale sectorului terțiar.¹ Această nouă formă instituțională poate fi cel mai bine descrisă ca o afacere privată cu scop social, care reflectă noua orientare socială a activităților antreprenoriale. Altfel spus, constituie o formă de organizare nouă și inovatoare, ce reconciliază dimensiunea economică (eficiența în afaceri) cu dimensiunea socială (solidaritatea).

Mai mult, întreprinderea socială este caracterizată de o mai mare participare a partenerilor diverși, cum ar fi angajații, voluntarii, utilizatorii de servicii, organizațiile de sprijin publice sau private și altele, în contrast cu organizațiile sociale clasice, care erau, în mod particular, grupuri omogene. Astfel, producătorii și utilizatorii lucrează împreună în aceeași organizație, în cadrul anumitor activități.

Ideea centrală care susține înființarea întreprinderii sociale este de a dezvolta și promova noi inițiative cu caracter colectiv, bazate pe solidaritate, combinând folosirea metodelor particulare de afaceri conform specificității fiecărui grup cu promovarea și atingerea scopurilor sociale.

În acest context, principalele sarcini ale întreprinderilor sociale sunt:

- producția și furnizarea de bunuri și servicii care oferă beneficii atât comunității, cât și utilizatorilor direcți;
- adresarea problemelor de tip social, cum ar fi: șomajul (pe termen lung), deteriorarea mediului înconjurător, excludiunea și marginalizarea socială a diverselor grupuri etnice și

¹ Defourny, J. (2004), „L'émergence du concept d'entreprise sociale”, *Reflets et perspectives de la vie économique*, Tome XLIII, nr. 3, p. 9-24.

efectuarea oricărei alte activități menite să combată problemele majore ale comunității locale.

Conform principalelor sarcini, evidențele arată că întreprinderile sociale care au fost înființate din ce în ce mai mult în Europa au luat, în principiu, două forme:

- întreprinderi sociale al căror scop principal este integrarea în muncă a persoanelor dezavantajate și care folosesc o combinație de angajare a lucrătorilor în producția bunurilor și serviciilor care nu fac parte din domeniul social;
- întreprinderi sociale al căror scop principal este producția și furnizarea de servicii sociale pentru un anumit tip de comunitate sau un anumit grup de oameni.

Ar trebui menționat faptul că unele întreprinderi sociale combină ambele forme principale de mai sus. O listă orientativă a întreprinderilor sociale, însoțită de domeniile de activitate, din diverse țări ale Uniunii Europene, este prezentată mai jos.

Tabelul nr. 2. Exemple de întreprinderi sociale

Sectoare	Țări	Exemple
<i>Servicii personale</i>	Austria	Activități dedicate copiilor: servicii de îngrijire a copiilor, susținute printr-un nivel mai mare de implicare a părinților.
	Franța	Organizații pentru copii conduse de părinți: servicii de îngrijire a copiilor, conduse în parte de părinți. Aceste organizații au pus bazele unei rețele naționale (ACCEP).
	Danemarca	Reședințe sociale: instituții rezidențiale ca alternativă pentru instituțiile convenționale pentru copii și adolescenți cu dificultăți (se bazează pe instruire și servicii de îngrijire).
	Marea Britanie	Cooperative de îngrijire la domiciliu: cooperative ce își folosesc membrii, mai ales femeile, pentru lucrul cu jumătate de

Sectoare	Țări	Exemple
		normă.
	Suedia	Agenții locale tip cooperativă, dezvoltate/organizate la nivel național (FKU); obiectivul lor este de a reabilita și reintegra persoanele cu handicap mintal.
	Italia	Cooperative sociale de tip A: active în domeniul sănătății, al instruirii și al serviciilor personale (cadrul legal adoptat de Parlamentul Național al Italiei în 1991).
	Portugalia	Cooperative pentru instruirea și reabilitarea copiilor cu handicap; acestea s-au unit într-o singură federație națională în 1985.
<i>Instruire-integrare prin muncă</i>	Belgia	Societăți de instruire la locul de muncă și de integrare la locul de muncă în partea de sud a țării, întreprinderi de integrare și ateliere de lucru sociale în partea de nord a țării. Societățile de integrare la locul de muncă sunt susținute de diferite regiuni, au o mare orientare spre piață și se concentrează pe angajarea pe termen lung.
	Italia	Cooperative sociale de tip B, active în domeniul integrării la locul de muncă a persoanelor aflate în condiții precare (cadrul juridic din 1991).
	Germania	„Întreprinderi sociale” cu orientare spre piață, care primesc asistență publică temporară. Scopul lor este să creeze locuri de muncă și să promoveze dezvoltarea economică, dar, în același timp, se ocupă de integrarea socială și ocupațională în cazul șomajului pe termen lung. Locurile de muncă sunt create fie în societăți private existente, fie în noi întreprinderi (în faza de lansare a lor).

Sectoare	Țări	Exemple
	Luxemburg	Asociații (și câteodată cooperative) ce oferă membrilor lor integrare la locul de muncă și activități economice în domenii variate, inclusiv: mediu, agricultură, construcții, reciclarea deșeurilor etc. (acestea sunt proiecte-pilot subvenționate de stat).
	Spania	Societăți de integrare în muncă pentru persoane cu handicap sau persoane excluse din piața muncii. În ambele cazuri, tendința actuală este oferirea accesului la locuri de muncă de tranziție, cu scopul de a integra în cele din urmă grupurile-țintă în piața convențională a locurilor de muncă, mai degrabă decât să le ofere locuri de muncă „protejate” pe termen lung.
<i>Dezvoltare locală</i>	Finlanda	Cooperative de muncă pe regiuni, organizate în nouă agenții de dezvoltare (CDA); constituie un punct de sprijin important pentru dezvoltarea economică la nivel regional și local. Aceste cooperative diferă de cooperativele tradiționale de lucrători, deoarece subcontractează serviciile angajaților lor altor companii.
	Olanda	„Societăți de management al cartierelor”: întreprinderi independente ce dezvoltă servicii de proximitate; ele oferă locuitorilor din cartiere dezavantajate ocazia de a presta muncă plătită fie în cadrul mentenanței/îmbunătățirii reședințelor private și infrastructurii comune, fie prin oferirea de servicii sociale în cadrul cartierului lor.
	Grecia	Cooperative de turism la fermă: cooperative înființate de femei ce trăiesc în zonele rurale cu potențial turistic; ele

Sectoare	Țări	Exemple
		oferă servicii în domeniul cazării, alimentar și al micilor meșteșuguri.
	Irlanda	Societăți de dezvoltare locală a comunității cu statusuri variabile, oferă o diversitate de servicii, inclusiv cazare socială, syndicate de creditare pentru integrarea în muncă, servicii de proximitate și altele.

Sursa: Defourny, J. (2004), „Social Enterprise in an Enlarged Europe: Concept and Realities”, *Cea de-a doua Conferință pe tema economiei sociale în țările central și est-europene „Social Entrepreneurship & Economic Efficiency”*, Cracovia (Polonia), 27-28 octombrie 2004.

În plus față de exemplele de mai sus, în Grecia, „cooperativele sociale cu răspundere limitată” au fost înființate cu scopul de a oferi locuri de muncă și instruire în condiții de muncă pentru a răspunde nevoilor specifice ale persoanelor cu probleme mintale din țară. Aceste cooperative cu scopuri economice și terapeutice sunt organizații comerciale ce pot dezvolta și efectua orice activitate economică în mod antreprenorial, astfel încât să servească scopului lor social.

1.4.2. Care sunt criteriile de definire a unei organizații ca întreprindere socială

Conform definiției comun acceptate a Rețelei Europene EMES¹, tipul ideal al unei întreprinderi sociale trebuie să fie – în mod cumulativ – conform cu următoarele nouă criterii, atât economice, cât și sociale:

<i>Caseta nr. 7</i>
Definiția EMES a întreprinderii sociale
Criteriile economice:

¹ Rețeaua de cercetare europeană cu privire la apariția întreprinderilor sociale în Europa.

- o activitate continuă de producere de bunuri și/sau vânzare de servicii;
- un grad mare al autonomiei;
- un nivel semnificativ de risc economic;
- o cantitate minimă de muncă plătită.

Crteriile sociale:

- o inițiativă derivată de la un grup definit de cetățeni;
- putere care nu se bazează pe deținerea capitalului;
- un tip de participare ce implică persoanele afectate de activitate;
- distribuție limitată a profitului;
- un scop explicit de beneficiu al comunității.

Dimensiunea economică

În special cu privire la partea economic-antreprenorială, trebuie identificate patru elemente ce alcătuiesc dinamica antreprenorială:

1. O activitate continuă de producție a bunurilor și/sau de comercializare a serviciilor

Întreprinderile sociale, spre deosebire de organizațiile tradiționale nonprofit, nu sunt în mod normal implicate în activități de promovare sau redistribuire a debitului financiar (ca, de exemplu, fundațiile de acordare a burselor), dar sunt direct implicate în producția bunurilor și oferirea în mod continuu a serviciilor către oameni. Producția de servicii reprezintă astfel motivul sau unul dintre principalele motive pentru existența întreprinderilor sociale.

2. Un grad înalt de autonomie

Întreprinderile sociale sunt create voluntar de către un grup de oameni și sunt guvernate de către aceștia pe baza unui proiect autonom. În consecință, nu depind foarte mult de autoritățile publice sau de marile organizații naționale și au dreptul la „voce” (protest) și la „ieșire” (închidere).

3. Un nivel semnificativ de risc economic

Cei care înființează o întreprindere socială își asumă total sau parțial riscul inițiativei, atât în ceea ce privește investirea propriului capital, cât și, în special, din cauza implicării în situații unde rezultatele sunt nesigure, în cadrul propriei lor activități.

4. O cantitate minimă de muncă plătită

Ca și în cazul tradiționalelor organizații nonprofit, întreprinderile sociale pot combina resursele monetare și nonmonetare, voluntarii și muncitorii plătiți. Totuși, este necesar ca activitatea întreprinsă în întreprinderile sociale să necesite un nivel minim de forță de muncă plătită.

Dimensiunea socială

Pentru a rezuma dimensiunea socială a inițiativelor, trebuie îndeplinite cinci criterii:

1. O inițiativă ce derivă de la un grup de cetățeni

Întreprinderile sociale sunt rezultatul unei experiențe „colective” stabilite de oamenii ce aparțin unei comunități sau unui grup care împărtășește o anumită nevoie sau scop și dorește să se implice și să mențină relația cu comunitatea. Astfel, nu se includ angajamentul personal sau societățile înființate de profesioniști.

2. Putere care nu este bazată pe deținerea capitalului

Acest lucru nu înseamnă punerea în aplicare în mod mecanic a principiului „un om, un vot”, ci implică o altfel de relație și un altfel de cadru față de ceea ce caracterizează întreprinderile bazate pe deținerea de capital; deținătorii capitalului sunt evident importanți, dar dreptul de deținere este împărțit cu ceilalți membri.

3. Un tip de participare ce implică persoanele afectate de activitate

Reprezentarea și participarea clienților/beneficiarilor, orientarea către acționar și conducerea democratică sunt aspecte importante ale întreprinderii sociale. Cu alte cuvinte, unul dintre scopurile întreprinderii sociale este „dorința pentru o democrație viitoare la nivel local, prin activitatea economică” (Laville, 1996).

4. Distribuția limitată a profitului

Criteriul expus se referă la definiția întreprinderilor sociale, nu numai la acele organizații care sunt caracterizate de o constrângere totală de nondistribuție, și la organizații (cum ar fi cooperativele în unele țări) care pot distribui profitul numai într-o măsură limitată, evitând astfel un comportament de maximizare a profitului.

5. Un scop explicit de beneficiu al comunității

Unul dintre obiectivele principale ale întreprinderilor sociale trebuie să fie cel de servire a comunității sau a unui anumit grup de persoane. Acest lucru înseamnă că o caracteristică a întreprinderilor sociale este „dorința lor de a promova un sentiment de responsabilitate socială la nivel local, prin activitate economică” (Laville, 1996).

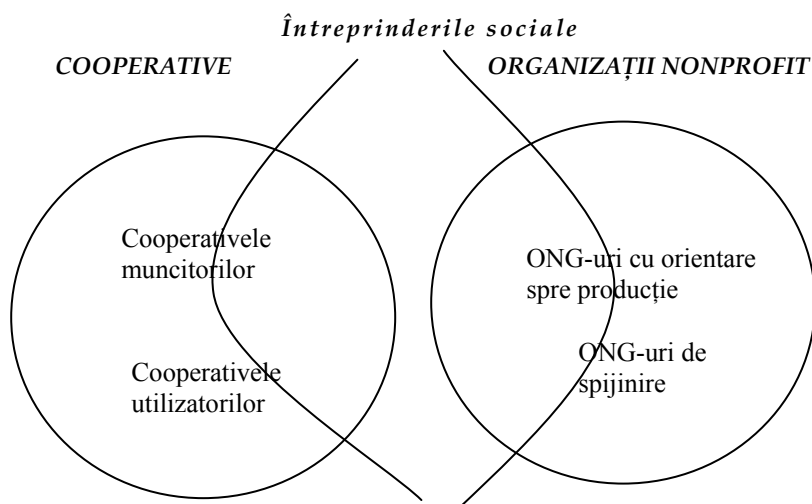
Trebuie remarcat faptul că cele nouă criterii descrise mai sus (patru economice și cinci sociale) nu trebuie considerate drept condiții care urmează să fie strict respectate de către o entitate pentru a merita eticheta de întreprindere socială. Aceste criterii economice și sociale definesc mai degrabă un „tip ideal”, care permite poziționarea în cadrul „galaxiei” întreprinderilor sociale. Astfel, acestea ar trebui să fie utilizate ca un instrument metodologic, și nu ca un cadru normativ.

1.4.3. Caracteristicile distinctive ale unei întreprinderi sociale față de o organizație nonprofit și față de o întreprindere mică și mijlocie (generatoare de profit)

Întreprinderea socială și organizația nonprofit

Elementele-cheie de diferențiere a unei întreprinderi sociale de o organizație nonprofit sunt: a) perspectiva de afaceri, adică funcționează pe criterii de afaceri, b) autonomia, în contrast cu dependența de stat observată în alte organizații nonprofit, c) aplicarea criteriului economic în funcționarea lor (bugetul echilibrat) și d) o combinație a resurselor (venitului) de pe piață și din afara pieței (subvenții).

Figura nr. 2. Întreprinderile sociale, la intersecția cooperativelor cu sectoarele nonprofit

Sursa: Defourny, J. (2004), „Social Enterprise in an Enlarged Europe: Concept and Realities”, *Cea de-a doua conferință pe tema economiei sociale în țările central și est-europene „Social Entrepreneurship & Economic Efficiency”*, Cracovia (Polonia), 27-28 octombrie 2004.

Mai mult, în afară de o natură antreprenorială mai precisă, întreprinderea socială este caracterizată de o mai mare participare și de o implicare mai amplă a diferiților acționari, prin forme democratice de control și conducere (un grad mai mic de paternalism), printr-un parteneriat mai strâns cu autoritățile publice și cu o mai mare integrare a politicilor lor (vezi figura nr. 2).

Întreprinderea socială și întreprinderea convențională (generatoare de profit)

Principalele caracteristici ce diferențiază întreprinderile sociale de întreprinderile mici și mijlocii (generatoare de profit) sunt următoarele:

- Sunt orientate nonprofit.
- Prezintă o combinație de obiective economice și sociale (de ex., pot crea locuri de muncă mai ales pentru cei ce suferă de un dezavantaj și pot realiza produse sau servicii utile social).
- Sunt controlate de beneficiari, angajați și comunitatea locală, persoane care dobândesc un beneficiu maxim din conducerea lor.
- Se înființează în mod frecvent în cadrul unei comunități locale, ca formă de ajutor economic, fără să depindă de inițiative externe, fie ale publicului, fie alte inițiative ale sectorului privat.
- Implică parteneriate extinse, de ex., între diverse interese locale: public, privat și cel al comunității.

Pe lângă acestea, trebuie subliniat că implicarea frecventă în cadrul unei întreprinderi sociale de consumatori în calitate de coproducători, în afară de reducerea costului producției, încurajează participarea lor directă în producție, prin intermediul muncii lor voluntare, reducându-se astfel tentația comportamentului de oportunitate.

Pentru a concluziona, se poate spune că efortul de a combina obiectivele sociale, protecția utilizatorului și conducerea antreprenorială permite „întreprinderii sociale” să stabilească un echilibru pe care atât firmele obișnuite, cât și organizațiile nonprofit tradiționale îl pot atinge cu dificultate.

CAPITOLUL 2

CONTRIBUȚIA ECONOMIEI SOCIALE LA PROMOVAREA ANGAJĂRII ȘI DEZVOLTAREA LOCALĂ: O SCURTĂ TRECERE ÎN REVISTĂ

2.1. Integrarea vocațională și crearea de locuri de muncă pentru oamenii dezavantajați

Este general acceptat faptul că, din cauza condițiilor competitive din cadrul economiilor și, astfel, din piețele locurilor de muncă din era noastră, se reduc substanțial oportunitățile de angajare pentru grupurile excluse social. Astfel, o proporție semnificativă a acestora este afectată de șomaj, de locurile de muncă precare sau se găsește complet în afara ocupării forței de muncă, iar ca rezultat, aceștia se confruntă cu probleme serioase în accesarea pieței muncii și în special în găsirea unui loc de muncă decent și stabil.

Multe studii ce au explorat aceste probleme au ajuns la concluzia că un factor important pentru îmbunătățirea capacității de angajare a grupurilor mai puțin competitive este consolidarea ofertei de muncă pentru aceste grupuri și, în special, îmbunătățirea calității muncii lor; de asemenea, la fel de important este rolul cadrului instituțional și al serviciilor de pe piața locurilor de muncă care să le ofere o abordare personalizată.

Contribuția economiei sociale este confirmată de datele disponibile, care arată că dezvoltarea și creșterea sectorului său de

afaceri a ajutat deja la susținerea angajării și crearea de noi locuri de muncă în majoritatea țărilor Uniunii Europene. Pe baza acestor date, rata de angajare în cadrul economiei sociale în 2002-2003 face referire la mai mult de 11 milioane de oameni, reprezentând 5,9% din totalul forței de muncă al UE în cele 25 de state membre și 6,7% din locurile de muncă plătite. Conform unor estimări recente ale Comisiei Europene, se arată că 10% dintre noile locuri de muncă create în ultimii ani în UE sunt legate, direct sau indirect, de activitățile desfășurate în cadrul sectorului economiei sociale.

Progresul remarcabil oferit de sectorul economiei sociale în ultimii ani cu privire la contribuția sa la rata angajării este, printre altele, datorat faptului că a mărit semnificativ rolul productiv (producția de bunuri și servicii sociale) al entităților sectorului și, în consecință, a mărit potențialul de creare a noi locuri de muncă în multe sectoare ale activității economice. Această dezvoltare pozitivă se observă în primul rând prin apariția noilor forme de organizare, cum ar fi „întreprinderea socială”, „cooperativa socială”, „întreprinderea socială de integrare a muncii” (WISE - Work Integration Social Enterprise) etc., care, în ultimii ani, urmează o tendință crescândă în majoritatea statelor membre ale Uniunii Europene.

Pe scurt, experiența europeană de până acum arată că economia socială joacă deja un rol important în promovarea angajării populației în vârstă de muncă, prin crearea de locuri de muncă mai ales pentru grupurile vulnerabile social, și în satisfacerea cererii crescute de bunuri și servicii sociale. Exemplele date mai jos confirmă rolul economiei sociale în această privință.

Caseta nr. 8

„Cooperativa Sociale Prospettiva” - Italia

„Cooperativa Sociale Prospettiva” (de tip B) a fost înființată în 1984 în Trieste, Italia, prin crearea atelierelor de muncă pentru instruirea oamenilor cu handicap în arta ceramicii artistice. Astăzi, alături de atelierelor de lucru, cooperativa servește ca o legătură de angajare a acestor

indivizi, având în vedere că ei nu pot practica complet o ocupație normală, din cauza unor anumite deficiențe (www.prospettivoacoop.it). De-a lungul anilor, cooperativa și-a atins scopul dual: a dezvoltat și îmbunătățit abilitățile artistice și de producție ale muncitorilor din cooperativă și a oferit servicii clienților ei. Există două aspecte de bază care arată progresul de-a lungul anilor. Primul aspect este creșterea dinamică în vânzări. În prezent, clienții permanenți ai cooperativei ajung la 400 în toată Italia. Al doilea aspect privește înrolarea în câmpul forței de muncă a muncitorilor cu handicap. Acest lucru a fost posibil datorită cooperării cu autoritățile locale din Trieste, prin atragerea și instruirea tinerilor cu handicap. În detaliu, o analiză atentă a nevoilor regiunii, atât ale persoanelor cu handicap, cât și ale pieței locale a locurilor de muncă, a permis îmbunătățirea planului de afaceri și a activităților economice ale parteneriatului și angajarea crescândă. Principiile operaționale de bază sunt:

1. Integrarea pe piața locurilor de muncă specifică operațiunilor de la cooperativă. Simpla ofertă a angajării pentru oamenii cu handicap nu este suficientă. Pentru a asigura oamenilor cu handicap o integrare efectivă în societate, scopul este de a crea „statutul profesional recunoscut” care permite asigurarea venitului, dar care favorizează și o relație „solidară” între muncitori. În acest fel, toată lumea își poate oferi experiența profesională, dar, mai mult, interacționează cu experiența de viață a altor oameni cu care colaborează.
2. Oferta de muncă nu corespunde perfect celei de meșter iscusit, ceea ce înseamnă că, între anumite limite, produsul este făcut pe cerințele clientului, iar acest lucru oferă oportunitatea de a lucra într-un mediu confortabil, fără ca oamenii să fie afectați de ritmul accentuat al producției de masă.
3. Produsele sunt create cu materiale care nu sunt toxice, deși opțiunea cooperativei nu este pentru produse ieftine. Scopul este contactarea atât a pieței naționale, cât și a celei internaționale cu privire la produsele ecologice.

4. Stilul și produsele de decor cresc creativitatea și aptitudinile profesionale, iar accentul este pus pe culorile naturii și frumusețea mării ce caracterizează orașul Trieste.

Caseta nr. 9

„Groupe SOS - L'Usine” – Franța

„Groupe SOS” este format din asociații și întreprinderi sociale ale căror activități se dezvoltă în domeniile sănătății și prosperității, educației, integrării, cazării, dezvoltării durabile. Una dintre întreprinderile sociale ale acestui grup este întreprinderea socială „L'Usine” care funcționează în Paris și oferă clienților săi gustul bucătăriei tradiționale, dispunând de diverse săli de mese. Cu sediul într-o clădire din 1862, aceasta se specializează pe organizarea diverselor evenimente: conferințe, banchete, concerte, expoziții etc. De asemenea, are două restaurante, dintre care unul prestigios, care oferă servicii integrate de înaltă calitate. Din anul 2000, întreprinderea funcționează ca societate competitivă socială, având ca scop obținerea unei poziții în realitatea economică curentă, prin punerea accentului pe calitatea serviciilor.

Unitatea folosește 50 de angajați, oameni tineri și nu numai, persoane excluse social, aflate în șomaj îndelungat, fără calificare, cu handicap, foști deținuți, având ca scop final de a le oferi o oportunitate de a câștiga aptitudini și experiență, caracteristici necesare găsirii unui loc de muncă. Acești muncitori sunt angajați în diferite posturi din societate: ospătari, bucătari, tehnicieni etc., și lucrează împreună cu profesioniști calificați. De la începutul funcționării sale, 50% dintre oamenii care au plecat din întreprindere după expirarea contractului au reușit să dobândească aptitudini profesionale corecte.

2.2. Metode de lucru: dezvoltarea locală și inițiativele de angajare

În ciuda avantajelor manifestate ale economiei sociale, se pare că activitățile sectorului nu sunt atât de dezvoltate în toate țările. Ca urmare, contribuția sa la rata de ocupare a locurilor de muncă rămâne la niveluri foarte scăzute în unele țări. Cu toate acestea, chiar în țările unde sectorul economiei sociale este relativ subdezvoltat, posibilitățile și perspectivele sectorului de a contribui direct și indirect la creșterea angajărilor îndreptățesc un grad ridicat de optimism în această direcție. Într-adevăr, experiența europeană de până acum cu privire la activitățile de dezvoltare în sectorul economiei sociale arată că promovarea acestui sector ar putea servi mai ales pentru:

- politica de promovare a forței de muncă și dezvoltare a inițiativelor productive și orientate spre afaceri, cu scopul integrării socioeconomice a persoanelor ce întâmpină dificultăți serioase în accesarea pieței locurilor de muncă;
- producția de bunuri și servicii, mai ales de interes social, care nu este satisfăcută de activitățile sectorului public și ale celui privat generator de profit;
- consolidarea dezvoltării locale și a coeziunii sociale.

În general, datele experienței europene au arătat că activitățile economiei sociale pot aduce o contribuție semnificativă în câmpul de muncă, în trei domenii: mărirea ratei de angajare și a perspectivelor de **integrare în muncă** a celor dezavantajați pe piața locurilor de muncă; crearea locurilor de muncă, oferind **noi servicii și produse**; promovarea **dezvoltării locale**. În ceea ce privește ultimul subiect, trebuie subliniat faptul că economia socială adaugă valoare procesului local de dezvoltare prin: strângerea de capital social local; sporirea relațiilor clădite pe încredere și angajament civic; stimularea mai accentuată a coeziunii sociale și a încrederii comunitare; dezvoltarea structurii economiilor locale care sunt toate incluse în procesul dezvoltării locale, mai ales în termeni sociali. Cu

alte cuvinte, activitățile economiei sociale pot, de asemenea, crea **beneficii sociale adiționale valoroase**, care nu sunt neapărat legate de dezvoltarea ratei de angajare.

Pe scurt, economia socială oferă o combinație unică de componente valoroase de dezvoltare locală ce pot ajuta comunitățile să genereze încredere în forțele proprii și în capacitatea creativă. Exemplele prezentate mai jos reflectă potențialul activităților economiei sociale asupra ratei de angajare și a dezvoltării locale.

Caseta nr. 10

Centrul Comercial de Solidaritate Economică din Roma - Italia

În centrul Romei, centrul comercial „Citta dell’Altra Economia” are, pe o suprafață de peste 3.500 mp, numai sectoare ale economiei sociale. În 2007, autoritățile locale din Roma au vrut să dea un avânt economiei sociale a orașului, renovând, pe propria cheltuială de 5.000.000 €, spațiile fostului abator din oraș. Municipality Rome a închiriat spațiile diverselor întreprinderi sociale (25 de companii) cu chirii rezonabile, permițând locuitorilor să achiziționeze produse organice și obiecte decorative din materiale reciclate, să folosească servicii de turism sau pur și simplu să cumpere produse de comerț echitabil (fair trade). Aceasta este o inițiativă ce a fost recompensată atât de publicul general (2000 de clienți pe lună), cât și de școlile din regiune, care vizitează centrul nu doar în calitate de clienți, ci și ca „potențiali exploratori” ai unui nou mod de afacere de solidaritate.

Caseta nr. 11

Afacerile sociale în Marea Britanie

În 2007, în zona de sud-vest a Marii Britanii, infrastructura regională pentru întreprinderi sociale (RISE) a adoptat „eticheta economiei sociale” cu scopul de a fi recunoscute produsele sau serviciile întreprinderilor sociale. Clienții, care au fost deja obișnuiți cu etichetele albastre și verzi ale „comerțului echitabil”, au început să recunoască în

cumpărăturile lor eticheta galbenă, care îi asigură că produsele sau serviciile pe care le folosesc provin din inițiative sociale de antreprenariat. „Folosim eticheta economiei sociale în toate sectoarele noastre, în corespondență, pe plan electronic sau în alt fel. Deja am început să primim întrebări din partea clienților sau a pacienților cu privire la etichetă și par mulțumiți de explicația pe care le-o dăm, când conștientizează că folosesc serviciile unei întreprinderi sociale care nu este orientată spre profit”, afirmă Dom Boothroyd, manager general. Adoptarea etichetei economiei sociale nu este obligatorie. Întreprinderile sociale care doresc să fie certificate cu privire la folosirea acesteia depun pentru aprobare documentele necesare unui comitet de evaluare independent.

Caseta nr. 12

Servicii de sinergie pe persoană – Franța

Legea din 2005 (numită „Law Borloo”) a schimbat drastic harta serviciilor personale de asistență (asistență personală) cu instituirea scutirii de taxe, a scutirii de anumite contribuții sociale și o reducere a TVA-ului de 5,5%. În acest context, s-au creat societățile participative (entreprise participative), dirijându-și personalul către serviciile de proximitate pentru a beneficia de schimbările instituționale favorabile din domeniu.

De atunci, a fost creat un număr semnificativ de societăți participative pentru a produce și furniza bunuri și servicii în următoarele domenii: grădinarit, pregătirea meselor la domiciliu, realizarea cumpărăturilor cu livrare la domiciliu, supravegherea copiilor, meditații pentru copii la domiciliu (pentru școală sau în domeniul IT). Funcționarea societăților participative arată că acestea au contribuit semnificativ la dezvoltarea locală în zonele în care sunt active, nu doar în termeni economici, pentru că au creat un număr important de locuri de muncă, dar și în termeni sociali, prin acordarea unei game extinse de servicii și bunuri utilizatorilor din acea zonă.

Totuși, trebuie observat că investigația dinamicilor și perspectivelor pentru angajare în sectorul economiei sociale la nivel național și local este o acțiune deosebit de dificilă, având în vedere că informația statistică disponibilă nu cuprinde datele relevante pentru acest subiect. Datele statistice existente pentru a reliefa tendințele din piața locurilor de muncă, în afară de faptul că prezintă deficiențe de-a lungul timpului cu privire la înregistrarea cererii și ofertei de bunuri și servicii mai ales la nivel local, nu arată nicio înregistrare a activităților economiei sociale și mai ales ale antreprenoriatului social. Cu alte cuvinte, până în prezent, antreprenoriatul social nu face subiectul înregistrărilor statistice oficiale; aceasta se datorează, pe de o parte, chiar semnificației și definiției operaționale a antreprenoriatului social, care nu sunt încă cristalizate, și, pe de altă parte, modificărilor practicilor oficiale de statistică cu privire la noi date ce indică un decalaj evident față de realitate.

Aceste deficiențe și limitări metodologice fac imposibilă investigarea dinamicii și caracteristicilor forței de muncă în sectorul economiei sociale, mai ales în zona de antreprenoriat social. Pe deasupra, trebuie menționat că, pe baza *Raportului Comitetului Economic și Social European*, care a examinat sistemul național de contabilitate al statelor membre UE, cooperativele, societățile mutuale, asociațiile și fundațiile sunt eterogen înregistrate în sistemul contabil național, ceea ce nu le diferențiază. Înregistrarea deficitară este un factor important care explică „invizibilitatea instituțională” a economiei sociale în societatea modernă, lucru în contradicție cu importanța tot mai mare a agențiilor care lucrează în domeniul economiei sociale.

2.3. Domenii principale ale activităților economice – noi surse de angajare

Este general acceptat că schimbările sociale care au avut loc în ultimele decenii în țările dezvoltate au marcat tranziția de la o

societate caracterizată de producția bunurilor materiale și satisfacerea nevoilor primordiale de servicii de producție ale societății la îndeplinirea unor nevoi complexe și diversificate ce conduc la îmbunătățirea calității vieții și a muncii. Factorii principali care se consideră a sta la baza acestei transformări sunt:

- schimbări demografice și condiții de trai:
 - îmbătrânirea populației;
 - schimbările din structura familiei;
- schimbări ce afectează munca și viața familială:
 - pătrunderea femeilor pe piața locurilor de muncă;
 - schimbări în folosirea spațiului și a timpului;
- schimbări în relațiile dintre indivizi și mediul în care trăiesc:
 - impactul noilor tehnologii de comunicare și informare asupra vieții cotidiene a indivizilor și familiilor;
 - conștientizarea tot mai mare legată de protecția mediului înconjurător.

Schimbările de mai sus au de obicei o natură rapidă, fac diferențe și stabilesc noi cerințe ale așteptărilor colective.

În acest context, Comisia Europeană a recunoscut în 1995 că aceste schimbări au generat noi nevoi sociale și, drept consecință, o cerere crescută de servicii pe care piața nu le putea îndeplini. Din acest motiv, Comisia Europeană a identificat la început 17 noi domenii economice de activitate (ulterior acestea au crescut la 19) în sectorul de servicii, cu o creștere potențială însemnată și o formare de noi locuri de muncă la nivel local, numită „surse noi de muncă”. Astfel, apar domeniile sau sectoarele unde sunt identificate noi oportunități de muncă și unde avem noi profiluri sau aptitudini. Domeniile de activitate ce au fost identificate ca fiind cruciale pentru implementarea intervențiilor în domeniul economiei sociale au fost clasificate în patru categorii principale: servicii în folosul comunității, industria audio-vizuală, recreere și cultură, îmbunătățirea stilului de viață și a protecției mediului înconjurător.

Cu toate acestea, este important de știut că acest concept de „surse noi de muncă” este fondat pe interacțiunea dintre nevoia de a îndeplini noi așteptări sociale și de a combate șomajul cu promovarea creării de locuri de muncă (interacțiune ce poate fi cel mai bine observată la nivel local). Piața locală este locul unde nevoile sociale sunt cel mai bine identificate pentru a crește activitățile economice și valorifică posibilitățile prezente pentru crearea de noi locuri de muncă. Cu privire la acest aspect, activitățile economiei sociale par a fi unul dintre cele mai eficiente mijloace, pe de o parte, pentru a satisface nevoi locale neîmplinite de piață și pe care statul, dintr-un număr de motive, nu este în măsură să le preia și, pe de altă parte, pentru a asista cele mai dezavantajate grupuri sociale să se întoarcă pe piața locurilor de muncă. Cu privire la ultimul aspect, s-a pus un accent special pe faptul că formarea și structurarea acestor noi domenii de activitate economică promovează creșterea activităților economice independente (luând o formă organizațională colectivă) care ușurează integrarea vocațională a grupurilor de persoane care sunt cel mai mult amenințate cu excluziunea de pe piața muncii (tinerii, femeile și grupurile dezavantajate).

Un studiu recent privind evoluția întreprinderilor sociale în Germania a constatat că „potențialul semnificativ de creștere (antreprenoriatul social în Germania) este bazat pe capacitatea întreprinderilor sociale de a descoperi noi oportunități de piață, astfel încât să răspundă nevoilor de mediu, sociale și/sau culturale”¹. Deși studiul a indicat o anumită concentrare de activități în aceste trei zone, este evident și că întreprinderile sociale nu sunt în niciun fel limitate la aceste sectoare. Prin contrast, au existat activități ale întreprinderilor sociale în aproape toate sectoarele economiei, de la

¹ Birkholzer, K. (2005), *Development and Perspectives in the Social Economy or Third Sector in Germany*, Grupul de Cercetare Interdisciplinară al Economiei Locale din cadrul Universității Tehnice din Berlin, www.technet-berlin.de/downloads.html.

agricultură și producția alimentară la producția industrială/meșteșugărească și servicii high-tech.

Cu toate acestea, după cum demonstrează experiența europeană, domeniile prioritare pentru implementarea intervențiilor în care organizațiile economiei sociale sunt în postură să joace un rol major pot fi grupate, din motive operaționale, în următoarele trei categorii:

a) Servicii ce îmbunătățesc calitatea vieții – servicii sociale la nivel local:

- modernizări de locuințe;
- redevoltarea zonelor urbane publice;
- transportul local public;
- servicii de ajutor la domiciliu;
- îngrijirea copiilor;
- asistență pentru tinerii în dificultate sau alte grupuri dezavantajate: integrare.

b) Servicii pentru mediul înconjurător:

- managementul deșeurilor;
- folosirea apei;
- protejarea și întreținerea zonelor naturale;
- reglarea și monitorizarea poluării.

c) Servicii culturale și de recreere (mass-media și sport):

- moștenirea culturală;
- dezvoltarea culturală locală;
- turismul;
- sectorul audio-vizual.

Rolul acestor trei categorii, care sunt descrise în detaliu în următorul capitol, este deosebit de important pentru organizațiile economiei sociale care vizează incluziunea socială și economică a grupurilor de persoane dezavantajate. În ciuda diversității activităților cuprinse în cele trei categorii, se identifică cel puțin patru elemente comune:

- obiectul activității lor este de a satisface nevoia socială;

- au un domeniu de producție sau de furnizare de servicii care este delimitat teritorial;
- sunt axate intens pe locurile de muncă;
- se constituie în cadrul unor piețe incomplete.

CAPITOLUL 3

DOMENIILE POTENȚIALE DE INTERVENȚIE ȘI ACTIVITĂȚILE ECONOMICE ALE ECONOMIEI SOCIALE – SECTOARE ECONOMICE DE INTERES

3.1. Sectorul serviciilor sociale

În ultimii ani s-a înregistrat o creștere a nevoilor de servicii în vederea îmbunătățirii calității vieții de zi cu zi în Europa. Această creștere s-a datorat în primul rând îmbătrânirii populației, creșterii participării femeilor pe piața forței de muncă și dimensiunii reduse a populației active. Creșterea cererii pentru servicii „noi” s-a axat în principal pe servicii de îngrijire și servicii pentru asistență familială.

Aceste servicii care mizează pe îmbunătățirea calității vieții pot fi clasificate în trei grupuri:

- „servicii esențiale” pentru a respecta drepturile legal recunoscute ale cetățeniei, cum ar fi sănătatea, educația, servicii de angajare pentru persoanele cu handicap etc.;
- „servicii colective” (consum personal, dar și beneficii colective), cum ar fi îngrijirea copiilor, servicii de ajutorare pentru vârstnici și oameni cu handicap, servicii de suport pentru șomerii etc.;

- „servicii personale sau familiale” (colectiv, cu beneficii limitate), cum ar fi servicii de orientare, de consiliere, de turism etc.

Furnizarea de astfel de servicii facilitează integrarea sau reintegrarea în muncă a persoanelor defavorizate (inclusiv șomeri) fie prin stimularea spiritului antreprenorial și crearea de noi locuri de muncă, fie prin creșterea angajabilității acestor grupuri specifice (în special în ceea ce privește furnizarea de servicii în cadrul primelor două categorii).

Consolidarea antreprenoriatului social și crearea de locuri de muncă se realizează prin:

- extinderea cererii de servicii sau introducerea unor noi servicii prin intermediul organizațiilor existente;
- promovarea de noi forme/structuri organizaționale, care oferă servicii în sectoare și regiuni variate, care deseori nu sunt prezente pe piață.

Potrivit mai multor rapoarte publicate de către Uniunea Europeană, sectorul de servicii în vederea îmbunătățirii calității vieții a creat până în prezent un număr mare de noi locuri de muncă de la începutul anilor 1990, ca urmare a cererii puternice care a existat în acest domeniu. Proliferarea de servicii pentru persoanele în vârstă în Marea Britanie a creat 70.700 de noi locuri de muncă. În Italia, se estimează că 4.300.000 de familii de italieni (21,5% din total) ar fi potențiali utilizatori de servicii la domiciliu (la începutul anului 1990 existau doar 1.500.000 de familii care foloseau astfel de servicii). De asemenea, numai 200.000 de familii au folosit serviciul de îngrijire a copilului la domiciliu, în timp ce 1.200.000 de familii au nevoie de acesta.

Câteva exemple de inițiative de îmbunătățire a calității vieții prin servicii sociale sunt următoarele:

- În Belgia, „Sens” (organizație nonprofit) oferă o gamă largă de servicii în vederea îmbunătățirii calității vieții la nivel local, cum ar fi: călcat îmbrăcăminte, spălătorie rufe, grădinarit.

- În Franța, „Perspectives à domicile”, o întreprindere de colaborare, oferă servicii gospodăriilor, cum ar fi în grădinarit, întreținerea și curățenia casei, servicii comerciale de livrare la domiciliu, călcat, îngrijirea animalelor de companie și acompaniere.
- În Austria, inițiative pentru îngrijirea copilului la domiciliu s-au dezvoltat prin crearea de asociații „Children's Team”, care sunt conduse de profesioniști, în principal femei (îngrijitoare de copii).
- În Franța și Belgia, servicii pentru ajutor la domiciliu (de transport, de cumpărături, de mici reparații, servicii de sănătate etc.) au fost dezvoltate de către diverse structuri ale economiei sociale.
- În Franța, a fost introdus sistemul de vouchere pentru achiziționarea de servicii sociale. Astfel, „Chèque domicile” este folosit pentru achiziția de servicii de îngrijire a copiilor la domiciliu, pentru îngrijirea persoanelor în vârstă sau a persoanelor cu probleme.

3.2. Economia de mediu (bunurile și serviciile legate de mediul înconjurător)

Modelul de bază al societății în secolul 21 în Uniunea Europeană este construit în jurul conceptului de dezvoltare durabilă. Având în vedere faptul că șomajul afectează Europa, Uniunea Europeană a demonstrat un interes deosebit pentru crearea de locuri de muncă în domeniul mediului. Din cele 19 sectoare individuale ale activității economice care sunt direct legate de dezvoltarea economiei sociale și de promovarea ocupării forței de muncă locale, opt sunt importante pentru mediul înconjurător.

În Europa, organizațiile sectorului economiei sociale sunt active în următoarele domenii principale de mediu:

- managementul și reciclarea;

- conservarea peisajelor naturale;
- economisirea energiei;
- programele de regenerare urbană.

Aceste domenii sunt mult mai sensibile decât alte arii de intervenție (cum ar fi gestionarea apei sau controlul poluării, care sunt domenii de capital intensiv și de înaltă calificare) privind caracteristicile organizațiilor economiei sociale, deși acest lucru nu înseamnă neapărat că economia socială nu a fost extinsă și în alte domenii.

Activitățile în economia socială în domeniul mediului au creat locuri de muncă la fel de multe ca și în domeniul serviciilor sociale și în îmbunătățirea calității vieții. Cele mai multe dintre organizațiile din domeniul economiei sociale active în domeniul mediului creează locuri de muncă pentru persoanele defavorizate sau pentru persoanele aflate în șomaj pe termen lung. Activitățile în domeniul de reciclare, conservare a peisajelor ecologice, de protecție și curățenie a mediului, de reabilitare a peisajului urban etc. sunt asociate în principal cu integrarea în muncă a grupurilor defavorizate.

Exemple din experiența europeană sunt:

- Întreprinderea socială „Terre” din Belgia este o companie cu obiective sociale (*société à finalité sociale*) și este activă în reciclarea de hârtie, metale, haine etc. Din 1998, a creat 275 de locuri de muncă, din care 75% pentru persoanele defavorizate (imigranți, șomeri pe termen lung etc.).
- Cooperativa socială „Noncello” din Italia, care, printre alte servicii, se ocupă de reciclarea aparatelor de uz casnic, a angajat (date din 2007) 227 de persoane cu handicap.
- Grupul de întreprinderi sociale „Envie” din Franța are 25 de unități în întreaga țară, specializate în reciclarea aparatelor folosite. În prezent, „Envie” dispune de 48 de unități individuale, are 270 de persoane angajate permanent și a creat peste 800 de locuri de muncă cu normă întreagă pentru grupurile vulnerabile.

- Organizația „Asociația Comunității - Companii bazate pe recuperare” (Association of Community - Based recovery companies) din Spania este activă în reciclarea de hârtie, metale etc. și a creat 897 de locuri de muncă (în plus față de participarea voluntarilor), în toate cele 24 de companii care participă în rețea.
- „Consortio Sociale Abele Lavoro” este o cooperativă de integrare socială din Italia care beneficiază de serviciile a peste 700 de persoane, dintre care 230 aparțin grupurilor excluse social: dependenți de droguri, alcoolici, persoane fără adăpost, șomeri de lungă durată, bolnavi de SIDA etc. Scopul activității este colectarea și sortarea hârtiei, colectarea deșeurilor electronice și instalarea panourilor fotovoltaice. În 2007, cifra de afaceri a cooperativei s-a ridicat la 23 de milioane de euro, în timp ce 56.000 de tone de hârtie și 1.000 de tone de deșeuri electronice au fost colectate de către membrii angajați ai cooperativei. Prin dezvoltarea activității antreprenoriale, cooperativa socială urmărește să promoveze reintegrarea socială și profesională a persoanelor care sunt într-o poziție dezavantajată și, în general, a celor care se află pe o poziție marginalizată față de piața forței de muncă.

În cele din urmă, trebuie menționat faptul că aportul domeniului mediului pentru crearea de noi locuri de muncă este de așteptat să se intensifice în viitorul apropiat și îndepărtat, dat fiind faptul că, în timp, societățile și guvernele recunosc tot mai mult necesitatea de a orienta dezvoltarea spre o creștere ecologică. Aceasta, la rândul său, este de așteptat să ducă la o creștere corespunzătoare a cererii pentru profesii și specializări care servesc acestui obiectiv.

3.3. Cultura, sportul și mass-media

Sectorul format din cultură, sport și mass-media ca un întreg reprezintă aproape 4% din totalul ocupării forței de muncă la nivel

european (2,5% pentru cultură și mass-media și 1,5% pentru sport). Aceste cifre arată o tendință pozitivă, ca urmare a evoluțiilor care au loc cu privire la creșterea timpului liber, creșterea veniturilor și o mai bună educație a populației. Astfel, zona culturii de afaceri, sport și mass-media reprezintă un domeniu de creștere majoră în cadrul economiei sociale.

Potențialul activităților din acest sector de a fi întreprinse de către organizațiile din domeniul economiei sociale se referă în special la următoarele domenii:

- în ceea ce privește activitățile culturale, există potențial în toate activitățile creative ale diferitelor sectoare care implică practici culturale;
- în ceea ce privește activitățile sportive, accentul este pus mai mult pe apariția de valori sociale, mai degrabă decât pe consumul pasiv de evenimente sportive;
- pentru mass-media, accentul este pus pe diseminarea de informații prin intermediul noilor tehnologii de informare.

Trebuie remarcat faptul că toate activitățile menționate mai sus se manifestă atât în mediul urban, cât și în zonele rurale. În zonele urbane, câteva exemple pozitive la nivel european sunt crearea de spații de socializare a locuitorilor, de centre de producție, de formare multimedia, de magazine mici, de locuri de întâlnire etc. În zonele rurale, un exemplu de succes este o agenție de economie socială în Spania („Rioja Initiative”), care a mobilizat și modernizat domeniul operelor de artă de artizanat.

Caseta nr. 13

Dezvoltări recente ale economiei sociale

Merită menționat faptul că, în ultimii ani, organizațiile economiei sociale oferă în mod activ multe dintre serviciile care se pot încadra la categoria “servicii de interes general”, care sunt în mod normal oferite în prezent de organizațiile publice generatoare de profit, ONG-uri și/sau

de către familie în multe țări europene. Serviciile de interes general cuprind multe servicii sociale pe termen lung, cum sunt: servicii de îngrijire a copiilor și servicii preșcolare; servicii pentru persoanele cu handicap; îngrijirea vârstnicilor, adăposturi, unele servicii de sănătate; servicii culturale și de recreere; servicii de integrare în câmpul ocupării forței de muncă. Toate acestea au contribuții foarte importante atât pentru atingerea scopurilor politicii sociale locale, cât și pentru bunăstarea societății.

3.4. O vedere de ansamblu a sectoarelor potențiale ale activităților economice pentru organizațiile economiei sociale

În anii 1990, Comisia Europeană a realizat un studiu cu scopul de a explora domeniile și de a stabili anumite sectoare și activități care au un potențial de creștere pentru dezvoltarea locală și ocuparea forței de muncă. Sondajul a identificat patru mari sectoare: 1) serviciile asociate cu nevoile de zi cu zi; 2) servicii în vederea îmbunătățirii infrastructurii locale; 3) servicii culturale și de agrement; 4) servicii de mediu. Aceste sectoare au fost în continuare subdivizate în 17 domenii de activitate economică (care mai târziu au crescut la 19), care continuă să aibă un randament mare pentru crearea de locuri de muncă și pentru satisfacerea nevoilor locale, ceea ce necesită un model de antreprenoriat mult mai colectiv. Serviciile pentru îngrijirea copilului și a persoanelor în vârstă sunt două exemple emblematice, care necesită un model de antreprenoriat bazat pe solidaritate și, astfel, o nevoie de a promova dezvoltarea organizațiilor economiei sociale.

O descriere analitică a principalelor sectoare și subsectoare ale activităților economice cu potențial de creștere în cadrul economiei sociale este prezentată mai jos. Trebuie remarcat totuși faptul că sectoarele prezentate nu acoperă întreaga gamă de activități ale

organizațiilor economiei sociale și că acestea operează și în alte sectoare, cum ar fi serviciile de sănătate, educație, producție la scară redusă de diverse produse etc. Sectoarele activității economice care au fost identificate în acest manual sunt cele în care structurile economiei sociale au fost în curs de dezvoltare în aproape toate țările europene, în ultimii douăzeci de ani, și în care decalajul dintre cerere și ofertă și, prin urmare, potențialul de ocupare a forței de muncă par să fie mai mari.

În special, serviciile pentru persoane fizice și pentru comunitate par a fi sectoarele cărora li se acordă prioritate de către multe state membre, deoarece aceste sectoare implică o cerere de servicii pe care piața nu o poate satisface sau pe care o poate îndeplini numai parțial. Mai mult decât atât, multe state membre își concentrează eforturile să creeze locuri de muncă în acele sectoare care au potențial de promisiune de ocupare a forței de muncă, astfel încât să promoveze integrarea grupurilor de tineri, de șomeri și a altor grupuri defavorizate pe piața forței de muncă.

Conform celor expuse mai sus, este necesar să se sublinieze faptul că identificarea sectoarelor potențiale ale activității economice pentru organizațiile din domeniul economiei sociale constituie un proces dinamic care nu se termină niciodată. Astfel, lista subcategoriilor sectoarelor economice care sunt prezentate mai jos nu ar trebui să fie considerată o listă completă.

Tabelul nr. 3. Sectoare de activitate economică, noi specializări și servicii ocupaționale cu potențial de creștere în domeniul economiei sociale

Sectorul activității economice	Noi specializări și servicii ocupaționale
1. Servicii domestice (pentru vârstnici, persoane cu handicap, familii)	1.1. Ajutor domestic pentru vârstnici 1.2. Ajutor domestic pentru cei cu handicap 1.3. Lucrători domestici (servitori) 1.4. Persoane pentru întreținerea

Sectorul activității economice	Noi specializări și servicii ocupaționale
cu părinți care lucrează)	echipamentului domestic 1.5. Consilieri financiari pentru familii
2. Îngrijirea copilului	2.1. Îngrijirea preșcolarilor 2.2. Muncă creativă pentru preșcolari și școlari 2.3. Predarea terapeutică pentru copiii cu probleme de învățare 2.4. Funcționarea unităților mobile pentru educația timpurie 2.5. Animatori de activități culturale și sport pentru copii
3. Noi tehnologii de informare și comunicare	3.1. Telematică (pentru zone izolate) 3.2. Operatori internet 3.3. Organizare și operare infocampus și operatori multimedia 3.4. Operare a rețelelor și bazelor de date regionale pentru guvernul local 3.5. Consilieri ce folosesc simularea multimedia
4. Susținerea tinerilor dezavantajați (cu calificări slabe), (re)integrarea socială	4.1. Animatori pentru tineri dezavantajați 4.2. Consultanți înainte de instruire – alfabetizare 4.3. Consilieri îndrumători 4.4. Consultare pentru (re)integrarea socială 4.5. Consultanți pentru predarea instruirii și remediere
5. Întreținere, renovări, îmbunătățirea clădirilor	5.1. Operator de întreținere clădiri rezidențiale 5.2. Operator de întreținere clădiri industriale 5.3. Renovări de clădiri 5.4. Proiectant de amenajări interioare 5.5. Restaurare și reabilitare de clădiri tradiționale
6. Servicii de securitate	6.1. Tehnicienii în electronică de protecție 6.2. Protecție și pază pentru complexuri domestice, comerciale sau industriale 6.3. Furnizarea de protecție financiară în activități cu risc ridicat 6.4. Transport auto pentru copii

Sectorul activității economice	Noi specializări și servicii ocupaționale
	6.5. Organizarea întrunirilor școlare
7. Serviciu de transport local	7.1. Operatori de dispecerat 7.2. Organizarea serviciilor de transport public de către guvernul local (de exemplu, miniautobuze) 7.3. Funcționari ai agențiilor de transport 7.4. Operatorii de transport public multi-funcțional local 7.5. Întreținerea vehiculelor
8. Ajustarea mediului urban	8.1. Configurarea și întreținerea trotuarelor, piețelor publice etc. 8.2. Renovarea și întreținerea zonelor comune 8.3. Locuri de recreere 8.4. Amenajări de săli comunitare 8.5. Amenajarea și întreținerea spațiilor de recreere
9. Managementul și funcționarea magazinelor și afacerilor pe plan local	9.1. Promovarea și comercializarea de produse locale 9.2. Saloanele comunitare de operare 9.3. Ambalarea și etichetarea produselor locale 9.4. Artizanat și dezvoltarea turismului rural 9.5. Vânzări la distanță
10. Servicii turistice pe plan local	10.1. Directori de turism 10.2. Directori de turism cultural 10.3. Directori de turism sportiv 10.4. Directori de turism de sănătate 10.5. Animatori
11. Audio-vizual și tehnic	11.1. Tehnicienii de sunet pentru posturile de radio locale 11.2. Agenți de publicitate locali pentru presa de difuzare 11.3. Radio-producători 11.4. Producători de mass-media audio-vizual 11.5. Producători de emisiuni de televiziune sau video de informare

Sectorul activității economice	Noi specializări și servicii ocupaționale
12. Servicii de protecție și conservare a moștenirii culturale	12.1. Artizani tradiționali ai lemnului 12.2. Ceramică tradițională – olari 12.3. Materiale tricotate tradiționale – textiliști 12.4. Pictori tradiționali 12.5. Muzicieni tradiționali
13. Dezvoltarea culturii locale	13.1. Promovarea și comercializarea de produse locale de artă populară 13.2. Organizarea și funcționarea cluburilor de dansuri locale 13.3. Organizarea și funcționarea școlii de muzică locală 13.4. Organizarea și funcționarea muzeelor locale tematice
14. Managementul deșeurilor	14.1. Managementul și reciclarea 14.2. Gestionarea și reciclarea deșeurilor și a apelor uzate 14.3. Promovarea și comercializarea de produse și materiale reciclate 14.4. Fabricarea de produse din materiale reciclate
15. Managementul apei	15.1. Întreținerea rețelelor urbane de alimentare cu apă 15.2. Dezvoltarea și întreținerea alimentării cu apă în mediul rural 15.3. Măsurarea și monitorizarea consumului de apă 15.4. Întreținerea, curățarea și construcția de puțuri și rezervoare 15.5. Programe informatice pentru gestionarea resurselor de apă
16. Protecția și păstrarea spațiilor verzi	16.1. Parcuri și spații verzi publice 16.2. Silvicultură - exploatarea produselor forestiere 16.3. Trasee turistice - construirea de drumuri forestiere și poteci

Sectorul activității economice	Noi specializări și servicii ocupaționale
	16.4. Protecția pădurilor contra incendiului 16.5. Utilizarea de plante aromatice
17. Reglementări de control pentru calitatea mediului	17.1. Controlori pentru vehicule cu emisii 17.2. Controlori de emisii de gaze cu efect de seră 17.3. Directori de control al calității apelor reziduale și de canalizare 17.4. Administratori de vehicule și alte mașini cu emisie de poluanți atmosferici 17.5. Administratori pentru arzătoare (cazangerie)

Sursa: Informațiile prezentate se bazează în principal pe sectoarele de activitate identificate în studiul Comisiei Europene din 1995. Vezi Comisia Europeană (1995), *Dezvoltarea locală și inițiative de ocupare a forței de muncă, studiu în Uniunea Europeană*, Bruxelles; Comisia Europeană (1995), *Primul raport cu privire la dezvoltarea locală și inițiative de ocupare a forței de muncă*, Bruxelles.

Caseta nr. 14

Studiu cu privire la activitățile specifice și formele de organizare care conduc la promovarea ocupării forței de muncă a persoanelor cu handicap și a altor grupuri vulnerabile în Grecia

Centrul Elen Național de Cercetări Sociale (NCSR) a organizat în ultimii ani, în diferite regiuni din Grecia, o serie de ateliere de lucru specifice (interviuri focalizate de grup) cu reprezentanții oficiali ai organismelor reprezentative ale diferitelor comunități locale, pentru a investiga forme alternative de angajare pentru integrarea socioeconomică a persoanelor cu handicap și a grupurilor vulnerabile, în general, și pentru perspectivele lor de angajare, în special. În cadrul acestor întâlniri, au fost făcute o serie de propuneri, rezumate mai jos.

Sectoarele care întrunesc majoritatea preferințelor participanților la ateliere de lucru privind ocuparea forței de muncă a persoanelor cu

handicap sunt acțiunile și inițiativele privind materialele de reciclare, precum și acțiuni de promovare a producției și comercializării de produse locale și inițiative care să ofere servicii organismelor publice, administrației publice locale și sectorului privat. De asemenea, au fost menționate, în special, o serie de acțiuni pentru protecția mediului, în timp ce un număr mare de participanți au identificat diverse activități și inițiative în domeniul turismului și al turismului alternativ, zone în care ei consideră că există perspective semnificative pentru ocuparea forței de muncă a persoanelor cu handicap. În cele din urmă, a fost argumentat în atelierele de lucru că oportunitățile de angajare pentru persoanele din acest grup-țintă au perspective bune în activități și inițiative din domeniul culturii și sportului alternativ, precum și în acțiunile de conservare și restaurare a mediului natural și rezidențial, precum și de curățare, întreținere și protecție a zonelor de coastă etc. Mai mult decât atât, s-au sugerat o serie de alte activități cu potențial interes în procesul de integrare socioeconomică a persoanelor cu handicap, cum ar fi magazinele de panificație, creșterea animalelor și dezvoltarea activităților de producție de artizanat etc.

Prin urmare, a fost general recunoscut faptul că toate activitățile menționate mai sus ar avea perspective mult mai bune dacă ar fi efectuate de către organizațiile de tip întreprindere socială. În acest scop, a existat un acord al tuturor participanților pentru necesitatea stabilirii cadrului juridic adecvat și pentru crearea mediului favorabil care ar facilita dezvoltarea sectorului economiei sociale în Grecia.

CAPITOLUL 4

CREAREA CONDIȚIILOR NECESARE PENTRU DEZVOLTAREA ECONOMIEI SOCIALE, A ANTRE- PRENORIATULUI SOCIAL ȘI A ÎNTREPRINDERILOR SOCIALE CA TIPURI DE ORGANIZAȚII

În majoritatea țărilor industrializate, factorii de decizie consideră că măsurile care sprijină crearea de afaceri sunt un instrument strategic de dezvoltare a potențialului de noi locuri de muncă. În acest context, un accent deosebit a fost pus pe inițiativele care facilitează faza de început și de gestionare de zi cu zi a întreprinderilor. Serviciile de orientare, consiliere și mediere cu privire la locurile de muncă sunt printre acele inițiative pe care a fost pus cel mai mare accent. Aceste acțiuni, împreună cu alte aranjamente instituționale relevante (juridice, fiscale, de acces administrativ, la credit etc.), pot crea un mediu favorabil, un ecosistem de creare de inițiative de afaceri și în special de „inițiative de afaceri sociale colective” care iau, de obicei, forma de întreprinderi sociale.

4.1. Structurile de susținere ale organizațiilor economiei sociale: vedere de ansamblu asupra experienței existente

Apariția și dezvoltarea diferitelor forme de activitate colectivă în sectorul economiei sociale, pe de o parte, și prioritatea acordată punerii în aplicare a politicilor pentru a promova dezvoltarea sectorului la nivel european, pe de altă parte, au condus la crearea și

funcționarea unei game largi de servicii de suport. Prin cooperarea dintre organizațiile din domeniul economiei sociale sau dintre acestea și diverse organisme publice și/sau private la nivel național sau la nivel european, au fost înființate numeroase organizații: pentru a oferi servicii de suport care încurajează schimbul de informații, experiență și bune practici; pentru a oferi formare și asistență tehnică; pentru a promova crearea de rețele în cadrul organizațiilor din domeniul economiei sociale. Unele dintre organismele-cheie active la nivel european pentru susținerea și promovarea organizațiilor economiei sociale sunt prezentate, pe scurt, mai jos.

Europa social-economică (www.socialeconomy.eu.org) este un organism european reprezentativ care dezvoltă acțiuni de consolidare a economiei sociale și care a fost creat din anul 2000 sub numele de CEP-CMAF.

EMES – European Research Network (www.emes.net) este rețeaua europeană care reunește agențiile de cercetare din diferite țări. Rețeaua desfășoară activități de cercetare, de elaborare a programelor de formare și de organizare de conferințe, seminarii etc., cu scopul de a furniza informații și de a promova sectorul economiei sociale și rolul întreprinderilor sociale.

CEFEC - Social Firms Europe (www.cefec.de) este rețeaua europeană de organizații sociale, cooperative sociale și organizații nonguvernamentale care au ca obiectiv comun ocuparea forței de muncă remunerată, în special pentru persoanele cu handicap.

The European Confederation of Workers' Cooperatives, Social Cooperatives and Social and Participative Enterprises (www.cecop.coop) este o asociație europeană nonprofit, reprezentând cooperativele (producție, ocuparea forței de muncă, socială) și alte întreprinderi asociate. Printre membri se numără 29 de asociații naționale ale cooperativelor și întreprinderilor (care reprezintă 60.000 de întreprinderi cu 1,3 milioane de angajați în total).

The European Social Network (www.revesnetwork.net) este o rețea europeană care reunește autoritățile locale și structuri ale economiei sociale, cu scopul de a crea parteneriate solide și politici comune de promovare a dezvoltării locale durabile și a incluziunii sociale.

ESCOOP - The First European Social Cooperative (www.escoop.eu) este un parteneriat social european care vizează urmărirea interesului general al comunității și a incluziunii sociale. Acesta susține îmbunătățirea condițiilor și a oportunităților de angajare, prin promovarea unei mai bune gestionări a formelor colective de afaceri.

The Europe Region of the International Co-operative Alliance (www.coopseurope.coop) este o organizație europeană, parte a Alianței Cooperatiste Internaționale, care promovează modelul de afaceri al cooperativei, vizează dezvoltarea economică și socială durabilă și reprezintă, promovează și sprijină cooperativele.

Rolul crescând al organizațiilor economiei sociale în economiile locale este acum recunoscut de către autoritățile naționale din cele mai multe țări ale UE. La nivel național, autoritățile publice (naționale, regionale și/sau locale) din mai multe țări europene planifică și implementează o gamă largă de politici, măsuri și planuri strategice, în special pentru a oferi sprijin de specialitate pentru organizațiile economiei sociale (cum ar fi întreprinderi sociale, ONG-uri, asociații etc.) și pentru a aborda aspecte critice pentru dezvoltarea lor. În general, în funcție de caracteristicile organizațiilor economiei sociale, regulamentele instituționale și condițiile, politicile și măsurile existente în plan național variază considerabil de la o țară la alta. Cele mai multe politici și măsuri sunt inițiate luate de către administrația (publică) centrală sau regională și de către autoritățile locale. De asemenea, mai multe măsuri sunt puse în aplicare de către entități private, în timp ce activarea acestora face parte dintr-un cadru politic care este monitorizat de către autoritățile naționale sau regionale.

Cu toate acestea, organizațiile economiei sociale, în majoritatea țărilor, întâmpină încă multe obstacole și astfel este necesară sprijinirea în următoarele domenii:

- cadrul legal și instituțional favorabil;
- instrumente financiare și instituții alternative;
- asigurarea calității produselor și serviciilor;
- îmbunătățirea aptitudinilor și calificărilor;
- suport administrativ și expertiză de specialitate;
- dezvoltarea rețelelor și parteneriatelor;
- elaborarea și implementarea schemelor guvernamentale de sprijinire.

În majoritatea țărilor, principalele instrumente de sprijin care au fost elaborate se referă la introducerea de scutiri fiscale și alte stimulente, aplicarea de diverse instrumente și mecanisme financiare, precum și introducerea unei legislații favorabile. Serviciile oferite de structurile de susținere a antreprenoriatului, precum și măsurile puse în aplicare pentru a promova cooperarea și crearea de rețele sunt, de asemenea, considerate instrumente de susținere. Trebuie remarcat faptul că importante instrumente inovatoare și structuri de sprijin ale antreprenoriatului social au fost dezvoltate și testate în cadrul inițiativei comunitare „Egalitate” (2000-2008).

Cu privire la structurile de susținere, experiența dobândită ne arată că acestea pot fi împărțite în **trei categorii principale de suport** oferit diferitelor organizații ale economiei sociale în țările europene: suport tehnic, social/administrativ și politic.

Suportul tehnic include: a) acțiuni de instruire/îmbunătățire a aptitudinilor angajaților și managerilor, care pot include și prevederi pentru spațiu și servicii pentru instalarea și funcționarea noilor întreprinderi sociale, b) suport pentru accesul la credit și finanțare mai mare și/sau suport financiar direct prin burse, împrumuturi sau chiar premii și c) acțiuni/servicii de consiliere pentru promovarea produselor/serviciilor, a cercetărilor de piață etc.

Suportul social/administrativ care asigură durabilitatea lor include: a) acțiuni de promovare a creșterii (promovarea parteneriatului și a colaborării, îmbunătățirea capacității de administrare, determinarea standardelor și procedurilor de evaluare, schimb de bune practici), b) acțiuni de dezvoltare a legăturilor, colaborărilor și mobilizării/utilizării capitalului social, c) suport de management/administrativ, d) acțiuni de inovare prin cercetare și îndrumare științifică și e) suport pentru formarea de rețele și schimb de informații. Se caută conectarea întreprinderilor sociale între ele sau dezvoltarea de colaborări și parteneriate cu alte organizații (companii private sau agenții guvernamentale). De asemenea, aceste agenții de suport organizează forumuri, întâlniri, evenimente speciale etc.

Suportul politic include: a) mediatizarea și promovarea conceptului organizațiilor active în sectorul economiei sociale, b) acțiuni politice și juridice (promovarea consultării și dialogului care vizează dezvoltarea sectorului la nivel local, național și european, promovarea intereselor și stabilirea de aranjamente instituționale și juridice favorabile - consultare la punerea în aplicare a stimulentele fiscale și la stabilirea unor mecanisme de stimulare a consumului de servicii și de dezvoltare a instrumentelor financiare alternative).

În mai multe țări europene au fost deja stabilite structuri de sprijin adresate direct organizațiilor recunoscute ca fiind „întreprinderi sociale”, în funcție de cadrul instituțional din fiecare țară. De exemplu, în *Finlanda* și *Belgia*, structurile de sprijin oferă servicii organizațiilor de de tip întreprindere socială care vizează integrarea grupurilor vulnerabile în ocuparea forței de muncă.

În *Finlanda*, „*Structura de suport național pentru întreprinderile sociale*” funcționează din 2004 și urmărește să ofere servicii de consultanță pentru crearea și dezvoltarea întreprinderilor sociale și pentru promovarea/mediatizarea antreprenoriatului social în societate. Mai mult decât atât, structura are responsabilitatea de a furniza informații către Ministerul Muncii cu privire la problemele și obstacolele cu care se confruntă întreprinderile în înființarea și

funcționarea lor (pentru activitățile sale de sprijin, structura primește sprijin financiar de la Ministerul Muncii). Structura de sprijin a promovat acțiuni de consiliere și sprijin care implică 14 organisme regionale și alte agenții regionale/locale, 14 775 de persoane au primit o formă de sprijin și consiliere în perioada 2004-2005, în timp ce în rețeaua dezvoltată de structură au fost implicați 321 de membri, dintre care 72 de autorități locale, 63 de agenții ale economiei sociale și 132 de asociații.

În *Germania și Austria*, schemele speciale de educație/vocaționale au fost dezvoltate în managementul/administrarea întreprinderilor sociale și în promovarea economiei sociale, implicând diverse instituții educaționale (universități, centre de instruire vocațională).

În *Marea Britanie*, serviciile de suport integrat în întreprinderile sociale sunt oferite prin agenții speciale („*Cosocietatea Birmingham*”) și includ explorarea de noi idei de afaceri, asistență directă în planificarea afacerilor, marketing, instrumente financiare și consiliere și instruire specializată pentru îmbunătățirea abilităților antreprenoriale și a profesionalismului personalului și membrilor întreprinderilor sociale.

În mai multe țări europene, autoritățile publice au dezvoltat rețele de cooperare cu organizații ale economiei sociale, cu scopul de a le sprijini. În *Franța*, de exemplu, „*Consiliul național pentru integrarea muncii prin intermediul activității economice*” reprezintă și coordonează activitățile tuturor factorilor implicați în sector, cum ar fi: întreprinderi de integrare socială, ministerele de resort, reprezentanți ai sindicatelor, organizații ale angajatorilor etc.

În *Spania*, o cooperare strânsă a fost stabilită între Ministerul Muncii și organizațiile nonguvernamentale prin intermediul „*Consiliului național al organizațiilor nonprofit pentru acțiune socială*”.

În *Estonia*, cooperarea între autoritățile publice, companiile locale și organizațiile nonprofit pentru dezvoltarea afacerilor din sectorul social este încurajată prin înființarea de diverse organizații pentru a oferi servicii de sprijin pentru dezvoltarea antreprenoriatului social

(de finanțare pentru înființarea, formarea, dezvoltarea incubatoarelor etc.). Finanțarea pentru aceste activități provine din resurse naționale și regionale, din programele Comunității Europene și din burse private.

În *Ungaria*, un sistem de parteneriat („*Atelier de ocupare a forței de muncă civilă*”) este realizat în cooperare cu reprezentanți ai organizațiilor sociale și ai organizațiilor publice, care promovează dialogul public și diverse măsuri de sprijin pentru dezvoltarea antreprenoriatului și ocuparea forței de muncă în economia socială. Programul a fost stabilit și funcționează cu sprijinul și finanțarea Ministerului Muncii.

În *Norvegia*, a fost înființată o agenție publică („*Federația națională pentru companiile care furnizează locuri de muncă permanente, adaptate către individ*”) care reprezintă, sprijină și promovează problemele organizațiilor ce oferă locuri de muncă și alte forme de sprijin pentru persoanele cu handicap.

În *Polonia*, în cadrul Strategiei naționale pentru integrare socială și prin punerea în aplicare unui plan pentru „*Sprijinirea dezvoltării cooperativelor sociale*”, eforturile au fost concentrate pentru promovarea conceptului de „întreprindere socială”, crearea unui registru al cooperativelor existente și susținerea și monitorizarea creării de alte structuri noi. În plus, au fost înființate o serie de centre regionale de sprijin pentru cooperativele sociale, fiind finanțate de Ministerul Muncii și Politicii Sociale.

În *Marea Britanie*, au fost promovate o serie de măsuri în susținerea antreprenoriatului social, care constituie un exemplu bun de suport integrat în dezvoltarea de întreprinderi sociale în Europa. Astfel, din anul 2001, a fost înființată „*Unitatea întreprinderii sociale*”, o agenție guvernamentală centrală, responsabilă pentru proiectarea și punerea în aplicare de politicilor și acțiunilor de promovare a antreprenoriatului social. Unitatea planifică strategia și măsurile asociate, în timp ce pentru punerea lor în aplicare sunt implicate o gamă largă de agenții care sunt legate de domeniul dezvoltării

economice și al politicii sociale – în special departamente și agenții guvernamentale, actori regionali și locali și agenții guvernamentale locale, reprezentanți ai întreprinderilor sociale și alte organizații ale economiei sociale. Începând cu anul 2006, recunoscând rolul tot mai mare al economiei sociale, a fost instituit un nou minister pentru sectorul terțiar și a fost lansat un „*Plan de acțiune pentru întreprinderi sociale*”. Prin acest plan au fost făcute angajamente de către 12 departamente de cabinet și mai multe entități care vor ajuta la stimularea acestui sector, la îmbunătățirea serviciilor de sprijin, la reducerea barierelor la finanțare și la stabilirea unei cooperări între sectorul public și întreprinderile sociale.

4.2. Pregătirea și susținerea infrastructurii (administrative și juridice) pentru a facilita înființarea întreprinderilor sociale: exemple indicative ale experienței europene prezente

Conferințele de specialitate în domeniul economiei sociale sunt raportate și percepute în Europa ca un laborator didactic de afaceri, ceea ce înseamnă că oferă cunoștințe specifice cu privire la diferitele funcții ale unei întreprinderi și, mai important, la dezvoltarea capacităților operaționale și de competențe, prin înființarea, pe o durată de încercare, a unei întreprinderi. Antreprenorii potențiali sunt sprijiniți pentru a schița „un plan de afaceri”, pentru a forma „grupul de bază al afacerii” prin care să se identifice potențialii clienți, piețele și modalitățile de abordare a acestora și a-și continua ideea până la etapa de pregătire de investiții. Procesul se derulează de obicei prin consiliere individuală de către antreprenori cu experiență și printr-un program de stagiatură (la locul de muncă) în laboratoare, ateliere specializate și prin intermediul diferitelor rețele specializate. Ideea principală este de a facilita trecerea de la o activitate realizată într-un atelier de formare la lucrul într-o afacere economică cu drepturi depline.

Acesta constituie un proces de „**incubație**” a noilor antreprenori care urmează un exercițiu de dobândire a cunoștințelor necesare pentru a începe propria afacere. Metoda de predare de bază utilizată este repetarea de întâlniri cu o echipă de directori și antreprenori cu experiență, în care are loc o evaluare a progresului cu privire la planul de afaceri elaborat, la activitatea desfășurată și la propunerile concrete de îmbunătățire. O astfel de monitorizare a antreprenorilor potențiali este axată în principal pe nevoile educaționale ale acestora, fiind nu doar un program stabilit, ci un program individualizat, conceput pe nevoile actuale și de profil ale antreprenorilor potențiali. În practică, experții care sprijină și monitorizează evoluția acestui program individualizat acționează mult mai mult ca „instructori” sau „mentori” decât ca profesori care transmit cunoștințe și informații. Furnizarea de servicii individualizate mai ales pentru persoanele implicate în economia socială (membri și manageri ai unei entități colective) este de o importanță deosebită pentru dobândirea profesionalismului și know-how-ului, precum și pentru modernizarea calificărilor și competențelor. De asemenea, este de o importanță fundamentală dezvoltarea conceptului de profesionalism ca un factor de credibilitate și de succes pe piața reală. Acest profesionalism trebuie să fie prezent în gestionarea serviciului și a personalului noii afaceri, dacă se dorește să fie competitivă pe piață. Cu privire la serviciile oferite de incubatoarele de afaceri în general, o distincție de bază derivă clar din experiența internațională privind serviciile care furnizează servicii de incubare (spații naturale etc.) și acele servicii care sunt limitate la suport juridic/administrativ. În acest din urmă caz, sunt incluse chiar și incubatoare de funcționare virtuală (în principal în Franța), unde comunicarea referitoare la înființarea întreprinderilor sociale este realizată numai prin internet. Această opțiune este justificată de numărul celor care necesită servicii de incubare și are avantajul de a oferi un număr nelimitat de proiecte potențiale, la costuri de exploatare reduse. Exemple similare sunt menționate în cazul Finlandei, unde operează o structură publică portal pentru

companiile existente și de perspectivă, oferind diverse servicii de asistență tehnică pentru înființarea unei afaceri.

Un avantaj important se referă la coexistența, în domeniile comune, a diversilor antreprenori potențiali cărora li se oferă suport și rețea de bază, fiind încurajați prin asimilarea reciprocă a experienței și schimburilor de afaceri. Oferirea de facilități și îndrumare continuă este și mai importantă în cazul potențialilor antreprenori care preiau forme de organizare colective, de cooperativă, compuse din oameni sau grupuri ce întâmpină dificultăți în accesarea angajării și inițierea/dezvoltarea antreprenoriatului.

În acest sens, câteva țări europene au stabilit deja infrastructura pentru pregătirea înființării și îndrumării continue a inițiativelor de afaceri colective în domeniul economiei sociale. În **Germania**, de exemplu, există structuri care susțin noile întreprinderi sociale de la înființare. Serviciul pentru întreprinderi sociale și economie locală din Berlin („*Agenția de dezvoltare pentru întreprinderile sociale și economia locală*”) oferă informații și suport oamenilor interesați în crearea unei întreprinderi sociale. Servicii specifice sunt oferite în stadiul de creare a noii afaceri prin consiliere, strângere de fonduri etc. În **România**, s-au înființat centre sociale cu scopul de a oferi suport continuu pentru înființarea unităților de producție ce funcționează pentru integrarea profesională a persoanelor cu dizabilități. Cu ajutorul acestor centre, au fost create până astăzi mai mult de 50 de asemenea unități productive, iar pentru a le facilita funcționarea, s-au introdus stimulente fiscale speciale.

În **Belgia**, începând cu anul 2000, au fost create 13 incubatoare regionale (centre de start-up) pentru a susține noile întreprinderi sociale; scopul acestor centre este acela de a încuraja grupurile vulnerabile (sau indivizii) să implementeze idei de afaceri și inițiative antreprenoriale în sectorul social, oferindu-le îndrumare specifică, pe baza principiului antreprenoriatului durabil. Dezvoltarea economiei sociale în Belgia reprezintă o prioritate în cadrul politicilor naționale de ocupare a forței de muncă și înființarea

centrelor de start-up este o măsură care servește acestei priorități. Responsabilitatea și fondurile pentru organizarea acestor centre sunt preluate de o autoritate publică (Ministerul Afacerilor Sociale), în vreme ce responsabilitatea pentru funcționarea lor se află la nivelul autorităților regionale (deoarece se referă la dezvoltarea economiei sociale în general). Alegerea întreprinderilor sociale candidate, adică cele care au fost selectate să se alăture unui centru de start-up, este bazată pe diferite criterii: să fie reglementate legal; să deruleze afaceri financiare cu scop social; să aibă un statut ce promovează incluziunea socială prin dezvoltarea activităților în domeniul economiei sociale, pentru a merge spre consolidarea cooperării regionale prin autoritățile locale și alte agenții sociale și economice; să aibă o idee de afacere; să pregătească și să depună un raport de progres anual la administrația regională.

Centrele de start-up oferă un număr mare de servicii, cum ar fi îndrumare pentru dezvoltarea ideii de afaceri și a planului de afaceri, sprijin pentru integrarea grupurilor vulnerabile în mediul de afaceri, consiliere pentru finanțare, sprijin pentru implementarea principiilor de dezvoltare durabilă, facilități de birou, precum și sprijin administrativ. La început au fost instituite 13 astfel de centre (în 2000) și de atunci numărul lor a crescut în fiecare an. Pentru primii 6 ani de funcționare, au fost create 119 întreprinderi sociale, care au angajat peste 2300 de oameni. Întreprinderile sociale operează în diferite sectoare, cum ar fi: lucrările de construcții, furnizarea de servicii la domiciliu, activități de calcul etc.

Experiența europeană existentă arată că, în general, condițiile pentru proiectarea unor astfel de inițiative care oferă o gamă largă de activități de susținere a întreprinderilor sociale sunt, în principal, următoarele: trebuie să se bazeze pe nevoile și oportunitățile din fiecare regiune/zonă; este necesar un consens larg și o mobilizare a actorilor sociali și economici locali; participarea activă și angajamentul guvernului local trebuie să fie asigurate. După cum arată experiența, inițiativa pentru proiectarea și promovarea infrastruc-

turii sociale de suport al spiritului antreprenorial este, de obicei, întreprinsă de către autoritățile competente ale guvernului central, în timp ce responsabilitatea și competența pentru organizarea și implementarea acestor proiecte revin autorităților și parteneriatelor locale. Astfel, efortul pentru consolidarea capacităților și susținerea în continuare a organizațiilor economiei sociale este considerat a fi o intervenție activă importantă în contextul politicilor de dezvoltare locală, dat fiind că vizează lărgirea bazei sociale a antreprenoriatului.

4.3. Dezvoltarea infrastructurii de susținere a întreprinderilor sociale

O acțiune distinctă privind dezvoltarea infrastructurii pentru sprijinirea întreprinderilor sociale se referă la înființarea de structuri de suport tehnic și consultanță, precum și la pregătirea structurilor de susținere (administrative și juridice). Proiectarea infrastructurii, așa cum se observă din analiza de mai sus a experienței europene existente, este considerată ca fiind una dintre măsurile care fac parte dintr-un pachet mai larg de măsuri și politici necesare, astfel încât să se ofere un amplu sprijin și să se creeze un mediu adecvat care permite promovarea antreprenoriatului în economia socială. De asemenea, o altă măsură dintre cele mai importante este promovarea unui cadru instituțional și legal adecvat pentru înființarea și funcționarea de întreprinderi sociale, definind caracteristicile acestora, precum și contextul sprijinului acordat.

Diferitele tipuri de infrastructură necerare susținerii întreprinderilor sociale constituie instrumentele pentru a sprijini integrarea profesională a grupurilor vulnerabile, pentru a asigura coeziunea socială, pentru a împuternici spiritul antreprenorial local și pentru a spori dezvoltarea locală. Organizarea unor astfel de infrastructuri este asociată cu prioritățile locale de dezvoltare, potențialul regiunii, oportunitățile pentru dezvoltarea de noi inițiative de afaceri în

domeniul economiei sociale, precum și cu cererea din partea populației locale și în special din partea grupurilor care au dificultăți în a pătrunde pe piața forței de muncă și în a valorifica diferitele oportunități de dezvoltare de afaceri. Necesitatea de a încuraja aceste grupuri, mai ales în condițiile actuale de deteriorare a piețelor forței de muncă, trebuie să ia în considerare angajarea în cadrul inițiativelor de afaceri și crearea propriei afaceri. În acest context, funcționarea eficientă a infrastructurii pentru susținerea întreprinderilor sociale necesită dezvoltarea unui **plan strategic coerent pentru dezvoltarea economiei sociale**, ca parte a unei strategii mai largi de dezvoltare locală/regională și a spiritului antreprenorial, o nevoie care este deja recunoscută de către diferite instituții ale UE, cum ar fi Comisia Europeană, Parlamentul European, Comitetul Economic și Social European etc.

În plus, un factor critic în organizarea și funcționarea eficientă a infrastructurilor pentru sprijinirea întreprinderilor sociale este reliefat de **implicarea forțelor economice și sociale locale**, precum și de participarea lor activă în crearea, funcționarea și interconectarea unor astfel de infrastructuri în cadrul economiei locale și al societății în ansamblu. Implicarea forțelor locale necesită dezvoltarea de noi parteneriate la nivel local, crearea unei noi culturi corporative prin intermediul activării și participării tuturor forțelor economice și sociale, astfel încât să se realizeze un proces de consultare structurată și un consens social și politic de promovare și susținere a dezvoltării economiei sociale. În acest proces, implicarea și angajamentul autorităților locale, care sunt considerate a fi un stimul de mobilizare, de organizare, de coordonare și de sprijinire atât a formelor de parteneriat, cât și a acțiunilor partenerilor, precum și serviciile necesare pentru sprijinirea spiritului antreprenorial social vor fi cruciale pentru funcționarea eficientă a acestor servicii, dar și pentru delimitarea și dezvoltarea sectorului economiei sociale în ansamblu.

După cum s-a menționat deja, acțiunea pentru sprijinirea dezvoltării infrastructurii întreprinderilor sociale prevede crearea unor structuri de suport tehnic, precum și a structurilor de pregătire și a facilităților de susținere (administrative și juridice) în vederea înființării de noi întreprinderi sociale. Trebuie remarcat că punerea în aplicare a unor facilități (cunoscute ca „**incubatoare**”) nu este un proces independent, ci este legat de crearea suportului tehnic și de consiliere. Cu alte cuvinte, cele două structuri formează un sistem integrat de infrastructură pentru sprijinirea spiritului antreprenorial. Colaborarea lor se bazează pe responsabilități definite și limite distincte privind prestarea de servicii, astfel încât aceste servicii să fie complementare și să nu-și suprapună activitățile. Prin urmare, pentru zonele care ar putea crea structuri pentru acordarea de facilități de susținere ("incubatoare"), trebuie să existe un acord strategic absolut între organizația care sprijină inițiativa, autoritățile locale și organismele responsabile pentru organizarea și funcționarea ambelor tipuri de structuri de sprijin.

4.3.1. Structura de suport tehnic și consultanță

Obiectivul primordial al unei structuri de sprijin tehnic și consultativ pentru spiritul antreprenorial social este proiectarea și implementarea intervențiilor specifice pentru a consolida economia socială, susținută de un obiectiv bazat pe trei piloni: 1) crearea de noi locuri de muncă; 2) promovarea solidarității sociale și integrării/mobilizării forțelor locale și a grupurilor vulnerabile de populație; 3) dezvoltarea și responsabilizarea comunității și a spiritului antreprenorial. În acest context, structura este folosită pentru:

- **Promovarea de măsuri adecvate pentru a exploata posibilitățile de creare de locuri de muncă durabile** de înaltă calitate în noi domenii ale economiei sociale, cum ar fi calitatea vieții, cultura, mediul etc. O structură de sprijin ar trebui să dezvolte și să aplice metode de monitorizare

continuă a nevoilor locale pentru serviciile sociale, precum și pentru identificarea și exploatarea de noi oportunități pentru dezvoltarea de servicii și produse inovatoare, prin intermediul utilizării resurselor locale care constituie surse pentru crearea de noi locuri de muncă cu perspective de viitor. În acest scop, va monitoriza schimbările și evoluțiile din economie, sectoarele economice, antreprenoriat, tehnologiile noi, piețele și produsele concurente, nevoile în schimbare și posibilitățile locale pentru promovarea de activități economice cu obiective sociale. De asemenea, va colecta și utiliza date și evoluții în domeniul economiei și spiritului antreprenorial social la nivel național și european. Nevoile actuale ale economiei locale și ale piețelor regionale/locale de muncă necesită dezvoltarea structurilor de sprijin în domenii strategice de producție cu privire la informații economice și tehnologice referitoare la piețe și la probleme de tehnologie, pentru a se proiecta și implementa politicile de consiliere adresate noilor sau existentelor inițiative antreprenoriale colective.

- **Dezvoltarea mecanismelor de identificare și activare a grupurilor vulnerabile de a întreprinde afaceri în economia socială.** Structura trebuie să joace un rol activ în mobilizarea diferitelor grupuri vulnerabile, precum și în informarea și responsabilizarea acestora, în așa fel încât să consolideze implicarea lor în operațiuni colective de afaceri sau să le ajute să lanseze astfel de noi activități. În acest scop, structura ar trebui să fie direct legată cu agențiile locale, structurile de sprijin existente și comunitatea locală în general. În contextul în care agențiile sociale locale sunt în relație de comunicare constantă cu grupurile vulnerabile ale populației locale, în cadrul competențelor lor, acestea pot să fi identificat deja interesul unor persoane sau grupuri de a înființa societăți mixte. În plus, agențiile locale sunt în măsură să furnizeze

informații persoanelor sau grupurilor cu privire la funcționarea structurii de sprijin și, astfel, să facă referire la serviciile structurii. În general, structura ar trebui să fie conștientă de situația actuală din regiune, cu scopul de a identifica și promova necesitățile și posibilitățile de noi întreprinderi sociale și de a oferi servicii celor existente.

- **Aplicarea de tehnici și instrumente inovatoare de sprijin** pentru a asigura durabilitatea întreprinderilor sociale existente și a noilor inițiative colective. După cum arată experiența, întreprinderile sociale se confruntă cu dificultăți suplimentare în buna lor funcționare, comparativ cu companiile din sectorul privat. Structura ar trebui să promoveze utilizarea unor metode și instrumente moderne, cu scopul de a facilita accesul la finanțare, de a promova produsele și serviciile întreprinderilor sociale, de a dezvolta noi profesii, de a identifica și actualiza competențele și de a facilita parteneriatele. În acest scop, structurile de sprijin pot dezvolta inițiative de mediere și utilizare a produselor financiare oferite de piață sau de promovare a contractelor de cooperare cu serviciile financiare (în cazul în care există un cadru juridic nefavorabil pentru serviciile financiare și instrumentele specifice întreprinderilor sociale). De asemenea, structurile de sprijin ar putea dezvolta mecanisme pentru a promova produse/servicii de întreprinderi sociale, cum ar fi acordurile cu organismele publice în ceea ce privește consumul de bunuri și servicii (crearea de relații client-furnizor), dezvoltarea unei rețele de distribuție de produse și servicii, utilizarea unor metode alternative de identificare a noi piețe și de promovare a produselor. Mai mult decât atât, structurile de sprijin ar trebui să implementeze noi instrumente educaționale și programe inovatoare de formare profesională, adaptate atât nevoilor diferitelor grupuri vulnerabile, cât și nevoilor întreprinderilor sociale pentru angajați calificați.

- **Proiectarea de servicii integrate și individualizate de informare, consiliere și îndrumare** pentru întreprinderile sociale existente și pentru noile inițiative colective în economia socială. Structurile de sprijin ar trebui să ofere cadrul și opțiunile serviciilor oferite. De asemenea, acestea ar trebui să fie în măsură să organizeze și să își adapteze serviciile în funcție de nevoile diferite ale persoanelor vulnerabile sau ale grupurilor-țintă. Sprijinul individualizat ar trebui să includă și furnizarea unor servicii integrate pentru o perioadă mai lungă de timp și, dacă este posibil, să fie combinat cu furnizarea unor servicii de sprijin în timpul fazei inițiale de stabilire sau funcționare a unei întreprinderi sociale (1-2 ani). Astfel, în acest fel, este asigurată punerea în aplicare armonioasă și durabilă a inițiativelor de afaceri. Pentru a oferi servicii integrate și individualizate, structurile de susținere ar trebui să dezvolte parteneriate cu agențiile și directorii cu experiență, care au cunoștințele și capacitatea de a se ocupa de probleme specifice (cum ar fi dezvoltarea și emanciparea personală, îmbunătățirea profilului profesional și a spiritului antreprenorial), să asigure formarea managerilor în spiritul antreprenorial social, precum și formarea grupurilor vulnerabile, furnizarea de know-how etc. În acest context, ar fi utilă crearea unei rețele de consilieri antreprenoriali sociali sau a unei rețele de „mentori”, cu scopul de a furniza servicii specializate noilor instituite întreprinderi sociale, celor existente, precum și persoanelor care sunt implicate în aceste întreprinderi.
- **Promovarea legăturilor și rețelelor la nivel local, național și internațional.** Unul dintre scopurile principale ale structurilor de sprijin ar trebui să fie consolidarea de rețele între întreprinderi sociale, precum și cu agențiile din sectorul public și privat, voluntari și autoritățile locale. Dezvoltarea rețelei va ajuta încurajarea, coordonarea și dezvoltarea

durabilă a inițiativelor colective din sectorul economiei sociale, precum și identificarea de noi activități economice, schimbul de experiență și expertiză în tratarea problemelor și extinderea piețelor. În acest sens, crearea de grupuri de economie socială care să contribuie la înființarea întreprinderilor sociale ar trebui să fie o contribuție valoroasă.

- **Promovarea imaginii de economie socială**, pentru a proiecta propuneri pentru factorii de decizie politică în ceea ce privește ocuparea forței de muncă, spiritul antreprenorial și dezvoltarea locală. Structurile de sprijin pot avea un rol important în conceperea și punerea în aplicare a intervențiilor pentru a îmbunătăți organizarea și dezvoltarea întreprinderilor sociale la nivel local. De asemenea, acestea ar trebui să servească drept punct de informare continuă a populației locale, în special a grupurilor vulnerabile și a instituțiilor/organizațiilor economice și sociale locale. În acest scop, structurile trebuie să creeze și să distribuie materiale informative în mod sistematic, să organizeze dezbateri deschise în anumite zone geografice, să facă publice rezultatele și să formuleze propuneri adresate persoanelor fizice sau factorilor de decizie și să promoveze acțiuni de publicare și de diseminare a bunelor practici.

4.3.2. *Serviciile de pregătire și susținere (administrative și legale) pentru întreprinderile sociale nou create*

Principalul obiectiv al unei structuri de pregătire și incubare a întreprinderilor sociale este acela de a oferi suport specializat continuu, pe baza unei abordări fundamentate pe doi piloni: 1) învățarea afacerii și 2) oferirea experienței de practică pentru funcționarea durabilă a unei întreprinderi sociale. În acest context, structura este folosită pentru:

- A asigura un sprijin continuu și de specialitate pentru pregătirea și crearea de întreprinderi sociale durabile, prin

intermediul prestării de servicii cu un scop dublu: dezvoltarea abilităților/competențelor și punerea în rețea/promovarea în mediul extern. Pentru a oferi sprijin de specialitate, este necesar să se stabilească o colaborare strânsă a structurii de susținere (incubatorul) cu structura de sprijin tehnic și consiliere și, în special, cu rețeaua de directori și experți calificați. Personalul cu experiență – mentorii - va prelua consilierea și îndrumarea, adică îndrumarea individualizată, și va pregăti un program de învățare personalizată și de stagiatură. Regulile și durata unei astfel de monitorizări (care ar putea fi de până la 24 de luni) vor fi stipulate într-un contract/acord relevant, astfel încât întreprinderile sociale potențiale vor avea capacitatea de a utiliza expertiza oferită și de a-și testa, sub îndrumare continuă, planul de afaceri.

- A dezvolta mecanisme inovatoare și instrumente noi pentru eliminarea incertitudinii activității de antreprenoriat și pentru reducerea riscului operațional. Monitorizarea-incubarea ar trebui să se concentreze mai mult pe furnizarea de servicii de încurajare, de dezvoltare personală, emancipare, îmbunătățire a know-how-ului, a competențelor și a spiritului antreprenorial, precum și de orientare pentru punerea în aplicare a planului de afaceri, în colaborare cu consultanți de specialitate, cu privire la procedurile de pornire a afacerilor noi. Rezerva de implicare în afacere este în principal asociată cu teama de asumare a riscurilor, lipsa de familiarizare cu competențe și gândire antreprenorială, nivel de formare necorespunzător, lipsă de cooperare și de „dialog” cu asociații comerciali și partenerii de afaceri. Tratamentul eficace pentru depășirea acestor bariere constituie esența unui incubator, nu doar pentru a susține noul angajator, ci și pentru a susține un curs bine organizat în formarea de afaceri în domeniul economiei reale (cu risc real, nu simulat). Pentru a face față insecurității și pentru a reduce riscul în afaceri, structura de

incubare trebuie să dezvolte și să implementeze instrumente și mecanisme inovatoare, cum ar fi evaluarea ideii de afaceri, elaborarea unui plan individualizat pentru a îmbunătăți profilul profesional, oferind programe individualizate intensive de formare, utilizarea rețelelor pentru a promova distribuirea produselor etc. Antreprenorii de perspectivă vor avea o oportunitate, sub îndrumare constantă, pentru a-și „testa” ideea de afaceri, precum și produsele sau serviciile pe piețele reale.

- A elabora și furniza servicii personalizate de dezvoltare și de orientare pentru întreprinderi, adresate inițiativelor individuale sau colective, care se află într-o etapă inițială de a crea o întreprindere socială. Incubatorul va fi locul în care ideea de afaceri este confirmată, grupul de afaceri este format și ideea trece printr-un proces de maturitate, astfel încât să fie transformată în investiție și activitate comercială. Sprijinul cuprinde trei niveluri distincte: proces de testare a afacerii, dezvoltarea abilităților personale și a rețelei cu mediul exterior. Aceasta înseamnă că direcția strategică a unui incubator nu este aceea de a asigura un mediu protejat, ci de a acorda sprijin pentru dezvoltarea aptitudinilor de afaceri și pentru crearea de rețele cu potențialii clienți, furnizori și organizații legate de funcționarea de zi cu zi a unei noi afaceri. În acest scop, structura de pregătire oferă două tipuri de bază de servicii, și anume: a) mobilizare, dezvoltare personală, îmbunătățirea profilului profesional și a spiritului antreprenorial, informații cu privire la aspecte administrative și juridice; b) servicii cu specializare specifică de formare în domeniul antreprenoriatului social și dobândirea de cunoștințe cu privire la: metodele moderne de finanțare, posibilități de diagnostic pentru inovarea și adoptarea de noi tehnologii, dezvoltarea de noi produse, promovarea modalităților de a pătrunde pe piețele noi, dezvoltarea de

parteneriate etc. Trebuie remarcat faptul că pentru aceste două categorii de servicii este necesară cooperarea cu structurile tehnice și de consultanță.

- A acționa ca o legătură cu comunitatea de afaceri, administrația locală și partenerii sociali pentru înființarea întreprinderii sociale potențiale. Implicarea incubatoarelor în mecanismele existente pentru formarea rețelei de afaceri sau pentru întreprinderile economiei sociale (grupuri), dezvoltarea cooperării și crearea de rețele cu agenții sociale și de dezvoltare locale etc. reprezintă factori esențiali atât pentru susținerea efectivă a antreprenorilor candidați, cât și pentru consolidarea sectorului economiei sociale și promovarea acestuia ca vector de îmbunătățire a angajării și dezvoltării locale în general.

4.4. Componentele-cheie ale unei intervenții integrate de consolidare a economiei sociale și a antreprenoriatului social

I) Cererea de consolidare pentru a asigura durabilitatea întreprinderilor sociale:

- activități de finanțare care nu sunt reglementate în mod adecvat la nivel local (pentru îngrijirea persoanelor vârstnice, îngrijirea copiilor, îngrijirea persoanelor cu handicap etc.);
- creșterea producției de produse locale și activități care demonstrează tradiția culturală locală;
- explorarea formelor alternative de finanțare ("tichete sociale de plată" pentru furnizarea de servicii finanțate prin intermediul microcreditelor, scutirea de taxe locale etc.);
- proiectarea și sprijinirea programelor specifice de cooperare ale organizațiilor economiei sociale cu autoritățile locale și organismele publice pentru furnizarea de bunuri și servicii, prin proceduri speciale pentru contractarea de servicii pentru

întreprinderi sociale (ar trebui subliniat faptul că factorii sociali trebuie luați în considerare în acordarea contractelor de achiziții publice);

- elaborarea și implementarea programelor de conștientizare pentru a promova produse și servicii ale organizațiilor economiei sociale;
- promovarea cooperării între organizațiile economiei sociale și întreprinderi din sectorul privat generatoare de profit (inițiative mixte în cadrul responsabilității sociale corporative).

II) Consolidarea antreprenoriatului social pentru șomeri și grupuri vulnerabile:

- pregătirea personalului pentru administrarea unităților economiei sociale - elaborarea și implementarea programelor de formare specializate;
- acțiuni de consolidare a echipelor care vor lucra în întreprinderile sociale (dezvoltarea spiritului de inițiativă, punerea în aplicare a programelor de formare în cadrul unor competențe specifice);
- stabilirea de structuri intermediare pentru a oferi servicii de consultanță pentru întreprinderi sociale și crearea de rețele cu instituții ale economiei sociale;
- dezvoltarea de parteneriate cu universități pentru organizarea de cursuri universitare și postuniversitare pentru managerii din economia socială.

Intervențiile de mai sus sunt necesare pentru a asigura durabilitatea diverselor forme de organizare ale economiei sociale. Astfel, prin susținerea angajării colective a înseși persoanelor implicate, se asigură dezvoltarea activităților de antreprenoriat social, de vreme ce ele se bazează în esență pe afacerea colectivă mai degrabă decât pe plasarea oamenilor în locuri de muncă. "Afacerea colectivă" reprezintă o modalitate ce poate fi utilizată de către grupurile sociale vulnerabile pentru a depăși obstacole care îi țin departe de

luarea inițiativelor antreprenoriale și pentru a se forma în general activități de afaceri.

Mai mult, este de așteptat ca suportul organizațiilor economiei sociale pentru dezvoltarea profesionalismului și antreprenoriatului să ajute la optimizarea serviciilor oferite, asigurând în același timp viabilitatea și independența lor. De asemenea, având în vedere că activitățile din sectorul de afaceri sunt în mare parte bazate pe muncă intensivă, dezvoltarea acestora duce în mod direct la creșterea multiplă în procesul de ocupare a forței de muncă.

Abordarea integrată este necesară pentru integrarea intervențiilor ce ar trebui să fie implementate, pe baza stabilirii unei cooperări trilaterale la nivel local (întreprinderile sociale, autoritățile locale și sectorul privat generator de profit), ce poate lua forma **contractului local de cooperare**. Cooperarea trilaterală în dezvoltarea sectorului economiei sociale poate mobiliza toate resursele unei anumite regiuni pentru a oferi resurse financiare și, în același timp, pentru a constitui un instrument financiar atât pentru sectorul economic de afaceri, cât și pentru sectorul social. În acest fel, se poate asigura atât suportul inițiativelor sociale de afaceri, cât și consolidarea ofertei de servicii sociale și de finanțare.

Pe baza analizei de mai sus, se poate spune că dezvoltarea economiei sociale poate reprezenta o soluție alternativă pentru: a) extinderea oportunităților de angajare și combaterea discriminării și excluziunii de pe piața ocupării forței de muncă, ce afectează un segment tot mai mare al populației; b) consolidarea serviciilor sociale și a altor servicii oferite privind îmbunătățirea vieții de zi cu zi în mediul urban și în mediul rural. Mai mult, poate servi unor nevoi majore de diversificare a economiei comunităților locale, prin crearea de condiții noi și favorabile pentru antreprenoriatul inovator.

Determinarea factorilor de succes ai organizațiilor economiei sociale ia în considerare:

- contextul social local favorabil;

- structură organizațională ce permite flexibilitate și posibilitate de schimbare;
- contextul administrativ și legal favorabil (ce recunoaște și facilitează dezvoltarea lor);
- existența structurilor de suport, oferirea suportului tehnic, expertiză de management etc.;
- dezvoltarea activităților aproape de cerințele realității comerciale.

Modalitățile de dezvoltare a economiei sociale au în vedere:

- sporirea coordonării serviciilor de asistență publică și privată;
- găsirea de forme alternative de credit;
- crearea de rețele de susținere reciprocă;
- nevoia de a lua măsuri legislative suplimentare;
- sporirea contactelor cu inițiativele similare din alte țări.

CAPITOLUL 5

PERSPECTIVE ACTUALE ALE DOMENIULUI ECONOMIEI SOCIALE ÎN ROMÂNIA

Documentul-cadru de implementare a Programului operațional sectorial Dezvoltarea resurselor umane 2007-2013 definește economia socială ca fiind *“termenul generic utilizat pentru a face referire la un grup de persoane care se reunește pentru a-și asuma un rol economic activ în procesul de incluziune socială, de ex., cooperative, întreprinderi sociale, ONG-uri (fundații și asociații) și alte organizații nonprofit care au un rol important în activități de gestionare și consolidare”*. Deși cuprinde elemente definitorii ale domeniului economiei sociale, definiția are limite evidente. Conform Centrului Internațional de Cercetare și Informare privind Economia Publică, Socială și Cooperatistă (CIRIEC), economia socială este setul de întreprinderi private:

- organizate formal;
- dotate cu autonomie decizională și libertate de asociere;
- create pentru a întâmpina nevoile membrilor prin intermediul pieței, prin producerea de bunuri și furnizarea de servicii, asigurări și finanțare;
- în care procesul decizional și orice distribuție a profiturilor sau a excedentelor între membri nu este direct legată de aportul de capital sau de cotizațiile plătite de membri, fiecare dintre aceștia dispunând de un vot.

Economia socială include și entitățile private organizate formal care:

- au autonomie decizională;
- se bazează pe libertate de asociere;
- prestează servicii necomerciale pentru gospodării și
- ale căror excedente, dacă există, nu pot fi însușite de agenții economici care le creează, controlează sau finanțează.

În cazul României, definiția nu este funcțională, având în vedere lipsa condițiilor cumulate necesare pentru o întreprindere socială. Componenta socială ar trebui abordată nu doar din perspectiva misiunii sau a proiectelor sociale finanțate cu resursele obținute din activitățile economice. Organizațiile profesionale, chiar dacă nu implementează activități sociale, pot genera impact social prin creșterea accesului grupurilor vulnerabile pe piața muncii. De asemenea, efecte semnificative pot fi identificate și la nivelul cooperativelor de credit, chiar dacă sunt la bază instituții financiare nebankare (IFN), prin facilitarea accesului la finanțare a unor categorii care nu pot îndeplini criteriile pentru accesarea unui credit bancar (ex., cooperativele de credit ale pensionarilor acordă credite nu doar pensionarilor, ci și beneficiarilor de ajutor social etc.).

Criteriile majore utilizate în identificarea tipurilor de structuri relevante pentru domeniul economiei sociale sunt:

- controlul democratic al organizației;
- scopul eminent social și
- impactul semnificativ pentru grupurile sociale dezavantajate (prin crearea de locuri de muncă, sprijinirea dezvoltării locale etc.).

În acord cu acest set de criterii, în România, organizațiile care îndeplinesc aceste criterii sunt:

- cooperativele;
- atelierile protejate;
- casele de ajutor reciproc și
- organizațiile nonguvernamentale care activează în domeniul incluziunii sociale.

Atelierul protejat, ca structură de economie socială, răspunde cel mai bine definițiilor comune în domeniu.

Economia socială este sintagma utilizată pentru a indica acele activități în care resursele obținute sunt direcționate către îndeplinirea unui scop social și în ajutorul comunității în care sunt implementate. Domeniile de activitate ale organizațiilor care activează în economia socială sunt: protecția socială, serviciile sociale, sănătatea, asigurările, creditarea, producția agricolă, educarea și formarea, cultura, sportul, activitățile recreative.

Organizațiile care activează în domeniul economiei sociale au anumite caracteristici de bază:

- sunt private, aflându-se în afara controlului direct al sectorului public, iar managementul este autonom și independent față de autoritățile publice;
- misiunea are o componentă profund socială;
- activitatea economică este destinată susținerii financiare a proiectelor sociale;
- își adaptează activitatea în funcție de nevoile specifice ale comunității în care activează;
- sunt legal constituite și au o structură formală;
- au autonomia deciziei;
- funcționează democratic, cu participarea tuturor membrilor;
- aderarea la organizație ca membru este liberă;
- distribuția câștigurilor în cadrul organizației nu depinde de capitalul investit de membri, ci de efortul direct al acestora în activitățile organizației.

O caracteristică foarte importantă a organizațiilor economiei sociale, profund înrădăcinată în istoria lor, este controlul democratic, cu drepturi egale de vot („o persoană, un vot”) în procesul decizional. Cu toate acestea, definiția funcțională a economiei sociale menționată anterior acceptă, de asemenea, includerea organizațiilor nonprofit voluntare, *prestatoare de servicii necomerciale pentru gospodării*, chiar dacă acestea nu au o structură democratică,

deoarece această abordare permite organizațiilor proeminente de acțiune socială din sectorul terțiar care produc bunuri sociale sau de interes social, de o utilitate socială indiscutabilă să fie incluse în economia socială.

Din perspectiva conturilor naționale, definiția cuprinde două subsectoare majore ale economiei sociale:

- a) subsectorul comercial sau de afaceri și
- b) subsectorul necomercial.

Această clasificare este foarte utilă pentru elaborarea de statistici fiabile și analizarea activităților economice în conformitate cu sistemele de conturi naționale în vigoare. Cu toate acestea, din punct de vedere socioeconomic, există, în mod evident, o permeabilitate între cele două subsectoare și legături strânse între sectorul comercial și cel necomercial în economia socială, ca rezultat al unei caracteristici comune tuturor organizațiilor economiei sociale: acestea sunt *organizații ale celor care desfășoară o activitate al cărei scop principal este satisfacerea nevoilor persoanelor, și nu remunerarea investitorilor capitaliști.*

În cazul abordării economiei sociale, sectorul terțiar nu este situat între piață și stat, ci *între sectorul capitalist și sectorul public.* Din acest punct de vedere, în societățile dezvoltate, sectorul terțiar este un *pol de utilitate socială* constituit dintr-o gamă largă de organizații private create pentru a satisface nevoile sociale, și nu pentru a-i remunera pe investitorii capitaliști.

În orice caz, potrivit abordării economiei sociale, sectorul terțiar nu este un sector rezidual, ci un pol instituțional al sistemului, care, împreună cu sectorul public și sectorul privat capitalist, reprezintă un factor esențial pentru consolidarea bunăstării în societățile dezvoltate, prin sprijinirea rezolvării unora dintre cele mai importante probleme, cum ar fi excluderea socială, șomajul masiv pe termen lung, dezechilibrele geografice, autonomia teritorială și o distribuție mai echitabilă a veniturilor și bogăției.

Spre deosebire de abordarea organizațiilor nonprofit, potrivit căreia sectorul terțiar are un rol caritabil și filantropic și desfășoară inițiative de solidaritate unidirecționale, economia socială promovează inițiative de afaceri care implică solidaritate reciprocă între promotorii acesteia, pe baza unui sistem de valori în care procesul decizional democratic și acordarea de prioritate ființei umane, și nu capitalului, prevalează în distribuirea excedentelor.

5.1. Tipuri de structuri de economie socială

Definițiile prezentate anterior cuprind o serie de structuri care activează în domeniul economiei sociale. În cazul României, întreprinderea socială și economia socială nu sunt reglementate prin lege, un proiect de act normativ fiind abia în stadiul de discuții la nivelul decidenților politici. În prezent, există câteva tipuri de structuri care au potențial pentru a dezvolta activități de economie socială:

- ONG-urile;
- companiile cu regim special (ateliere protejate);
- casele de ajutor reciproc (ale salariaților sau ale pensionarilor);
- cooperativele (de credit, consum, meșteșugărești, de valorificare, agricole, de locuințe, pescărești, de transporturi, forestiere);
- asociațiile de pensionari.

Organizațiile nonguvernamentale

Pot desfășura activități economice în conformitate cu scopul principal al organizației. Excepție fac organizațiile de utilitate publică care pot desfășura activități economice, dar numai atât timp cât activitățile economice care nu au legătură cu activitățile de

utilitate publică¹ nu constituie principala activitate a organizației de utilitate publică și se află sub ponderea de 50% din totalul veniturilor nonprofit.

Desfășurarea de activități în afara scopului este posibilă numai prin societăți comerciale având ca asociați unici ONG-urile. Profitul realizat (cu excepția celui reinvestit) se utilizează pentru îndeplinirea scopului ONG-ului.

Principala facilitate fiscală pentru ONG-urile care desfășoară activități economice este scutirea de la plata impozitului pe profit pentru veniturile din activități economice realizate până la nivelul a 15.000 euro într-un an fiscal, dar nu mai mult de 10% din veniturile totale scutite de la plata impozitului pe profit.

Companii sau organizații special reglementate (atelierele protejate)

Atelierul protejat reprezintă singura entitate de economie socială cu legislație specifică - Legea nr. 448/2006 modificată prin OU nr. 86/2008 și Ordinul nr. 60/2007. Unitățile protejate sunt definite ca fiind operatorul economic de drept public sau privat, cu gestiune proprie, în cadrul căruia cel puțin 30% din numărul total de angajați cu contract individual de muncă sunt persoane cu handicap. Atelierele protejate pot fi organizate de către ONG-uri, societăți comerciale sau cooperative.

¹ Sport pentru amatori, artă, servicii sociale și asistență socială, caritate, ajutor umanitar și în caz de dezastre, apărarea împotriva și prevenirea dezastrelor, asistență medicală, coeziune socială, dezvoltare socială sau economică, securitate socială, drepturi civile sau drepturile omului, protecția consumatorului, cultură, democrație, ecologie și protecția mediului, educație și formare profesională, combaterea discriminării, eliminarea sărăciei, sănătate și bunăstare, conservarea tradițiilor și a patrimoniului cultural, protecția animalelor, știință și inovare tehnologică.

Asociațiile de pensionari

Sunt constituite prin derogare de la legea cu privire la asociații și fundații, fără nicio autorizare prealabilă conform Legii nr. 502/2004 privind asociațiile pensionarilor. Asociațiile de pensionari dobândesc personalitate juridică prin înscrierea în Registrul asociațiilor și fundațiilor și pot fi organizate la nivel de comună, oraș sau județ.

Asociațiile de pensionari au ca membri pensionari (minimum 25), indiferent de sistemul de asigurări, iar un pensionar nu poate fi membru decât într-o singură asociație a pensionarilor. Conform legii, autoritățile locale alocă spații pentru funcționarea asociațiilor, iar în cazul celor din fondul locativ de stat, se percepe chiria minimă.

Veniturile asociațiilor pensionarilor se constituie din:

- a) cotizațiile membrilor;
- b) dobânzile și dividendele rezultate din plasarea sumelor disponibile, în condițiile legii;
- c) dividendele societăților comerciale înființate de asociația pensionarilor;
- d) venituri realizate din activități economice directe;
- e) donații, sponsorizări sau legate;
- f) resurse obținute de la bugetul de stat sau de la bugetele locale;
- g) alte venituri prevăzute de lege.

Cel puțin 10 asociații ale pensionarilor pot înființa o federație. Cele care au peste 20 de asociații în componență, cu minimum 75.000 de membri cotizanți, sunt federații naționale. Spre deosebire de asociații, federația are o structură ușor diferită, iar veniturile provin din:

- a) cota din cotizații prevăzută în statutele proprii, primită de la asociațiile componente;
- b) donații, sponsorizări sau legate;
- c) vânzarea publicațiilor proprii;
- d) resurse obținute de la bugetul de stat;

e) alte venituri prevăzute de lege.

Casele de ajutor reciproc

Sunt de două tipuri: ale salariaților și ale pensionarilor. *Casele de ajutor reciproc ale salariaților* sunt reglementate de Legea nr. 135 din 11.04.2003 și au ca obiect de activitate „atragerea de depuneri, sub formă de economii, și acordarea de împrumuturi cu dobândă care se reîntoarce la fondul social al membrilor, după deducerea cheltuielilor statutare”. Împrumuturile se acordă numai membrilor care au statutul de salariat. *Casele de ajutor reciproc ale pensionarilor* sunt reglementate de Legea nr. 540/2002. Membrii caselor de ajutor reciproc ale pensionarilor pot fi:

- pensionarii, indiferent de sistemul de asigurări sociale căruia îi aparțin;
- beneficiarii de ajutor social;
- membrii de familie - soț, soție, precum și copiii majori incapabili de muncă, aflați în întreținerea pensionarilor sau a beneficiarilor de ajutor social, membri ai acelei case de ajutor reciproc a pensionarilor.

Spre deosebire de casele de ajutor reciproc ale salariaților, care acordă numai împrumuturi rambursabile, cele ale pensionarilor acordă și ajutoare nerambursabile sau ajutoare pentru acoperirea cheltuielilor cu înmormântarea foștilor membri.

Conform legii, casele de ajutor reciproc ale pensionarilor pot desfășura și alte activități decât cele enunțate în scopul principal:

- a) organizarea de activități culturale, artistice, turistice și de agrement;
- b) prestarea de servicii, contra unei plăți reduse, pentru membrii caselor de ajutor reciproc ale pensionarilor și membrii de familie aflați în întreținerea acestora, folosind munca unor pensionari, membri ai casei respective;

- c) organizarea de magazine pentru desfacerea de produse alimentare la prețuri de producție, administrarea de case de odihnă și tratament, organizarea de centre pentru repararea de obiecte electrocasnice, îmbrăcăminte, încălțăminte;
- d) furnizarea de servicii funerare pentru membrii decedați ai caselor de ajutor reciproc: confecționarea de sicrie și asigurarea transportului;
- e) alte acțiuni și forme de asistență socială.

Potrivit legii, casele de ajutor reciproc ale pensionarilor pot primi o reducere de până la 75% din tarifele de închiriere pentru spațiile oferite de consiliile locale. Cea mai mare federație a CARP din România este „Omenia”, cu peste 1,2 milioane de membri.

Cooperativele de credit – bănci populare

Sunt asociații autonome, apolitice și neguvernamentale, al căror scop principal este organizarea de activități bazate pe principiul întraajutorării membrilor lor.

Structura de proprietate, organizarea și funcționarea rețelei de bănci cooperatiste este complexă, în unele caracteristici fiind asemănătoare cu băncile comerciale, în altele nu. Iată câteva dintre particularitățile băncilor cooperatiste:

- sunt singurele entități bancare cu capital variabil, întrucât acesta este format din părți sociale deținute de membrii cooperatori, iar numărul acestora nu este constant;
- pentru înființarea unei bănci cooperatiste, există condiții stricte în privința valorii nominale a părților sociale și a numărului de membri fondatori și cooperatori;
- în adunarea generală, fiecare membru cooperator dispune de un vot, indiferent de valoarea părților sociale deținute;
- pe o rază teritorială nu poate funcționa decât o singură bancă cooperatistă, iar banca respectivă nu poate desfășura activități în afara acesteia;

- nu pot participa la capitalul social al societăților comerciale;
- nu pot activa pe piața valorilor mobiliare;
- nu pot emite obligațiuni.

Banca Centrală Cooperatistă are o rază de operare națională, incluzând cel puțin razele teritoriale ale băncilor afiliate. Capitalul său social este, de asemenea, variabil, format din părți sociale de valoare egală, deținute de băncile afiliate prin subscrierea și vărsarea a minimum 20% din capitalul social propriu. Ca bancă centrală, îndeplinește o serie de funcții specifice: reprezentare, supraveghere și control, sprijin financiar și logistic, servicii de decontare electronică, emiterea normelor și reglementărilor interne, punerea la dispoziție a programelor informatice necesare etc.

Banca Centrală Cooperatistă acordă credite persoanelor fizice și juridice asemenea băncilor comerciale, dar creditele către persoanele juridice, altele decât băncile afiliate, nu pot depăși 20% din activele proprii. Toate băncile cooperatiste participă la fondul de garantare a depozitelor și, în plus, Banca Centrală Cooperatistă garantează în totalitate obligațiile băncilor afiliate.

Băncile cooperatiste servesc o nișă din piață față de care băncile comerciale nu manifestă interes. Conform datelor furnizate în Raportul anual al CREDITCOOP, aproximativ 60% dintre clienții băncilor cooperatiste provin din mediul rural.

Condițiile de creditare și alte servicii financiare oferite sunt mai avantajoase decât cele oferite de băncile comerciale:

- nu percep comisioane la rambursarea anticipată;
- acordă înlesniri la plată;
- nu au expunere față de clienți speciali (salariați, conducere);
- oferă o dobândă mai atractivă atât la depozite, cât și la credite.

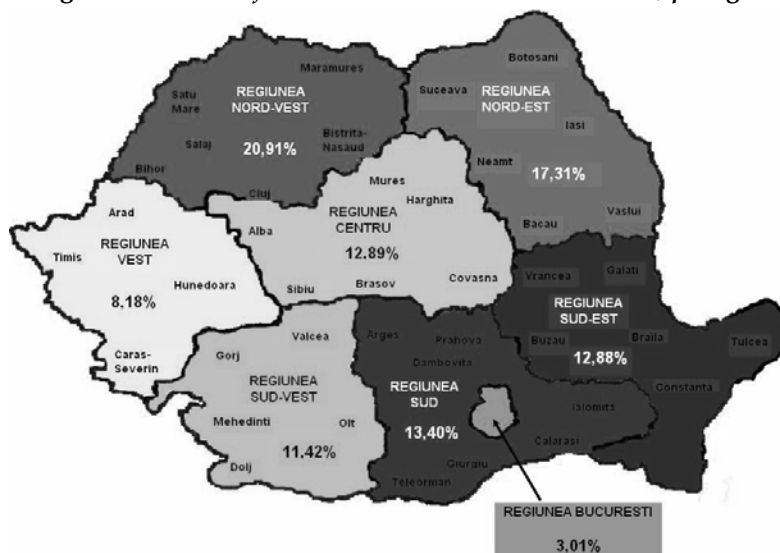
Spre deosebire de băncile comerciale, care, cu excepția CEC, sunt cu capital străin și care atrag capital prin împrumuturi externe de la băncile-mamă, băncile cooperatiste se bazează pe capitalul intern, atras prin depozite.

Pe regiuni, Regiunea Nord-Vest este cea mai activă în domeniul bancar cooperatist, deținând peste o cincime din portofoliul de credite, urmată de Regiunea Nord-Est. Cele mai mici valori se înregistrează în Regiunea Vest, în care ponderea urbanului este cea mai ridicată, și în București, confirmând și în acest mod faptul că băncile cooperatiste au drept public-țintă în special clienții din rural, tendință menținută încă de la înființare, la mijlocul secolului XIX.

Câteva elemente diferențiază cooperativele de credit de celelalte tipuri de cooperative:

- numărul de membri, minim 100 în cazul cooperativelelor de credit, față de 15 la cele de consum;
- activitatea se desfășoară în beneficiul membrilor cooperatori;
- membrii nu se pot retrage din cooperativă decât la un an după achitarea ultimei rate din împrumut.

Figura nr. 3. Portofoliul de credite al CREDITCOOP, pe regiuni

Sursa: http://www.creditcoop.ro/rap_reg25_cerinte_publicare.pdf, p. 14.

Cooperativele de credit funcționează în baza Legii fundațiilor și asociațiilor, iar domeniile de activitate, conform legii, sunt:

- a) acordarea de împrumuturi și efectuarea de prestări de servicii bancare;
- b) acordarea, cu prioritate, de împrumuturi în condiții avantajoase membrilor cooperatori, producători agricoli, pentru cumpărarea de animale, furaje, mașini, utilaje, unelte agricole, îngrășăminte și alte bunuri pentru dezvoltarea producției agricole în gospodăriile individuale, în funcție de resursele de finanțare;
- c) fructificarea economiilor bănești ale membrilor cooperatori și ale altor persoane;
- d) contractarea de împrumuturi de la bănci;
- e) păstrarea disponibilităților bănești ale membrilor cooperatori, ale altor persoane fizice sau juridice, în conturi deschise, la cererea acestora, și efectuarea de operațiuni în cont;
- f) operațiuni de schimb valutar;
- g) operațiuni cu caracter financiar-bancar, efectuate în mandat.

În prezent, rețeaua cuprinde 47 de bănci și 17 agenții teritoriale ale Băncii Centrale, cu un total de peste 2.100 de salariați și circa 700.000 de membri cooperatori.

Cooperativele de credit se pot asocia în federații teritoriale ale cooperativelor de consum și de credit - FEDERALCOOP. Atât CREDITCOOP, cât și FEDERALCOOP se pot asocia în CENTRO-COOP (Uniunea Națională a Cooperativelor de Consum și de Credit).

CREDITCOOP este singura rețea autorizată de bănci cooperatiste din România, fiind compusă din Banca Centrală Cooperatistă CREDITCOOP, agenții ale acesteia și bănci cooperatiste afiliate. Organizarea de tip rețea este prevăzută de legislația privind instituțiile de credit (OUG nr. 99/2006, Legea nr. 227/2007), astfel

încât nicio bancă cooperatistă nu poate funcționa fără a fi afiliată la Banca Centrală Cooperatistă.

Sunt băncile cooperatiste structuri ale economiei sociale?

Aparent, băncile cooperatiste nu au caracteristicile necesare pentru a fi considerate structuri ale economiei sociale. În ceea ce privește activitățile de tip social, cadrul legal privind instituțiile de credit sub care funcționează băncile cooperatiste este foarte strict. Nu există modele de anvergură de programe sociale derulate de băncile cooperatiste din România, de tipul celor din prima fază de dezvoltare a mișcării cooperatiste. În același timp, nici legăturile sociale dintre membrii operatori nu sunt la fel de strânse ca în trecut. Aceștia nu formează o comunitate, în aproape toate cazurile neavând în comun decât calitatea de deținător de părți sociale la aceeași bancă cooperatistă, într-un mod similar acționarilor de la băncile comerciale.

Unele bănci cooperatiste au sponsorizat acțiuni sociale la cămine de bătrâni sau la serbări școlare, dar inițiativele sunt locale și de dimensiuni reduse.

Deși impactul lor asupra dezvoltării locale nu este la fel de important, băncile cooperatiste reprezintă în continuare o resursă importantă pentru mediul rural, pentru agricultori și pentru alte categorii mai vulnerabile pe piață. Prin adresarea produselor bancare și a serviciilor către categorii sociale care au șanse reduse de a obține un credit în sistemul bancar, băncile cooperatiste au un rol semnificativ în atenuarea unor situații de vulnerabilitate socială. De asemenea, structura creditelor acordate de către băncile cooperatiste confirmă impactul social al activității de creditare. Cele mai multe împrumuturi sunt acordate familiilor din mediul rural care au nevoie de resurse pentru a efectua lucrări agricole, pentru plata taxelor de studii sau pentru plata unor servicii medicale.

Cooperativele de consum

Sunt reglementate de Legea nr. 1 din 2005¹ și sunt asociații autonome, apolitice și neguvernamentale, al căror scop principal este organizarea de activități bazate pe principiul întraajutorării membrilor lor.

Desfășoară în comun activități de aprovizionare a membrilor cooperatori și a terților cu produse pe care le cumpără sau le produc și activități de prestări de servicii către membrii lor cooperatori și către terți.

Numărul minim de membri este 15, iar condițiile minime pentru înscriere sunt:

- vârsta de 18 ani (și capacitate de exercițiu);
- domiciliul în raza de activitate a cooperativei;
- consimțământul de a deveni membru și acceptarea statutului cooperativei, plata taxei de înscriere și minimum 30% din valoarea părții sociale subscrise;
- lipsa conflictelor de interese (conurență nelocală etc.).

În CENTROCOOP sunt asociate 953 de societăți cooperative (membre ale uniunilor județene). Activitatea acestora acoperă 216 de localități urbane și 3.706 de localități rurale (mai mult de jumătate din populația României). Societățile cooperative au 10.711 de puncte de lucru:

- 7697 de magazine;
- 2601 restaurante/unități de alimentație publică;
- 83 de unități hoteliere;
- 330 de depozite de desfacere a mărfurilor.

¹ Următoarele tipuri de cooperative sunt reglementate de aceeași Lege nr. 1 din 2005: *societate cooperativă de gradul 1* - persoană juridică constituită de persoane fizice - și *societate cooperativă de gradul 2* - persoană juridică constituită din societăți cooperative de gradul 1, în majoritate, și alte persoane fizice sau juridice.

Cooperativele de consum se pot organiza în case teritoriale ale cooperativele de consum. La rândul lor, acestea se pot asocia în CENTROCOOP (înființată în 1950).

Domeniile de activitate ale cooperativele de consum sunt:

- a) comerț cu amănuntul și cu ridicata;
- b) alimentație publică, activitate hotelieră, turism intern și extern;
- c) producție industrială și prestări de servicii;
- d) cumpărare de produse de la populație și de la agenți economici și valorificarea acestora prin prelucrare sau prin comercializarea ca atare;
- e) vânzare de materiale de construcție, mașini și unelte agricole, produse petroliere și articole de uz casnic, îngrășăminte, animale de reproducție, furaje, semințe, răsaduri, puiți și alte produse specifice activității agricole;
- f) organizarea, pentru proprietarii de terenuri agricole și agenții economici, a unor servicii agro/zooveterinare, inclusiv închirierea de mașini și unelte agricole;
- g) organizarea și desfășurarea de activități agricole vegetale, zootehnice, piscicole, apicole, sericicole;
- h) export și import de mărfuri, produse, servicii și schimburi de mărfuri cu organizații cooperatiste, întreprinderi și firme din alte țări;
- i) cooperări și asocieri cu alte unități cooperatiste, cu persoane fizice sau juridice din țară și din străinătate, precum și participări la capitalul social al unor societăți comerciale;
- j) executare de lucrări de investiții pentru nevoile proprii și pentru terți;
- k) reclamă și publicitate;
- l) acțiuni cultural-educative și sportive, precum și sponsorizări ale unor manifestări culturale, științifice, tehnice, sportive;

m) formarea și perfecționarea pregătirii profesionale a personalului¹.

Profitul cooperativei de consum se distribuie sub formă de dividende fiecărui membru cooperador, proporțional cu participarea sa la capitalul social.

Societățile cooperative agricole²

Au ca scop exploatarea în comun a suprafețelor agricole deținute de membrii cooperatori, efectuarea în comun a unor lucrări de îmbunătățiri funciare, utilizarea în comun a mașinilor și instalațiilor și valorificarea produselor agricole. Sunt organizate pe ramuri de activitate (pot fi societăți cooperative agricole de servicii, procesare, manufacturiere etc.).

Se constituie și funcționează cu un număr minim de cinci persoane. Un membru nu poate deține mai mult de 20% din capitalul social al unei societăți cooperative agricole.

Societățile cooperative meșteșugărești

Societățile cooperative meșteșugărești sunt asociații de persoane fizice care desfășoară în comun activități de producție, de comercializare a mărfurilor, de executare de lucrări și prestări de servicii, care contribuie, direct sau indirect, la dezvoltarea activităților meșteșugărești ale membrilor lor cooperatori.

Societățile cooperative meșteșugărești se pot afilia la UCCECOM (Uniunea Națională a Cooperăției Meșteșugărești), care are ca misiune reprezentarea cooperăției meșteșugărești la nivel național și internațional.

¹ În sistemul cooperăției de consum există opt grupuri școlare.

² Reglementate prin Legea nr. 566/2004 – Legea cooperăției agricole.

UCECOM gestionează și o rețea de instituții de învățământ:

- Universitatea ARTIFEX (2600 de studenți);
- 12 grupuri școlare de arte și meserii cu 4.500 de elevi (învățământ preuniversitar prin Fundația „Spiru Haret”);
- grădiniță (în București, începând cu 2008).

Uniunea Națională a Cooperăției Meșteșugărești – UCECOM – a fost înființată în anul 1951, fiind reorganizată în anul 2006 (în baza Legii nr. 1/2005 privind organizarea și funcționarea cooperăției).

Potrivit actualului său statut, UCECOM este constituită ”cu scopul de a asigura reprezentarea și promovarea intereselor economice, sociale și culturale ale operatorilor și ale membrilor asociați în relațiile cu administrația publică, cu autoritatea de stat, cu alte persoane fizice și/sau juridice, publice sau private, cu organismele internaționale similare, precum și pentru susținerea și promovarea principiilor cooperatiste”.

La UCECOM sunt asociate 526 de societăți cooperative meșteșugărești, uniuni județene și asociații de societăți cooperative meșteșugărești, însumând un număr de circa 19.000 de persoane (acționari sau angajați ai acestor structuri).

Cele mai importante sectoare de activitate sunt cele de producție manufacturată (textile, pielărie, produse artizanale) și servicii (reparații, întreținere), dar și comerțul.

În categoria cooperativelor mai sunt reglementate o serie de tipuri de cooperative specializate pentru domeniile: locuire, piscicol, forestier sau transporturi. Numărul acestora la nivel național este nesemnificativ. Spre exemplu, în 2008, nu funcționau decât două cooperative pentru locuințe, în București și Sălaj, cu un număr de 46 de membri operatori. În cazul societăților cooperative pescărești, erau înregistrate în 2008 numai cinci astfel de unități la nivel național. Atât pentru societățile cooperative de transporturi, cât și pentru societățile cooperative forestiere, nu este cunoscut numărul acestora. Cel puțin până la 31 martie 2008 nu a fost înființată niciuna din cele două tipuri.

Legea nr. 1/2005 care reglementează activitatea cooperativelor în România a clarificat regimul proprietății membrilor, dar a transformat cooperația într-o societate nonprofit. Cel mai important aspect al funcționării cooperației a fost regimul juridic de proprietate, deoarece în cadrul acestei instituții statul a oferit doar drept de folosință asupra patrimoniului. În comparație cu cooperația de consum, cea meșteșugărească a avut un număr mai redus și, foarte important, mai coeziv de membri. De asemenea, patrimoniul cooperațiilor meșteșugărești a fost mult mai redus decât al cooperației de consum, de unde tentații mai puține pentru un management defectuos și un atu în plus la partea de competențe și aptitudini.

În legislația românească, cooperativele sunt tratate laolaltă cu întreprinderile mici și mijlocii, instituția administrației centrale care le reprezintă fiind Agenția pentru Întreprinderi Mici și Mijlocii și Cooperatie. Legea nr. 346/2004 a fost cea prin care cooperațiile au dobândit acces la formele de sprijin al IMM-urilor de către stat. Ajutoare de stat benefice au fost: inserția profesională a tinerilor absolvenți, facilitarea relației cu banca și încadrarea profesională a persoanelor de peste 46 de ani.

5.2. Structuri de economie socială din România – orientări istorice și contemporane

Deși în România economia socială este un concept care a căpătat notorietate recentă, există o tradiție îndelungată a unor forme de economie socială încă de la începutul secolului trecut. Chiar și în perioada regimului comunist, cooperativele au avut o pondere semnificativă în activitatea economică. Înainte de 1989, în unele județe, mai ales în cele din sudul țării, aproximativ 50% din activitatea economică era generată de cooperativele meșteșugărești. Sectorul cooperatist asigură nu doar cadrul pentru activitatea economică. Marile cooperative funcționau după modelul întreprinderilor socialiste, furnizând o serie de servicii pentru angajați sau

membrii familiilor lor (grădinițe, cabinete medicale etc.). Pentru acest tip de structuri, perioada 1990-2000 a însemnat reducerea dramatică a volumului de activitate, prin vânzarea activelor sau desființarea din cauza noilor condiții economice. După 2000, restrângerea activității sectorului cooperatist a continuat mai accentuat în zonele în care era predominant înainte de 1989 (ex., Teleorman).

Îngrijorătoare este și evoluția numărului de cooperative. În 2007, numărul cooperativelor din domeniul producției s-a redus cu aproape 19%, iar cele din domeniul serviciilor cu 7%. Numai la nivelul cooperativelor din domeniul comerțului nu au intervenit schimbări semnificative în această perioadă (Sursa: calcule după *Raportul anual al IMM-urilor*, 2008).

Conform <http://www.banknews.ro>, la nivel național, cifra de afaceri a cooperativelor a scăzut cu 9% în 2008 comparativ cu 2007. O tendință similară se înregistrează și la nivelul angajaților sau membrilor: numărul de salariați s-a redus cu peste 14% în 2007 față de 2006, iar cel al membrilor cu 13,5% în aceeași perioadă (Sursa: calcule după *Raportul anual al IMM-urilor*, 2008).

Cooperativele de credit

Cooperativele de credit au funcționat în România încă de la sfârșitul secolului XIX și au cunoscut o dezvoltare rapidă chiar în perioada în care instituțiile bancare se confruntau cu probleme. În anul 1851, în Transilvania, în Bistrița, s-a înființat prima bancă populară, iar apoi, în 1855, s-a înființat prima societate de economisire, credit și ajutor mutual din Țara Românească la Brăila, sub numele de "Înfrățirea".

Înainte de 1948, astfel de instituții de economisire-creditare de tip mutualist au activat îndeosebi *în mediul rural, ca sprijin pentru agricultori*. Lipsa de capital a dominat ruralul românesc încă din secolul XIX până după cel de-al Doilea Război Mondial și reprezintă și în prezent o problemă importantă. Tocmai pentru a înlătura

această lipsă de capital au apărut asocierile, dând naștere unei adevărate mișcări cooperatiste. Băncile populare erau menite să ofere țăranilor credite ieftine necesare pentru cumpărarea de terenuri și inventar agricol, pentru creșterea bunăstării și modernizarea mediului rural. După război, aceste organizații au fost lichidate prin contopirea cu Organizația Centrală a Cooperativelor de Consum.

Cooperativele de credit au fost reînființate în 1954. Activitatea acestora a luat amploare, dincolo de facilitarea plăților în sistemul cooperăției de consum, oferind și o serie de servicii de economisire și creditare îndeosebi populației din mediul rural.

După 1990, legislația a permis constituirea de cooperative de credit independente, în afara rețelei CREDITCOOP, și revenirea la denumirea de „bancă populară”. În paralel, o parte a activelor cooperăției de consum (clădiri, terenuri, depozite etc.) au fost amal-

gamate cu partea de credit, respectiv lichiditățile caselor județene ale cooperăției de credit, pentru a crea BANKCOOP. Falimentul BANKCOOP a fost urmat, spre finele anilor '90, de numeroase falimente ale unor „bănci populare”, entități independente de o rețea cooperatistă autorizată și controlabilă, utilizând uneori și denumirea de „cooperative de credit”, care nu îndeplineau condițiile stricte de capitalizare ale băncilor comerciale, desfășurând în fond activități bancare neautorizate.

Ca urmare a acestor dificultăți, cadrul legislativ a cunoscut serioase revizuiuri, bazat fiind pe experiențele negative din anii 1990. În 2002, rețeaua cooperatistă CREDITCOOP primește autorizație de funcționare din partea BNR și se dezvoltă în forma în care există și astăzi.

Bănci cooperatiste

Sursa: <http://www.creditcoop.ro/>.

Adaptate nevoilor de finanțare a unor categorii ignorate de către sectorul bancar, cooperativele de credit au avut o cotă de piață semnificativă, dar, mai ales, un impact semnificativ pentru suportul antreprenorilor, în special al celor din mediul rural. Interzise la instaurarea regimului comunist, cooperativele de credit sunt reînființate printr-o reglementare legală din 1954. Deși nu au mai avut importanța dobândită la începutul secolului, cooperativele de credit au avut o evoluție puțin mai dinamică decât cea a altor tipuri de cooperative. Activitatea acestora nu a suferit restrângeri semnificative, iar reglementările succesive ale BNR din ultimii ani au contribuit la consolidarea imaginii acestora. Ultimii ani au

însemnat și creșterea numărului de membri pentru băncile populare, din cauza restrângerii creditării la nivelul sectorului bancar.

Sectorul cooperației de credit, ca și cel al caselor de ajutor reciproc, are șansa unui reviriment similar celui înregistrat la începutul secolului XIX. Prudența manifestată în activitatea de creditare, utilizarea rețelelor sociale pentru admiterea de noi membri sau stingerea litigiilor cu cei rău platnici asigură reducerea riscurilor care pot genera disfuncții sau chiar falimentul. De asemenea, specializarea activității de creditare, în special la nivelul cooperativelor de credit, asigură evitarea concurenței directe cu băncile comerciale. Însă, în cazul cooperativelor de credit, reglementările restrictive ale Băncii Centrale pot crea dificultăți din cauza reducerii disponibilului pentru creditare și a măsurilor birocratice suplimentare.

Studiu de caz: Banca Populară „Gilortul” – cea mai mare bancă populară înainte de perioada socialistă¹

Cea mai mare bancă populară din țară - Banca Populară „Gilortul” - a fost înființată la 13 ianuarie 1902, la inițiativa unui localnic din comuna Novaci, Dumitru Brezulescu, având un capital inițial modest - de 72 de lei - și puțini membri - 26. La desființare, în anul 1948, capitalul subscris era de peste două sute de mii de ori mai mare, iar numărul membrilor de peste 70 de ori mai mare.

Banca „Gilortul” reprezintă un model pentru impactul major pe care îl poate avea o bancă populară asupra dezvoltării locale. Iată câteva dintre contribuțiile băncii la dezvoltarea și modernizarea comunității din Novaci:

Împroprietărire și dezvoltarea agriculturii: În 1904, consiliul de administrație al băncii a arendat pe 5 ani moșia Novaci, de peste

¹ Date culese din articolul <http://www.verticalonline.ro/banca-populara-%e2%80%9egilortul-din-novaci>.

7 000 hectare, cuprinzând și munții Larga, Tâmpa, Pleșa Tâmppei, Plopu, Cerbu, Rânca și Măgura, începând un proces de cumpărare treptată a acesteia, care se încheie în 1907 cu cumpărarea întregii moșii. După cumpărare, munții și pădurile au rămas în proprietatea băncii, plaiurile, locurile de pășune și cursurile de apă au fost cedate în folosință gratuită sătenilor, iar terenurile arabile și fânețele au fost scoase la vânzare. Între anii 1907 și 1911 are loc o adevărată împrumțare a sătenilor din Novaci, aceștia cumpărând terenuri la un preț care reprezenta numai 1/6 din valoarea pământului. Între 1918-1920, banca a vândut novăcenilor constituiți în Obștea „Cerbul” munții Plaiul, Măgura, Cerbul și Plopu, în suprafață de peste 2500 hectare. În 1935, arendează Primăriei Novaci un teren în centrul comunei pentru târgul săptămânal de vite. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, Banca „Gilortul” a contribuit la aprovizionarea cu hrană a locuitorilor, numai în perioada septembrie 1940-aprilie 1941 distribuind 18 vagoane cu porumb populației.

Dezvoltarea îngrijirii medicale: În 1923, Banca Populară „Gilortul” a donat Ministerului Sănătății un imobil pentru înființarea unui spital.

Dezvoltarea educației: În 1926-1933, s-a construit în Novaci o nouă școală, cu patru săli de clasă, cancelarie, muzeu școlar, locuință pentru director, dependințe, pentru care Banca Populară „Gilortul” a dăruit terenul cu o suprafață de un pogon în centrul comunei.

Dezvoltarea turismului: În anii 1930, a construit un local propriu modern, în care va funcționa un hotel și un restaurant, și alte șase cabane cu câte cinci camere fiecare, punând piatra de temelie a viitoarei stațiuni turistice Rânca. În 1937, a donat Oficiului de Educație și Îndrumare a Tineretului Român 2500 mp pe muntele Rânca, o suprafață egală primind în 1938 și organizația de tineret „Straja Țării”. În 1945 are loc o nouă donație „pentru dezvoltarea turismului în această regiune” către Oficiul Național de Turism, care construise deja o cabană pe un teren de 1000 mp.

Dezvoltarea infrastructurii: La inițiativa băncii, în 1937, au demarat lucrările de construcție a unei microhidrocentrale pe râul Gilort, care s-au încheiat în septembrie 1939, Novaci devenind prima comună din Oltenia iluminată electric.

Dezvoltarea administrației: Banca a donat terenul și a contribuit financiar la construirea „Centrului Administrativ Novaci”, în care se vor muta toate instituțiile locale - Primăria, Prefectura, Judecătoria, Postul de Jandarmi, Percepția, Ocolul Tehnic, Serviciul Veterinar, Oficiul Poștal etc. În 1948, Banca „Gilortul” donează Direcțiunii Generale a Drumurilor din cadrul Ministerului Lucrărilor Publice un teren de 3000 mp, pe care se afla un imobil compus din șase camere, un șopron și o magazie.

ONG-urile

ONG-urile au beneficiat de un cadru legal încă din 1924, însă nu au cunoscut o evoluție la fel de spectaculoasă ca celelalte tipuri de structuri. Declinul acestora a început încă din 1938 și a continuat în perioada regimului comunist, când au rămas funcționale doar câteva organizații neguvernamentale în domeniul protecției persoanelor cu handicap, însă cu o activitate nesistematică. Pentru sectorul nonguvernamental, 1990 a însemnat startul unui proces rapid al dezvoltării. Actul normativ din 1924 a stat la baza reglementării sectorului neguvernamental până în 2000, când a fost adoptată OUG nr. 26/2000 care actualizează condițiile în care se pot înființa ONG-urile, dar aduce și o serie de reglementări noi, cele mai importante privind utilitatea publică și posibilitatea de a desfășura activități economice.

Principalele caracteristici ale organizațiilor nonguvernamentale:

- sunt organizații, adică au o prezență și o structură instituțională;
- sunt private, adică independente de stat din punct de vedere instituțional;

- profitul nu este redistribuit între membri, ci este utilizat pentru îndeplinirea scopului în care au fost înființate;
- se autoguvernează – dețin controlul asupra deciziilor și operațiunilor proprii;
- sunt voluntare – apartenența la ele nu este cerută prin lege, ele putând atrage contribuții benevole de timp sau de bani. Excepție fac organizațiile profesionale.

În România, există trei tipuri de ONG-uri:

- asociații;
- fundații;
- federații.

În 2010, FDSC estima existența a peste 62.000 de ONG-uri, aproximativ o treime fiind active.

Studiu de caz: Fundația „Alături de Voi” România

Fundația „Alături de Voi” România este o organizație nonguvernamentală înființată în februarie 2002 de către Holt Internațional Children’s Services, cu finanțare USAID. Sediul principal este în Iași și are filiale în Constanța și Târgu Mureș.

Printre obiectivele strategice declarate ale fundației sunt:

- promovarea economiei sociale și a sistemului de auto-reglementare în domeniu și
- dezvoltarea antreprenoriatul social în România.

Prin urmare, Fundația „Alături de Voi” are ca prioritate dezvoltarea și sprijinirea structurilor de economie socială, fiind implicată atât în dezvoltarea cadrului legislativ referitor la economia socială, cât și în dezvoltarea efectivă și în promovarea unităților protejate.

Fundația oferă servicii directe, servicii de prevenire, advocacy sau formare și servicii de economie socială persoanelor bolnave de HIV/SIDA, persoanelor cu dizabilități și altor grupuri vulnerabile. Iată câteva dintre acestea:

- servicii directe: asistență socială și psihologică, asistență maternală, ateliere de terapie vocațională, „Clubul Tinerilor”, burse școlare, asistență juridică, formare profesională pentru persoane cu HIV/SIDA, cu dizabilități sau aparținând altor grupuri defavorizate;
- servicii de prevenire: campanii de informare în comunitate, prevenirea transmiterii infecției cu HIV în rândul deținuților, prevenirea transmiterii verticale a infecției cu HIV (consiliere pre și posttestare HIV, cursuri de instruire pentru medicii de familie, distribuirea de materiale informative etc.);
- servicii de formare: școli de vară, cursuri și conferințe care abordează tematica HIV/SIDA, persoanele cu dizabilități sau economia socială;
- unități protejate autorizate (UPA) și servicii de formare pentru meserii precum croitorie, IT, legătorie manuală, pictură, artizanat și confecționare de lumânări decorative.

Promovarea economiei sociale și formarea în acest domeniu:

- școala de vară *Inițiere în antreprenoriat social*, în iulie 2011, la Constanța, la care au participat tineri din județele Iași, Constanța și Mureș, care provin din grupuri dezavantajate social (tineri cu dizabilități, tineri din mediul rural sau din familii cu venit scăzut, tineri orfani de ambii părinți);
- trei cursuri de formare în domeniul economiei sociale (în 2009, 2010 și 2011) în cadrul proiectului *Primul pas spre o viață independentă*, pentru reprezentanți ai autorităților locale și ONG-urilor care au ca obiect de activitate integrarea socioprofesională a persoanelor aparținând categoriilor defavorizate și care au înființat sau doresc să dezvolte programe de economie socială;

Sursa: http://www.alaturidevoi.ro/?webpage=galerie_s_economie.

- două conferințe/târguri pe tema economiei sociale:
 - *Rolul ONG-lor și al structurilor de economie socială privind încadrarea în muncă și integrarea socială a persoanelor cu handicap* (în 2010, în Iași) și prima ediție a *Târgului Național al Unităților Protejate*, cu 200 de participanți care au luat parte la dezbateri și sesiuni de comunicări pe tema economiei sociale, au prezentat experiența proprie, proiecte aflate în implementare, studii și analize în domeniu;
 - *Politici și tendințe în economia socială* (în 2011, în Constanța) și a doua ediție a *Târgului Național al Unităților Protejate*, în care au fost prezentate modele de economie socială din UE și din România, inițiative și tendințe în legislația românească în domeniul economiei sociale;

Sursa: http://www.alaturidevoi.ro/?webpage=galerie_s_economie.

- lansarea site-urilor:
 - www.unitatiprotejate.ro, creat în cadrul proiectului *Primul pas spre o viață independentă*, care prezintă legislația în domeniu, catalogul UPA și alte informații utile;
 - www.jobdirect.ro, creat în cadrul proiectului *E timpul pentru o schimbare!*, care reprezintă primul *Centru de resurse online pentru ocuparea persoanelor cu handicap* – cu locuri de muncă vacante, angajatori și alte resurse utile acestora (legislație, articole, știri, modele de CV etc.).

Un alt exemplu este raportul de cercetare *Politici, practici și tendințe în economia socială în România și UE în ansamblu*, elaborat în cadrul proiectului *Alianța pentru dezvoltarea economiei sociale*, care fundamentează documentul de poziție privind incluziunea persoanelor cu dizabilități prin structuri de economie socială.

Dezvoltarea efectivă de structuri ale economiei sociale.

Modelul dezvoltării structurilor de economie socială a avut mai multe etape:

- crearea unor ateliere de terapie ocupațională și integrare socioprofesională: oferirea unor servicii integrate beneficiarilor (de la formare profesională, consiliere și orientare pe piața muncii până la mediere și acompaniament pe perioada adaptării la locul de muncă);
- înființarea propriu-zisă de structuri de economie socială: dezvoltarea de unități protejate și angajarea unor beneficiari de servicii din atelierele vocaționale în propriile structuri de economie socială.

Fundația „Alături de Voi” are o rețea bogată de finanțatori: Nesst, Direcția de Asistență Comunitară Iași - Consiliul Local, Holt International Children's Services, Fondul Global de Luptă împotriva HIV/SIDA, Tuberculozei și Malariei, Ministerul Sănătății, Fundația Romanian Angel Appeal, Fundația ECHO - UK, Fundația Moschino - Italia, Kinderhilfe Rumänien e.V./o McKinsey & Company, Primăria Municipiului Iași - Consiliul Local, UNAIDS, UNODC,

Uniunea Europeană prin programul PHARE, FSE, Ministerul Muncii, Familiei și Egalității de Șanse prin Direcția de Muncă și Protecție Socială Iași, BRD.

Activitățile de promovare a economiei sociale și de dezvoltare de structuri efective de tipul UPA prezentate anterior au avut o serie de finanțări pe bază de proiect:

- *Integrarea socioprofesională a tinerilor seropozitivi (2004-2007)*, în parteneriat cu DGASPC Iași, finanțator: Cherish Our Children International, SUA:
 - patru ateliere de terapie ocupațională în patru domenii: pictură, artă meșteșugărească, calculatoare, legătorie manuală;
 - 57 de beneficiari.
- *E timpul pentru o schimbare!* finanțat de UE prin programul PHARE (2008) derulat în parteneriat cu Fundația Serviciilor Sociale Bethany, Fundatia COTE și Fundația Star of Hope Romania:
 - campanii media, seminarii de lucru, sesiuni de informare etc.;
 - siteul www.jobdirect.ro.

Primul centru de resurse din România cu locuri de muncă pentru persoanele cu dizabilități.

> Dacă dorești să postezi un loc de muncă accesibil persoanelor cu dizabilități sau să consulți baza de date cu CV-urile candidaților la un loc de muncă

[CREAZĂ CONT DE ANGAJATOR](#)

> Vrei să găsești un loc de muncă? Primul pas e să dorești! Al doilea pas e să cauți. Intra aici și postează-ți CV-ul!

[CREAZĂ CONT DE CANDIDAT](#)

IDENTIFICĂ VALOAREA!

Logare utilizator

Nume

Parola

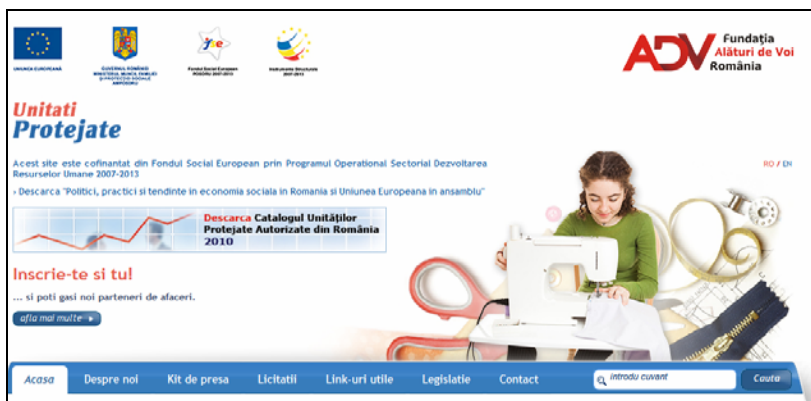
Cautare Newsletter

[ACASA](#) [DESPRE PROIECT](#) [KIT DE PRESA](#) [LOCURI DE MUNCA](#) [ANGAJATORI](#) [CENTRU RESURSE](#) [CONTACT](#)

STIRI [LOCURI DE MUNCA](#)

jobs find your care

- *Ateliere de terapie vocațională/ateliere protejate (2007-2010)*, în parteneriat cu DGASPC Iași, finanțator principal: Fondul Global de Luptă împotriva HIV/SIDA, Tuberculozei și Malariiei prin Fundația Romanian Angel Appeal, cofinanțatori: Direcția de Asistență Comunitară Iași, Fundația ECHO - Marea Britanie:
 - trei unități protejate autorizate;
 - opt ateliere de terapie ocupațională în șase domenii (pictură, artă meșteșugărească, calculatoare, legătorie manuală, lumânări decorative, croitorie) în Iași, Constanța și Târgu Mureș;
 - 117 beneficiari;
 - 19 angajați din rândul beneficiarilor.
- *Primul pas spre o viață independentă (2008-2011)*, în parteneriat cu ANPH și DGASPC Iași, finanțator: Fondul Social European prin Programul operațional sectorial Dezvoltarea resurselor umane 2007-2013:
 - 11 ateliere de terapie ocupațională în șase domenii (pictură, artă meșteșugărească, calculatoare, legătorie manuală, lumânări decorative, croitorie) în Iași, Constanța și Târgu Mureș;
 - 312 beneficiari;
 - 10 locuri de muncă nou create pentru beneficiari și 15 locuri de muncă menținute în cele trei UPA;
 - cursuri de formare în domeniul economiei sociale (trei cursuri în 2009, 2010 și 2011);
 - prima ediție a *Târgului național al unităților protejate* (2010);
 - lansarea siteului www.unitatiprotejate.ro.

- *Alianța pentru dezvoltarea economiei sociale (2010-2013)*, proiect derulat în parteneriat cu Direcția Generală pentru Protecția Persoanelor cu Handicap - MMSF, Fundația Motivation Romania, DGASPC Iași și Cooperativa Socială "Il Poliedro" - Italia și finanțat din Fondul Social European prin POSDRU 2007-2013:
 - școala de vară *Inițiere în antreprenoriat social* (2011);
 - al doilea *Târg Național al Unităților Protejate* (2011);
 - raportul de cercetare *Politici, practici și tendințe în economia socială în România și UE în ansamblu*, care fundamentează documentul de poziție privind incluziunea persoanelor cu dizabilități prin structuri de economie socială;
 - alte rezultate așteptate (proiectul este în curs de derulare).
- patru centre de resurse în domeniul economiei sociale în Iași, Constanța, Mureș și Ilfov;
- un centru de resurse virtual;
- extinderea portalului www.unitatiprotejate.ro pentru a dezvolta o platformă de prezentare a întreprinderilor sociale din Uniunea Europeană, nu numai din România;

- extinderea serviciilor de formare în cele 11 ateliere protejate din Iași, Constanța și Târgu Mureș la un număr de 284 de tineri cu dizabilități, HIV, tineri care părăsesc sistemul de protecție a copilului sau fac parte din alte grupuri vulnerabile și formarea personalului angajat, achiziție de echipamente;
- dezvoltarea UPA a Fundației Motivation în Regiunea București-Ilfov.

Studiu de caz: „Samusocial”

„Samusocial” este o organizație neguvernamentală, creată în 2004 sub egida organizației internaționale „*Samusocial International*”, prin preluarea și dezvoltarea unui proiect destinat persoanelor adulte fără adăpost, dezvoltat începând cu 1998 de către organizația „*Medici fără frontiere*” - Belgia. „Samusocial” din România oferă servicii sociale, medicale și psihologice persoanelor adulte fără adăpost din București.

„Samusocial” se bazează pe un tip specific de metodologie de asistență pentru persoanele care trăiesc pe stradă în marile orașe, imaginată de doctorul Xavier Emmanuelli. După ce a fondat „*Médecins sans Frontières*” și „Samusocial” din Paris în 1993, în 2001, acesta a fondat și „Samusocial International”, cu scopul de a dezvolta acest sistem de asistență în lume. La ora actuală sunt zece „Samusocial”-uri care s-au dezvoltat pe patru continente. În Europa, țările în care există sistemul sunt: Belgia, România, Franța și Rusia.

„Samusocial” și-a început activitatea de suport prin echipele mobile de zi și de noapte, apoi prin echipa psihiatrică. În 2006, „Samusocial” și „Crucea Roșie” au pus bazele unui parteneriat prin care au fost înființate echipe mobile de voluntari. În 2008 a fost deschis un spațiu de igienă dotat cu dușuri, toaletă, lavoar, mașini de spălat, spațiu ce poate deservi cel puțin 20 de persoane zilnic.

”«Samusocial» din România are ca misiune salvarea oamenilor. Grupul nostru țintă este reprezentat de persoanele adulte fără adăpost, deocamdată cei din București. Cu toate acestea, nu ne simțim limitați în ceea ce privește intervenția. Îi ajutăm deopotrivă pe cei care ne-o cer și pe cei care nu ne-o cer. Pe cei care ni se adresează, dar și pe cei pe care echipele noastre mobile îi găsesc pe stradă. Îi ajutăm pe toți cei aflați în suferință psihică sau fizică, în mod nediscriminatoriu” (director executiv).

În 2009, „Samusocial” a inițiat un parteneriat cu Asociația „Ateliere fără Frontiere” din România pentru derularea unui atelier de inserție pentru persoanele fără adăpost, cofinanțat prin FSE. În cadrul ultimei ediții a Galei Societății Civile 2011 (cel mai amplu eveniment de promovare a activităților sectorului nonprofit), „Samusocial” a câștigat premiul I la secțiunea „Incluziune socială” cu acest proiect. În octombrie 2010, „Samusocial” a lansat prima campanie media de sensibilizare față de persoanele adulte fără adăpost din București. În 2011 a fost inițiat și primul ziar scris de cei fără adăpost – „Gazeta străzii”.

Estimările indică aproximativ 15.000 de persoane fără adăpost în țară, dintre care mai mult de 5.000 ar trăi în București. În fiecare an, aproape 300 de persoane mor în stradă (potrivit studiilor realizate de „Médecins sans Frontières” și „Samusocial” din România).

„Samusocial” are în evidență 3600 de fișe sociale pentru persoane luate în evidență începând cu anul 1997. Conform acestor statistici, aproximativ 80% sunt bărbați. Motivele pentru care ajung în stradă sunt în special conflictele familiale și divorțurile (în aproximativ jumătate din cazurile în evidență).

În 2010, rezultatele Centrului medico-psihosocial au fost:

- consultații medicale: aproximativ 3500, din care peste 300 de pacienți noi;
- consultații sociale: peste 2500, din care peste 400 de pacienți noi, pentru 57 s-au obținut locuri de muncă;

- consiliere: aproape 100 de evaluări psihologice, aproximativ 150 de persoane consiliate în vederea găsirii unui loc de muncă și 120 de monitorizări postreintegrare.

Sursa: Broșura *Ne pasă de cei fără casă*, „Samusocial”, p. 18-19.

Servicii: „Samusocial” este singura organizație din București care furnizează servicii de asistență socială, psihologică și medicală persoanelor adulte fără adăpost, printr-un centru de zi.

Complementar, există trei echipe mobile (echipa mobilă de zi, de noapte și echipa mobilă psihiatrică).

Sursa: <http://www.samusocial.ro/proiecte/proiecte-in-derulare/>.

Tabelul nr. 4. Servicii medico-sociale furnizate de „Samusocial”

	Echipa mobilă de zi	Echipa mobilă de noapte	Echipa mobilă psihiatrică	Total
Consultații medicale	635	455	581	1671
Consultații sociale	1324	857	601	2782
<i>Beneficiari</i>	304	663	387	1354

Sursa: Broșura *Ne pasă de cei fără casă*, „Samusocial”, p. 19.

Prin echipele mobile, sunt oferite și alte servicii complementare acestor persoane:

- identificarea, tratarea și prevenția cazurilor de TBC: un program de prevenire a contaminării, tratarea cazurilor identificate ca fiind active TBC și monitorizarea cazurilor deja înregistrate, în parteneriat cu Facultatea de Sănătate Publică, Spitalul „Marius Nasta” și dispensarele TBC ale fiecărui sector în parte;
- servicii specifice de prevenire HIV/boli cu transmitere sexuală pentru consumatorii de drog injectabil din categoria persoanelor fără adăpost.

Economie socială:

- *Atelier ocupațional pentru persoane adulte fără adăpost din București*

Proiectul își propune să amelioreze șansele de reinserție socială a celor care trăiesc pe stradă, prin asistență specifică: consiliere psihologică și participare la ateliere ocupaționale care vizează să îi obișnuiască cu munca după un program, cu realizarea unor produse (de exemplu, obiecte decorative mici etc.), cu evaluarea muncii lor. Proiectul vizează și obiectivul medierii relației cu potențiali angajatori și susținerea a cel puțin zece persoane din grupul-țintă în obținerea de locuri de muncă pe piața reală a muncii.

Sursa: <http://www.samusocial.ro/proiecte/proiect-atelier-ocupational-pentru-persoane-adulte-fara-adapostdin-bucuresti/>.

- *Atelier de inserție socioprofesională*

Proiectul de inserție socioprofesională se desfășoară pe o perioadă de 3 ani (lansat în 2009) și are ca scop reinserția pe piața muncii a persoanelor adulte fără adăpost. Este singurul proiect de acest tip din România.

Proiectul este bazat pe experiența „Ateliere fără Frontiere” din Franța și constă în angajarea persoanelor adulte fără adăpost ca salariați în atelierul de reinserție după un proces în patru etape:

1. echipele mobile identifică persoanele adulte fără adăpost și le acordă primul ajutor de specialitate – asistență medicală și socială; sunt luați în evidența centrului medico-psihosocial al „Samusocial” și consiliați pentru rezolvarea problemelor;
2. persoanele sunt ajutate să își recapete actele de identitate și starea de sănătate;
3. persoanele apte și motivate să muncească și să ducă o viață independentă sunt consiliate psihologic în vederea găsirii unui loc de muncă;

4. pe baza istoricului din punct de vedere medical și psihologic, persoanele care sunt considerate a fi capabile să ducă la bun sfârșit procesul de inserție sunt angajate cu contract de muncă în cadrul atelierului, pe o perioadă minimă de 6 luni, cu posibilitate de prelungire. Persoanele primesc un salariu suficient pentru a le acoperi chiria și cheltuielile de întreținere, astfel încât să își dorească ulterior să părăsească acest loc de muncă pentru unul mai bine plătit.

Am fost sprijinit cu o locuință temporară, iar viața mea a început să prindă stabilitate și contur. Prin ceea ce fac aici mă simt util și motivat, mai ales că PC-urile recondiționate de mine ajung la copiii nevoiași (angajat în atelierul de inserție).

Proiectul oferă servicii pe durata unui an, timp în care beneficiarul se poate integra sau nu în câmpul muncii.

Activitățile din cadrul atelierului includ colectarea, dezmembrarea, recondiționarea și revalorizarea materialelor informatice (calculatoare, imprimante). Angajații șterg datele de pe acestea sau reinstalează soft-uri, iar calculatoarele nou obținute sunt donate unor școli sau sunt vândute la prețuri mult mai avantajoase. Există și un magazin online: <http://www.atelierdecalculatoare.ro/>. Materialele dezmembrate neutilizabile sunt vândute unor firme reciclatoare.

Sursa: <http://www.samusocial.ro/proiecte/inserție-socioprofesionala/>.

La sfârșitul anului 2010, atelierul avea ca rezultate:

- 43 de salariați în proces de inserție, angajați în atelier pe parcursul proiectului, din care 17 de aflau încă în atelier, iar 12 fuseseră integrați pe piața muncii;
- 1542 de calculatoare și 50 de imprimante donate prin programul „Assoclic” și proiectele de solidaritate digitală unui număr de 187 de ONG-uri, școli și instituții sociale din toată țara, cu peste 13.935 de beneficiari;
- 73 tone de deșeuri de echipamente electrice și electronice colectate și 45 de tone reciclate;
- autofinanțarea din activitatea de economie socială reprezintă 15% din bugetul asociației.

Sursa: <http://www.samusocial.ro/proiecte/inserție-socioprofesionala/>.

Proiectul este cofinanțat prin FSE POSDRU 2007-2013, dar are o multitudine de parteneri, instituții publice, ONG-uri sau companii private, precum: Accor, Alternativa 2003, Apa Nova București, Ambasada Franței în România, Amurt, Apex Team, Asociația Integration, Ava Human Resources, Banca Comercială Română, BRD - Groupe Société Générale, Casa Ioana, Corporate Office Solutions, GDF Suez Energy Romania, Eleven, Essec, Etap, Finexpert, Fundația „Viața și Lumina”, Dacia Groupe, DGASMB, DGASPC Sector 3, Fidesco, Fondation Veolia Environnement, Freyrom, Fundația Murialdo, Girus Romania, Green Tronics, HR Specialists, Inotec, Irex,

Moara de Hârtie, Parada, Rezolvit, Ropot, Sineo Romania, SOS Satele Copiilor, Sticker, Telelink, Telenews, Viitor Plus.

Unitățile protejate

Unitatea protejată autorizată (UPA) este legiferată de Legea nr. 448/2006 privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap, republicată, cu modificările și completările ulterioare. UPA este definită ca „operatorul economic de drept public sau privat, cu gestiune proprie, în cadrul căruia cel puțin 30% din numărul total de angajați cu contract individual de muncă sunt persoane cu handicap”.

UPA pot fi de două tipuri:

- cu personalitate juridică;
- fără personalitate juridică, cu gestiune proprie, sub formă de secții, ateliere sau alte structuri din cadrul operatorilor economici, instituțiilor publice ori din cadrul organizațiilor neguvernamentale, precum și cele organizate de persoana cu handicap autorizată, în condițiile legii, să desfășoare activități economice independente.

Studiu de caz: Atelierul protejat „Util Deco”, dezvoltat de către Fundația „Alături de Voi”

Din 2008, funcționează „**Util Deco**” - unitate protejată autorizată cu 11 ateliere în Iași, Constanța și Mureș, realizând produse și servicii în domeniile IT, legătorie/tipografie/arhivare, croitorie, pictură, artă decorativă, artă meșteșugărească, confecționare lumânări.

Caseta nr. 15

Unitățile protejate „Util Deco” și domeniile lor de activitate
Unitatea protejată „Util Deco” Iași (autorizație de funcționare ca unitate protejată nr. 323/18.06.2008):

- centru de multiplicare;

- *legătorie manuală și servicii de arhivare;*
- *produse personalizate – calendare, agende, pungi pentru cadouri etc.;*
- *obiecte decorative de artă meșteșugărească;*
- *obiecte pictate manual.*

Unitatea protejată „Util Deco” Mureș (autorizație de funcționare ca unitate protejată nr. 463/07.05.2009):

- *lumânări decorative;*
- *lumânări personalizate;*
- *produse personalizate – calendare, agende etc.;*
- *grafică materiale de promovare, felicitări, cărți de vizită, invitații pentru nuntă, botez.*

Unitatea protejată „Util Deco” Constanța (autorizație de funcționare ca unitate protejată nr. 464/07.05.2009):

- *articole generale de îmbrăcăminte - rochii, fuste, eșarfe, cămăși etc.;*
- *textile de uz gospodăresc - lenjerii de pat, perne de decor, huse, seturi de fețe de masă, naproane, perdele etc.;*
- *broderii personalizate.*

Sursa: www.utildeco.ro.

Unitatea protejată a fost înființată în cadrul unui proiect derulat în parteneriat cu DGASPC Iași, cu finanțare principală din partea Fondului Global de Luptă împotriva HIV/SIDA, Tuberculozei și Malariei, prin Fundația Romanian Angel Appeal și cofinanțare din partea Consiliului Local - Direcția de Asistență Comunitară Iași și Fundația Echo - Marea Britanie. Finanțarea UPA a fost continuată prin proiectul "Primul pas spre o viață independentă", proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul operațional sectorial Dezvoltarea resurselor umane 2007-2013 (până în octombrie 2011) și derulat în parteneriat cu Direcția Generală de

Asistență Socială și Protecția Copilului Iași și Autoritatea Națională pentru Persoanele cu Handicap.

În cele 11 ateliere ale „Util Deco” sunt angajate 30 de persoane cu handicap, beneficiari ai organizației, tineri infectați cu HIV în anii 1987-1992 în spitalele din România și ajunși acum la vârsta integrării pe piața muncii; 80% dintre angajații „Util Deco” sunt persoane cu handicap (deși, conform legii, numai 30% dintre angajați trebuie să fie persoane cu handicap).

Conform modelului de dezvoltare prezentat la început, inițial tinerii cu handicap au beneficiat de formare în cadrul atelierelor de terapie vocațională, în cadrul unui program de integrare socioprofesională implementat de Fundația „Alături de Voi” România în perioada 2004-2007, cu finanțare din partea COCI - SUA. Beneficiarii care au urmat aceste ateliere au fost angajați în secția internă a fundației, „Util Deco”, începând cu 2008.

Servicii de legătorie și la sediul clientului

Sursa: <http://www.utildeco.ro/3/1/Servicii.html>.

Organizare de evenimente speciale: conferințe, seminarii, cursuri, conferințe de presă, festivități de absolvire.

Susa: <http://www.utildeco.ro/3/10/Servicii.html>.

Produsele „Util Deco” sunt vândute prin:

- magazinul online www.utildeco.ro (cuprinde produse de legătorie manuală, obiecte de artă meșteșugărească, felicitări/mărțișoare, lumânări decorative, decorațiuni interioare, confecții, articole de nuntă/botez și alte evenimente, obiecte/cadouri personalizate);

- magazinul social din Târgu Mureș (din 2010), singurul de acest gen din oraș - se comercializează produsele din cele trei unități protejate;
- magazine temporare în mall-uri sau alte centre comerciale – de exemplu, "Charity Shop" în Iulius Mall (în perioada 15 aprilie-31 decembrie 2009);
- standuri de desfacere la târguri de profil etc.

Casele de ajutor reciproc

Casele de ajutor reciproc ale pensionarilor ființează, ca mai toate organizațiile mutualiste sau cooperatiste, de dinainte de perioada comunistă. Au fost înființate în anii '20, după încheierea Primului Război Mondial, din nevoia oamenilor cu venituri reduse de a se asocia pentru a se ajuta reciproc. Titulatura inițială era de „casă de ajutor reciproc și de înmormântare”, deoarece în acea perioadă puțini dintre vârstnici aveau pensii, principala destinație fiind acoperirea cheltuielilor de înmormântare. În perioada comunistă, casele de ajutor reciproc au fost reorganizate la nivel teritorial, astfel încât fiecare casă corespundea unei unități administrativ-teritoriale. În București au funcționat opt case, chiar și după ce numărul sectoarelor s-a redus la șase.

Prin Legea nr. 13/1972, CARP-urile au fost trecute în subordinea Ministerului Muncii, care, prin structurile din teritoriu, a primit sarcina să coordoneze și să controleze activitatea acestor asociații, începând de la elaborarea statutului-cadru și a reglementărilor de acordare a împrumuturilor și ajutoarelor până la controlul dărilor de seamă anuale.

După revoluție, CARP-urile au devenit organizații de drept privat și au ieșit din subordinea Ministerului Muncii.

CAR-urile au avut o evoluție diferită, în funcție de tipul acestora. În vreme ce CAR-urile salariaților și-au restrâns activitatea în funcție de evoluția marilor operatori economici sau au fost grav

afectate de perioadele de disponibilizări sau închideri ale unor mari întreprinderi, cele ale pensionarilor au fost mai puțin afectate. Restrângerea activității bancare din ultima perioadă încurajează creșterea activității acestora, însă în limite marcate de o prudență mai accentuată în acordarea creditelor. Sectorul poate fi caracterizat ca fiind stabil, cu potențial de creștere. Un alt avantaj este că, în eventualitatea deblocării creditării la nivelul băncilor, activitatea CAR nu va fi afectată, acestea ținând zone de piață care sunt neglijate de către sectorul bancar.

Studiu de caz: Casa de Ajutor Reciproc a Pensionarilor „Omenia”

Casa de Ajutor Reciproc a Pensionarilor “Omenia” București este “o organizație obștească de binefacere, creată prin asocierea voluntară a membrilor săi, cu scop de întraajutorare mutuală și de protecție socială” (conform Declarației de principii a CARP „Omenia”).

CARP „Omenia” este fosta Casă de Ajutor Reciproc a Pensionarilor (nr. 6) Sector 5 din București, care a căpătat personalitate juridică în forma actuală începând cu anul 1997, iar istoria sa datează de la mijlocului secolului trecut.

În prezent, are circa 62 de salariați și alte 65 de persoane cu contract de colaborare. Cea mai mare parte a angajaților, ca și a membrilor sunt pensionari. În București și în comunele limitrofe sunt peste 30.000 de membri, circa 60% dintre aceștia fiind femei.

Există peste 35 de sucursale și puncte de lucru, în afara sediului central. Cum celelalte case de ajutor reciproc ale pensionarilor din

București nu depășesc 5-6000 de membri, CARP „Omenia” este de departe cea mai mare organizație de acest tip din aria capitalei.

CARP „Omenia” București face parte din Federația Națională a Caselor de Ajutor Reciproc ale Pensionarilor „Omenia”, care reunește peste 145 de organizații, cuprinzând peste 1,4 milioane de membri. Rețeaua de case de ajutor reciproc este răspândită pe tot cuprinsul țării, cel mai mare număr de membri fiind la Ploiești, unde ființează o organizație cu tradiție, care are 44.000 de membri. În plus față de Federația „Omenia”, mai există alte patru federații, care grupează un număr mai redus de membri.

Casa de Ajutor Reciproc a Pensionarilor „Omenia” București a luat ființă în primăvara anului 1952, în baza Decretului nr. 204/1951 care reglementa înființarea acestor asociații pe criterii teritoriale, sub îndrumarea și sprijinul comitetelor executive ale consiliilor populare. Atunci se numea CARP nr. 6 (Sector 5, București), denumire pe care o va avea până în anul 2000. Din 1997, Casa a căpătat personalitate juridică proprie, iar din 2000 și-a schimbat denumirea în CARP „Omenia” Sector 5 București.

În 2010 și-a schimbat din nou numele în Asociația Casa de Ajutor Reciproc a Pensionarilor „Omenia” București (Asociația CARP „Omenia” București), denumire sub care există și în prezent.

Populația-țintă: Beneficiarii serviciilor CARP „Omenia” sunt pensionarii și membrii de familie ai acestora, în general.

“Dezvoltarea de servicii integrate pentru îmbunătățirea calității vieții membrilor cotizanți, cu prioritate a persoanelor vârstnice aflate în dificultate” reprezintă o prioritate pentru organizație (conform Strategiei de dezvoltare a organizației).

O atenție deosebită este acordată celor cu venituri mici, persoanelor singure, persoanelor cu probleme sociale și de sănătate și persoanelor cu dizabilități.

Ca la orice casă de ajutor reciproc, prin componenta de creditare se oferă pentru membri împrumuturi mici ca sume, la dobânzi

avantajoase, în funcție de valoarea împrumutului, de perioada de rambursare și de valoarea cumulată a contribuțiilor. La începutul anului 2011, dobânzile ajungeau la 14% pe an. Majoritatea sumelor încasate din dobânzi sunt folosite pentru subvenționarea activităților de asistență socială și compensarea parțială a serviciilor cu tarif redus. Politica „Omenia” a fost de a nu avea cel mai redus nivel al contribuțiilor lunare și al dobânzilor dintre casele de ajutor reciproc ale pensionarilor tocmai pentru a putea susține componenta socială.

Particularitatea organizației constă în faptul că serviciile sociale constituie o componentă puternic dezvoltată. „Omenia” este singurul CARP sau asociație de pensionari acreditată pentru servicii sociale. Activitățile sociale sunt suportate financiar din beneficiile aduse de activitatea de creditare și din cotizațiile lunare ale membrilor.

De ajutoare se poate beneficia în baza unei contribuții lunare foarte mici (în prezent este de 3 lei). Sumele necesare pentru acordarea ajutoarelor nerambursabile provin din fondurile proprii ale Casei (create din dobânzile la credite) și din sponsorizările primite de la diferite entități bancare, comerciale, fundații:

- ajutor pentru tratamente medicale: compensarea parțială a cheltuielilor pentru efectuarea de tratamente medicale (în prezent în valoare de 50 de lei);
- ajutor de deces: pe lângă suma acumulată sub formă de cotizație, moștenitorii primesc până la 70% din valoarea contribuției plătite;
- ajutor nerambursabil: persoanele membre cu pensii foarte mici (sub 600 lei), stabilite prin ancheta socială individuală,

primesc anual și ajutoare bănești nerambursabile. În prezent, valoarea ajutorului nerambursabil este de 50 lei;

- pâine gratuită: tot aceleași categorii (persoane de vârsta a treia, cu venituri sub 600 lei) i se asigură gratuit, la cerere, de trei ori pe săptămână, câte două pâini;
- servicii medicale: cabinete de medic de familie, geriatrie, gerontologie, stomatologie, contracte încheiate cu cabinetele medicale individuale prin care costul serviciilor este redus sau gratuit;
- servicii integrate la domiciliu: serviciul de asistență socială și medicală la domiciliu pentru persoanele de vârsta a treia nedepasabile sau greu deplasabile a fost inițiat de către CARP "Omenia" în decembrie 2005, în cadrul proiectului PHARE „Speranțe - serviciul de asistență socială și medicală la domiciliu pentru persoanele de vârsta a treia nedepasabile sau greu deplasabile”. Se asigură servicii sociale de îngrijire la domiciliu pentru 100 de bătrâni, printr-un parteneriat cu Fundația United Way;
- reprezentarea persoanelor vârstnice în raport cu autoritățile pentru obținerea unor drepturi;
- asistență medicală de specialitate (medicină de familie și geriatrie-gerontologie);
- asigurarea serviciilor de întreținere curentă: procurarea și gătitul alimentelor, igienă personală, igienă a locuinței;
- distribuirea de mijloace ajutoare sub formă de împrumut (fotolii rulante, cârje, cadre de mers, bastoane, scaune de baie etc.) persoanelor care au nevoie de acestea;
- servicii juridice: membrii asociației beneficiază gratuit de consiliere juridică;
- ateliere de prestări servicii cu prețuri reduse față de restul pieței: frizerie/coafură, reparații croitorie și încălțăminte, reparații electrice și electrocasnice, reparații instalații sanitare, tâmplărie, lăcătușerie; cei mai mulți dintre angajații de la aceste servicii sunt tot pensionari;

- magazine sociale și de sănătate: un magazin social cu alimente la preț de depozit în limita unor cantități lunare (2 litri ulei, 1 kg zahăr, 1 kg făină, 1 kg orez, 1 kg mălai), un magazin Hofigal cu produse fără adaos comercial și cu reduceri semnificative;
- servicii de agrement: sejur la casa de odihnă de la Pucioasa la preț de 20 de lei/noapte, cu reduceri la serviciile sanatoriale specializate în tratarea afecțiunilor persoanelor de vârstă a treia din localitate, excursii în țară la preț de 30 de lei pe zi, restul de cheltuieli fiind subvenționate de către asociație.
- centru de zi pentru evenimente culturale, în special de Crăciun și Paști, bibliotecă, cor, cercuri de internet, pictură și hand-made.

Economia socială în cadrul CARP „Omenia”:

„Cam tot ce facem noi e economie socială. Folosim banii celor mulți în folosul celor mulți și săraci. Eu zic că e o formă de protecție socială” (președinte CARP „Omenia”).

Activitățile desfășurate de casele de ajutor reciproc ale pensionarilor pot fi încadrate în economia socială, întrucât nu se rezumă doar la acordarea de împrumuturi, ci au și un caracter social, iar pe de altă parte, susținerea financiară a acestora nu provine din sponsorizări sau donații, ci chiar din banii pensionarilor, ai celor care beneficiază de serviciile oferite. Mai mult, există și atelierele de prestări servicii, care au activitate economică productivă și se autoîntrețin. Dincolo de prețurile semnificativ mai reduse pentru serviciile prestate, cum angajații sunt pensionari, aceștia se simt la rândul lor utili pentru societate, își mențin abilitățile, nu se izolează.

Oferta de servicii sociale reprezintă unul dintre cele mai importante motive pentru care numărul de membri este în continuă

extindere, mai ales în raport cu alte case de ajutor reciproc ale pensionarilor.

“Acordarea unei importanțe crescânde activităților de tip social a fost o inovație a CARP „Omenia”, care, ca exemplu de bună practică, s-a generalizat și la restul organizațiilor similare afiliate Federației „Omenia”. Generalizarea acestei noi viziuni a avut ca temei creșterea numărului de membri cotizanți în raport cu organizațiile similare care s-au mărginit la a oferi numai împrumuturi” (președinte CARP Omenia).

Cooperativele meșteșugărești

Sectorul cooperăției meșteșugărești, în pofida declinului accentuat din ultima perioadă, asigură un număr semnificativ de locuri de muncă, în special în mediul rural. De asemenea, cooperativele de credit sau casele de ajutor reciproc, deși au adoptat măsuri suplimentare de prudență în activitatea de creditare, constituie o formă de suport pentru persoanele cu venituri reduse, dar și pentru fermierii care se confruntă cu dificultăți temporare în acoperirea cheltuielilor curente.

Critic este faptul că, prin volumul activităților, cooperativele au un impact redus în raport cu importanța pe care au avut-o înainte de 1989. De asemenea, nu se adresează explicit grupurilor dezavantajate, sectorul cooperăției fiind el însuși unul defavorizat, aflat într-o situație critică. Nu există forme concrete de suport și nu au fost manifestate intenții de a sprijini activitatea cooperativelor. După o perioadă în care patrimoniul acestora a fost practic devalizat, există încă o serie de prevederi legale care împiedică intrarea terenurilor sau clădirilor pe care le au în folosință în posesia unor cooperative.

Studiu de caz: Societatea Cooperativă Meșteșugărească „Publitter”

Domeniul de activitate al SCM „Publitter” este cel promoțional, oferind servicii de publicitate, organizare, prezentare, necesare

promovării societăților și desfacerii produselor realizate de acestea, servicii de proiectare și execuție de standuri expoziționale în cadrul târgurilor naționale și internaționale.

Din 1969 - an în care s-a înființat societatea - până în prezent, SCM „Publitter” a organizat toate edițiile

expoziționale realizate pentru cooperația meșteșugărească din cadrul ROMEXPO.

SCM „Publitter” promovează, vinde și exportă articole de artă populară de calitate superioară, executate din țesături textile, ceramică și lemn, aparținând producătorilor tuturor zonelor etnografice din România. Face parte din cei 35 de membri ai ASOEXPO, asociație care are ca obiect de activitate organizarea de târguri și expoziții.

“Este singurul participant activ la toate prezentările din exteriorul țării, pentru a promova potențialul creator și productiv al cooperativelor meșteșugărești din România”.

Sursa: <http://www.publitter.ro/sitePSCM/desprenoi.htm>.

Istoric: În anul 1969, se pun bazele primei întreprinderi care are ca principal obiectiv promovarea produselor realizate în rețeaua cooperației meșteșugărești din România. La 31 decembrie 1969, se înființează societatea IPREC - Întreprinderea de Prestații Reclamă și

Expoziții a Cooperăției Meșteșugărești. Aceasta reprezintă prima formă de organizare ca întreprindere cu atribuții de promovare a cooperăției meșteșugărești din România.

Din anul următor încep să se organizeze expozițiile "Realizările Economiei Naționale", "TIB" sau "Târgul Bucureștilor" pe platforma actualei ROMEXPO. În perimetrul pavilionului T din zona expozițională a ROMEXPO, pe o suprafață de aprox. 2000 mp, se pun astfel bazele celei mai mari manifestări expoziționale realizate în scopul promovării cooperativelor meșteșugărești din România.

Târgurile și expozițiile se organizau anual sau la 5 ani, iar în perioadele în care nu existau evenimente specifice, se desfășurau prezentări, demonstrații sau se amenajau expoziții cu caracter sezonier de prezentare și vânzare a produselor meșteșugarilor.

Începând cu anul 1993, societatea își schimbă statutul și numele în „Publiter” SCA, păstrând același obiect de activitate și reorganizându-se pe ideea unui târg de sine stătător, Târgul Meșteșugarilor, care în prezent este înglobat în TIBCO. „Publiter” SCA continuă direcția amenajărilor expoziționale cu TINART, BIFE, TINIMTEX și, nu în ultimul rând, cu TINCOOP.

Începând din anul 2005, „Publiter” SCA devine societate cooperativă meșteșugărească, SCM „Publiter”.

Servicii:

- proiecție și execuție de standuri expoziționale pentru târguri interne și internaționale;
- organizare și amenajare de pavilioane, saloane sau standuri de prezentare a produselor cooperăției meșteșugărești din România, în cadrul manifestărilor expoziționale organizate de ROMEXPO SA: BIFE-TIMB, TIBCO, TIB, TTR, TINCOOP, TINART, SUVENIRURI sau TINIMTEX Mamaia;
- export de mic mobilier (lemn-metal), ceramică, covoare, tapiserii, coșuri, confecții textile;

- realizare de cataloage, pliante, broșuri și alte obiecte publicitare (agende, calendare, afișe, cărți de vizită, etichete) tipărite în policromie;
- design și web-design, site-uri de prezentare, CD-uri de promovare pentru firme și magazine virtuale;
- proiectare și amenajare de spații comerciale, sedii de firme, vitrine, firme luminoase etc.;
- servicii de legătorie pentru arhivarea documentelor;
- traduceri din/în engleză și franceză, pentru documentații, materiale publicitare, corespondență de afaceri.

SCM „Publiter” are un magazin în București și un magazin virtual cu produse realizate manual în cele peste 80 de organizații cooperative meșteșugărești de profil din România:

- articole de artă populară (costume populare, covoare manuale țesute sau înnodate, țesături, ceramică, lemn);
- produse noi de inspirație artizanală (decorațiuni pentru interior, confecții artizanale, ceramică, artizanat în lemn și metal, împletituri din fibre vegetale);

- obiecte de artă decorativă modernă (tapiserii, goblenuri, macrameuri, ceramică, mic mobilier).

Sursa: www.promocoop.ro/magazin/.

Sursa: <http://www.publiter.ro/sitePSCM/magazin.htm>.

Economia socială: Promovarea online a cooperăției meșteșugărești este o inițiativă inovatoare a societății. Începând cu anul 2007, „Publinter” a lansat portalul **Promocoop**, www.promocoop.ro, pentru promovarea online a produselor și serviciilor oferite de societățile cooperatiste meșteșugărești din țară. Prin portalul Promocoop se intenționează dezvoltarea comunității online a cooperatizatorilor.

Grupul-țintă al site-ului este reprezentat de:

- cooperativele meșteșugărești în general;
- meșteșugari independenți, preponderent din mediul rural, izolați geografic și cu vizibilitate slabă pe piață;
- alți parteneri de afaceri, de producție și desfacere.

Pentru fiecare cooperativă afiliată (37 în momentul accesării), site-ul găzduiește un minisite de prezentare, în care cumpărătorii pot vedea întreaga gamă de produse și au acces la informații relevante despre firmă, inclusiv date de contact.

Portalul include și magazinul online de artizanat, un forum pe teme cooperatiste, tutoriale video, rubrici de informare, o rubrică de

sondaje online cu cooperatori pe tema cooperăției meșteșugărești, un newsletter cu sute de abonați.

Portalul a condus la crearea unei rețele de cooperative, a facilitat accesul pe piață al cooperativelor cu vizibilitate redusă, a condus la creșterea activității lor economice și la dezvoltarea pieței de produse artisanale sau hand-made. Având și variantă online, portalul a contribuit la creșterea vizibilității cooperăției românești și în afara granițelor țării.

Finanțarea se bazează pe contribuțiile membrilor din portal, pe cele de la parteneri externi și din cota de 2% a impozitului pe venit.

5.3. Concluzii

Dincolo de impactul semnificativ pe care întreprinderile de economie socială îl au pentru protecția categoriilor sociale vulnerabile sau dezavantajate, potențialul de a dezvolta activități de economie socială la nivelul structurilor existente este redus. Nu există un cadru legislativ specific care să încurajeze dezvoltarea de activități de economie socială (de altfel, sintagma nu există la nivelul legislației din România, însă o lege a economiei sociale urmează a fi adoptată), iar disponibilitatea instituțiilor publice pentru a sprijini structurile care se adresează grupurilor vulnerabile este foarte limitată. Cazurile în care structurile menționate se adresează nemijlocit creșterii gradului de ocupare pentru grupurile dezavantajate sunt mai degrabă izolate. Ca o caracteristică generală, cu excepția ONG-urilor, celelalte tipuri se adresează indirect categoriilor dezavantajate, fără niciun fel de servicii furnizate susținut și cu scopul reintegrării sociale a acestora. Însă, prin natura activității și a focalizării zonelor de lucru, produc forme de impact indirect semnificative.

Evoluția acestora pentru ultimii ani nu este una încurajatoare și nu există forme concrete de suport din partea statului. Dincolo de lipsa unei strategii privind sectorul economiei sociale, nu există măsuri clare adresate organizațiilor din domeniul economiei sociale.

Dintre cele trei tipuri de entități, cooperativele sunt cele care înregistrează cele mai accentuate scăderi ale volumului de activitate și ale numărului de angajați. Îngrijorător este faptul că mediul economic nefavorabil pare să nu fie principala cauză, având în vedere că cifra medie de afaceri și numărul angajaților au scăzut în mod constant în ultimii ani. Cel mai probabil, efectele crizei economice vor fi resimțite în următorii 1-2 ani, mai ales în cazul cooperativelor care activează în domeniile care au fost cel mai grav afectate (ex., construcții, producție în domeniul textil). Și pentru cooperativele de consum putem estima o accentuare a reducerii activității, având în vedere că majoritatea acestora activează în mediul rural, unde este așteptată o creștere a autoconsumului.

Evoluția sectorului economiei sociale în ultimii ani nu lasă loc niciunui fel de estimare optimistă. Sectorul cooperației de consum sau meșteșugărești este reprezentat aproape simbolic la nivelul absorbției forței de muncă. Gestionarea neglijentă și chiar frauduloasă a cooperativelor și a uniunii în primii ani de după 1989 a redus dramatic sectorul cooperației. Nu au existat intervenții semnificative pentru susținerea cooperativelor, cu excepția unor prevederi legislative. Instituțiile județene nu oferă forme de suport sau facilități cooperativelor, apreciind activitatea acestora numai din perspectiva unei societăți comerciale.

Un rol important pentru dezvoltarea sectorului economiei sociale îl are Fondul Social European, care asigură în perioada 2007-2013 un buget de aproape 300 milioane euro pentru:

- stimularea creării de locuri de muncă și dezvoltarea aptitudinilor;
- consolidarea capacității comunitare pentru sprijinul social;
- sprijinirea creșterii economice și revitalizarea vecinătății;
- mobilizarea grupurilor dezavantajate.

Finanțarea proiectelor pentru dezvoltarea economiei sociale se realizează cu prioritate pentru sprijinirea unor categorii sociale dezavantajate:

- persoane de etnie romă;
- tineri în vârstă de peste 18 ani care părăsesc sistemul de stat de protecție a copilului;
- persoane cu dizabilități;
- femei;
- persoane cu risc sporit de marginalizare sau excluziune socială, inclusiv persoane în detenție sau aflate anterior în detenție;
- dependenți de droguri;
- familii cu mai mult de doi copii – inclusiv familiile monoparentale;
- copii în situații de risc;
- persoane fără adăpost;
- persoane infectate cu virusul HIV/SIDA;
- victime ale violenței domestice.

Principalele obiective operaționale ale domeniului major de intervenție care vizează dezvoltarea economiei sociale sunt:

- dezvoltarea structurilor economiei sociale – dezvoltarea și promovarea unor activități și servicii generatoare de profit pentru a ajuta persoanele excluse social sau pe cele expuse riscului de excluziune socială să se integreze sau reintegreze pe piața muncii, în întreprinderile economiei sociale și/sau în economia formală;
- promovarea economiei sociale (cooperative, întreprinderi sociale, fundații, asociații, organizații de voluntariat și alte organizații nonprofit) ca un instrument flexibil și durabil pentru dezvoltarea economică și crearea de locuri de muncă la nivel regional și local;
- consolidarea capacităților, competențelor, cunoștințelor și stimei de sine pentru grupurile vulnerabile, prin înființarea parteneriatelor public-private în domeniul economiei sociale;
- consolidarea capacității operatorilor din economia socială, precum și încurajarea cooperării între organizații.

GLOSAR DE TERMENI

Agenția pentru Dezvoltare Regională (ADR). Organism neguvernamental, nonprofit, de utilitate publică, cu personalitate juridică, ce acționează în domeniul dezvoltării regionale. În România există opt Agenții pentru Dezvoltare Regională care au ca principal scop elaborarea strategiei, planului și programelor de dezvoltare regională, precum și a planurilor de gestionare a fondurilor structurale.

Asociațiile de pensionari. Sunt constituite prin derogare de la legea cu privire la asociații și fundații, fără nicio autorizare prealabilă conform Legii nr. 502/2004 privind asociațiile pensionarilor. Asociațiile de pensionari dobândesc personalitate juridică prin înscrierea în Registrul asociațiilor și fundațiilor și pot fi organizate la nivel de comună, oraș sau județ. Asociațiile de pensionari realizează o serie de activități sociale și culturale care au ca beneficiari direcți pensionarii.

Beneficiar direct. Persoană, grup de persoane sau organizație care beneficiază în mod nemijlocit de finanțare sau de activitățile unui proiect.

Beneficiar indirect. Persoană, grup de persoane sau organizație care nu are contact direct cu o acțiune derulată într-un proiect, dar care este influențată de derularea acestuia. Pot fi definiți ca beneficiari intermediari cei care sunt sprijiniți printr-un

proiect pentru care nu primesc finanțare în mod direct pentru a furniza mai bine servicii grupului-țintă sau ca beneficiari finali cei care, dincolo de nivelul grupului-țintă, vor beneficia pe termen lung ca urmare a implementării proiectului.

Casele de ajutor reciproc ale pensionarilor. Sunt structuri neguvernamentale, fără scop patrimonial, care, spre deosebire de casele de ajutor reciproc ale salariaților care acordă numai împrumuturi rambursabile, acordă și ajutoare nerambursabile sau ajutoare pentru acoperirea cheltuielilor cu înmormântarea foștilor membri. De asemenea, casele de ajutor reciproc ale pensionarilor pot desfășura și alte activități decât cele enunțate în scopul principal: activități culturale, acțiuni și forme de asistență socială, organizarea de magazine pentru desfacerea de produse alimentare la prețuri de producție, prestarea de servicii la preț redus.

Casele de ajutor reciproc ale salariaților. Sunt structuri neguvernamentale, fără scop patrimonial și care au ca obiect de activitate *„atragerea de depuneri, sub formă de economii, și acordarea de împrumuturi cu dobândă care se reîntoarce la fondul social al membrilor, după deducerea cheltuielilor statutare”*. Împrumuturile se acordă numai membrilor care au statutul de salariat.

Cooperativele agricole. Sunt asociații autonome, apolitice și neguvernamentale care au ca scop exploatarea în comun a suprafețelor agricole deținute de membrii cooperatori, efectuarea în comun a unor lucrări de îmbunătățiri funciare, utilizarea în comun a mașinilor și instalațiilor și valorificarea produselor agricole. Sunt organizate pe ramuri de activitate (pot fi societăți cooperative agricole de servicii, procesare, manufacturiere etc.).

Cooperativele de consum. Sunt asociații autonome, apolitice și neguvernamentale, reglementate de Legea nr. 1 din 2005 și

al căror scop principal este organizarea de activități bazate pe principiul întraajutorării membrilor lor. Desfășoară în comun activități de aprovizionare a membrilor cooperatori și a terților cu produse pe care le cumpără sau le produc și activități de prestări de servicii către membrii lor cooperatori și către terți.

Cooperativele de credit. Sunt asociații autonome, apolitice și neguvernamentale, al căror scop principal este organizarea de activități de creditare bazate pe principiul întraajutorării membrilor lor.

Cooperativele meșteșugărești. Sunt asociații de persoane fizice care desfășoară în comun activități de producție, de comercializare a mărfurilor, de executare de lucrări și prestări de servicii, care contribuie, direct sau indirect, la dezvoltarea activităților meșteșugărești ale membrilor lor cooperatori.

Dezvoltare durabilă. Concept care definește o formă de creștere economică prin care este asigurat un nivel corespunzător de bunăstare nu numai pe termen scurt sau mediu, ci și pe termen lung. Dezvoltarea este durabilă dacă răspunde necesităților curente ale societății, fără a pune în pericol perspectivele pentru generațiile viitoare.

Dezvoltare rurală. Concept ce stă la baza măsurilor de creștere a nivelului de dezvoltare economică și socială, de îmbunătățire a condițiilor de muncă și de trai și de promovare a principiului de egalitate a șanselor în mediul rural. Sunt vizate: reconversia profesională, creșterea numărului de locuri de muncă, creșterea nivelului de siguranță și de calitate a produselor alimentare, modernizarea fermelor și asigurarea unor venituri adecvate și stabile pentru fermieri, rezolvarea problemelor ecologice.

Dezvoltarea resurselor umane. Concept care are ca obiectiv dezvoltarea abilităților forței de muncă pentru a deveni mai adaptabilă la schimbările structurale, corespunzător

nevoilor de abilități identificate pe piața forței de muncă. Se pune accent pe: dezvoltarea abilităților manageriale în afaceri și dezvoltare antreprenorială, pentru a încuraja creșterea economică viitoare; facilitarea accesului pe piața forței de muncă a celor aflați în căutarea unui loc de muncă, prin intensificarea măsurilor active de ocupare și dezvoltarea de noi abilități; promovarea oportunităților egale de angajare pentru grupurile vulnerabile (tinerii șomeri, șomerii de lungă durată, tinerii care părăsesc instituțiile de ocrotire, minorități).

Fondul European de Dezvoltare Regională (FEDER). Instrument financiar al UE destinat reducerii dezechilibrelor între diferitele regiuni ale Uniunii. A fost creat în 1975, fiind cel mai important fond structural. FEDER acordă sprijin financiar zonelor defavorizate, fiind astfel un important instrument de corecție a dezechilibrelor regionale. Principiile alocării acestui fond sunt: concentrarea pe obiective și regiuni (pentru maximizarea efectelor), parteneriatul între Comisia Europeană, statele membre și autoritățile locale și regionale (pentru planificarea și punerea în practică a intervenției structurale), programarea intervenției și adiționalitatea contribuției comunitare (care nu trebuie să se substituie celei naționale).

Fondul Social Economic (FSE). Creat în anul 1960, FSE este principalul instrument financiar al politicii sociale a Uniunii Europene. Prin intermediul său se acordă susținere financiară acțiunilor de formare și reconversie profesională, ca și celor vizând crearea de noi locuri de muncă. Cel mai frecvent, intervențiile acestui fond se fac pentru reducerea șomajului în rândul tinerilor, accentul fiind pus astăzi pe: ameliorarea funcționării pieței forței de muncă, reinserția socială a șomerilor, promovarea egalității de șanse, adaptarea

muncitorilor la mutațiile industriale și evoluția sistemului de producție.

Fonduri structurale. Fondurile structurale și fondul de coeziune sunt instrumentele financiare ale politicii de coeziune economică și socială comunitare, prin care se sprijină reducerea decalajului dintre nivelurile de dezvoltare ale diferitelor regiuni din statele membre ale Uniunii Europene și promovarea, în acest mod, a coeziunii economice și sociale.

Grup-țintă. Grup (entitate) căruia i se adresează proiectul, estimat a fi afectată pozitiv de atingerea scopului proiectului.

Întreprinderi mici și mijlocii. Întreprinderi cu cel mult 250 de angajați (prin contract sau sezonieri), cu o cifră de afaceri de până la 40 milioane euro pe an și independente față de marile societăți comerciale.

Organizații nonguvernamentale. Structuri/entități cu personalitate juridică, constituite în scop nepatrimonial, care urmăresc desfășurarea unor activități de interes general sau în interesul unor colectivități ori, după caz, în interes personal nepatrimonial și care sunt constituite în asociații sau fundații, în condițiile Ordonanței nr. 26/2000.

Proiect. Set de acțiuni executate într-o perioadă de timp, cu momente bine definite de început și de sfârșit, cu un scop clar al activităților de efectuat, cu buget propriu și un nivel specificat al rezultatelor de obținut.

Regiune de dezvoltare. Regiune (de nivelul NUTS II) constituită prin asociere voluntară de județe vecine. Regiunea de dezvoltare nu este unitate administrativ-teritorială și nu are personalitate juridică. În România există în prezent opt regiuni de dezvoltare:

- Regiunea de Dezvoltare Nord-Est - care cuprinde județele Bacău, Botoșani, Iași, Neamț, Suceava și Vaslui;

- Regiunea de Dezvoltare Sud-Est - care cuprinde județele Brăila, Buzău, Constanța, Galați, Vrancea și Tulcea;
- Regiunea de Dezvoltare Sud-Muntenia - care cuprinde județele Argeș, Călărași, Dâmbovița, Giurgiu, Ialomița, Prahova și Teleorman;
- Regiunea de Dezvoltare Sud-Vest Oltenia - care cuprinde județele Dolj, Gorj, Mehedinți, Olt și Vâlcea;
- Regiunea de Dezvoltare Vest - care cuprinde județele Arad, Caraș-Severin, Hunedoara și Timiș;
- Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest - care cuprinde județele Bihor, Bistrița-Năsăud, Cluj, Sălaj, Satu Mare și Maramureș;
- Regiunea de Dezvoltare Centru - care cuprinde județele Alba, Brașov, Covasna, Harghita, Mureș și Sibiu;
- Regiunea de Dezvoltare București-Ilfov - care cuprinde municipiul București și județul Ilfov.

Unitățile protejate. Sunt definite ca fiind operatorul economic de drept public sau privat, cu gestiune proprie, în cadrul căruia cel puțin 30% din numărul total de angajați cu contract individual de muncă sunt persoane cu handicap. Atelierele protejate pot fi organizate de către ONG-uri, societăți comerciale sau cooperative.

REFERINȚE

- Arpinte, Daniel; Cace, Sorin; Cojocaru, Ștefan (2010), „Social economy in Romania. Preliminary approach”, *Revista de cercetare și intervenție socială*, nr. 31.
- Banca Centrală Cooperatistă CREDITCOOP (2010), *Raport anual efectuat în vederea îndeplinirii cerințelor de transparență și de publicare*,
http://www.creditcoop.ro/rap_reg25_cerinte_publicare.pdf.
- Birkholzer, K. (2005), *Development and Perspectives in the Social Economy or Third Sector in Germany*, Grupul de Cercetare Interdisciplinară al Economiei Locale din cadrul Universității Tehnice din Berlin, www.technet-berlin.de/downloads.html.
- Borgetto, M. (2006), „L'économie sociale et solidaire: quelle place pour le droit?” Chopart, J.N.; Neyret, G.; Rault, D. (eds.), *Les dynamiques de l'économie sociale et solidaire*, Paris, La Découverte, p. 205-236.
- Borzaga, C.; Defourny, J. (eds.) (2001), *The Emergence of Social Enterprise*, Londra, Routledge.
- Borzaga, C.; Santuari, A. (2001), „Italia: de la cooperativele tradiționale la întreprinderi sociale inovatoare”, în Borzaga, C.; Defourny, J. (eds.), *The Emergence of Social Enterprise*, Londra, Routledge.
- Cace, Sorin; Scoican, Andreia; Koumalatsou, Eleftheria; Arpinte, Daniel (2010), *Economia socială în Europa*, Editura Expert.
- Cace, Sorin; Scoican, Andreia; Arpinte, Daniel (2010), *Economia socială în România. Două profiluri regionale*, Editura Expert.

- CEP-CMAF (2002), *Declarație a Conferinței Permanente Europene cu privire la cooperativele mutuale, societăți, asociații și fundații* (CEP-CMAF), iunie 2002.
- CIRIEC (Monzon și Chavez) (2007), *Economia socială în Uniunea Europeană*, Comitetul Economic și Social European (EESC), Raportul nr. CESE/COMM/05/2005, CIRIEC International.
- Comisia Europeană (1995), *The Local Development and Employment Initiatives Survey in the European Union*, Bruxelles.
- Comisia Europeană (1996), *First Report on Local Development and Employment Initiatives*, Bruxelles.
- Defourny, J. (2001), „De la sectorul terțiar la economia socială”, în Borzaga, C.; Defourny, J. (eds.), *The Emergence of Social Enterprise*, Routledge, Londra, p. 1-28.
- Defourny, J. (2004), „Întreprinderea socială într-o Europă extinsă: concept și realități”, *A doua Conferință pe tema economiei sociale în țările central și est-europene „Social Entrepreneurship & Economic Efficiency”*, Cracovia (Polonia), 27-28 octombrie 2004.
- Defourny, J. (2004), „L’émergence du concept d’entreprise sociale”, *Reflets et perspectives de la vie économique*, Tome XLIII, nr. 3, p. 9-24.
- Defourny, J.; Nyssens, M. (2006), „Definirea întreprinderii sociale”, în Nyssens, M. (ed.), *Social Enterprise – At the crossroads of market, public policies and civil society*, Londra și New York, Routledge.
- Desroche, H. (1991), *Histoires d’économies sociales*, Paris, Syros.
- Drapéri, J.-F. (2005), „L’économie sociale. Utopies, pratiques, principes”, Paris, Presses de l’économie sociale, în Jeantet, T. (2006), *Économie sociale. La solidarité au défi de l’efficacité*, Paris, La Documentation Française.
- ECOTEC (2001), *Evaluation of the Third System and Employment Pilot Action*.

- Esping-Andersen, G. (1990), *Les trois mondes de l'Etat-providence: essai sur le capitalisme moderne*, Paris, PUF.
- Evers, A.; Laville, J.-L. et al. (2004), „Definirea sectorului terțiar în Europa”, în Evers, A.; Laville, J.-L. (eds.), *The Third Sector in Europe*, Edward Elgar, Cheltenham, p. 11-42.
- Gardin, L. (2006), *Les initiatives solidaires. La réciprocité face au marché et à l'État*, Ramonville Saint-Agne, Editions Èrés.
- Grecoiu, Cristian, *Banca Populară „Gilortul” din Novaci*, Vertical-online, <http://www.verticalonline.ro/banca-populara-%e2%80%99egilortul-din-novaci>.
- Gueslin, A. (1987), *L'invention de l'économie sociale: le XIXe siècle français*, Paris, Economica.
- Hewitt, P. (2002), *Social enterprise. A strategy for success*, Londra, Departamentul Comerțului și Industriei (www.dit.gov.uk).
- Institutul Austriac pentru Cercetarea IMM (2007), *Study on Practices and Politics in the Social Enterprise Sector in Europe*, KMU Forschung, Austria.
- Jeanet, T. (2006), *Économie sociale. La solidarité au défi de l'efficacité*, Paris, La Documentation Française.
- Lamiceli, P. (2006), *Strengthening the development of social entrepreneurship. Comparing international experience*, Paris, Programul AVISE-OECD LEED.
- Lipietz, A. (1998), *La société en sablier*, Paris, La Découverte.
- Lloyd, Peter (2007), „The Social Economy in the New Political Economic Context”, în Noya, Antonella; Clarence, Emma (eds.), *The Social Economy. Building Inclusive Economies*, OECD.
- Mescheriakoff, A.-S.; Frangi, M.; Kdhir, M. (1996), *Droit des Associations*, Paris, PUF.
- Neyret, G. (2006), „Mise en perspective des recherches”, în Chopart, J.N.; Neyret, G.; Rault, D. (eds.), *Les dynamiques de l'économie sociale et solidaire*, Paris, La Découverte, p. 9-50.

- Noguès, H. (2006), „De l'innovation économique à la transformation sociale”, în Chopart, J.N.; Neyret, G.; Rault, D. (eds.), *Les dynamiques de l'économie sociale et solidaire*, Paris, La Découverte, p. 51-79.
- OECD (1999), *Social Enterprises*, Paris.
- Painter, A. (2006), „L'économie sociale au Canada. Concepts, données et mesures”, în: *Projet de recherche sur les politiques*, 8(2).
- Paton R. (1991), „Economia socială: organizații bazate pe valoare în societatea largă”, în: Battsleer, J.; Cornforth, C.; Paton, R. (eds.), *Issues in voluntary and nonprofit management*, Londra, Addison-Wesley, p. 3-12.
- Raportul Parlamentului European (2008) asupra temei economiei sociale (2008/2250(INI), Comitetul de Angajare și Afaceri Sociale, raportor: Patrizia Toia.
- Rifkin, J. (1995), *The End of Work. The Decline of the Global Labor Force and the Dawn of the Post-Market Era*, New York, G.P. Putnam's Sons.
- Samusocial, Broșura „Ne pasă de cei fără casă”.
- Ziomas et al. (1998), „Greece”, în Borzaga, C.; Santuari, A., *Social Enterprises and New Employment in Europe*, DGV, CGM, Editura Autonomous Region of Trento-South Tyrol.

Adrese internet:

Banca Centrală Cooperatistă CREDITCOOP, <http://www.creditcoop.ro/>

Fundația Alături de Voi, www.alaturidevoi.ro

Samusocial, www.samusocial.ro

Societatea Cooperativă Meșteșugărească Publiter, www.publitter.ro

www.atelierdecalcolatoare.ro

www.jobdirect.ro

www.promocoop.ro, www.promocoop.ro/magazin/

www.unitatiprotejate.ro

www.utildeco.ro